

murat çelikkan:

“Eğer ortak bir gelecek tahayyül etmek istiyorsak böyle bir çalışmada Türkler ve Kürtlerin ortak çalışma yürütebilmiş olmasının da geleceğe dönük köprü kurma açısından çok önemli olduğuna inanıyorum. Ben 1 Haziran mitinginin, Türkiye’de hem Kürt sorununun demokratik çözümü açısından ileri doğru atılmış bir adım olduğu, hem de çeşitli demokratik talepler konusunda duyarlı olan kesimlere cesaret verdiği için oldukça önemli olduğunu düşünüyorum. Ancak miting talebinin karşılığını bulup bulamadığı, Kürt sorununun öznesi olan aktörlerin tutumlarına bağlı olarak görülecektir.”

mustafa sarıkaya:

Mevcut sistemi değiştirmeyi merkeze alan, bunu da stratejik bir ana eksen haline getiren bir buluşma yakalanabilir. Bu açıdan da biz bu dönemin daha stratejik olarak ele alınması gerektiğini düşünüyoruz. Toplumsal anlamda belki kimi sıkıntılar, sorunlar yaşanıyor ama özü itibarıyla da bir kaynaşma olduğunu düşünüyoruz. Yani bu açıdan belki otuz yıldır varolagelen emek eksenli vurguyla da ön planda olan ama bugün halklar boyutuyla öne çıkan, iki halkı buluşturabilecek, kardeşleştirebilecek ve aynı zamanda iki toplumu ve diğer tüm kesimleri dışlamadan, Türkiye’nin stratejik ortaklığını ifade edebilecek bir buluşmanın daha gerçekçi, mantıklı ve doğru olduğunu düşünüyoruz.

SOSYALİST demokrasisi

AYLIK SİYASİ GAZETE

HAZİRAN 2008 / Yıl: 4 Sayı: 66 / 1 YTL

yeter! söz halkların çatıyı çatma vakti!

Bu yaşanan, iktisadi ve siyasi bir kriz durumudur. Yönetenler diledikleri gibi yönetememektedirler, kendi iç çelişkileri ve dışsal faktörler buna izin vermemektedir.

Yönetilenler eskisi gibi yönetilmek istememektedir. İşçi sınıfı ve geniş kesimlerin kapitalist sistemden umutlarını kesmiş olmaları anlamında olmasa da, bu yaşanan çelişkiler, yoksulluğun ve açlığın görülmedik ölçülerde artması, Kürt sorunu başta olmak üzere çözülemeyen siyasi sorunlar, işsizlik, gelir dağılımı uçurumu vb. halkın politizasyon düzeyini artırıyor ve sistemle gerilim yaşamasına da neden oluyor.

Türkiye planında devrimciler, sosyalistler, komünistler, yurtseverler bugün hiç yapılmamış olanı yapmakla, tüm muhalif kesimlerle birlikte bir çatı altında enternasyonalist dayanışmayı ve mücadeleyi örgütlemekle, çatırdayan kalelere bir darbe daha vurmakla görevliler.

(GÜNDEM)

“hukuk darbesi”

Sosyalist Demokrasi Partisi, Parlamentonun tersi yönde kararına rağmen, Anayasa Mahkemesinin almış olduğu "başörtüsü yasağına devam" kararını "hukuk darbesi" olarak görüyor ve parti kapatma davalarını da parlamentonun almış olduğu kararların iptal edilmesini de darbe olarak niteliyor.

28 Şubat askeri darbesiyle başlayan "dolaylı yollardan darbe" süreci artık sürekli hale getirilmiş bulunuyor.

Askeri vesayeti kurumsallaştıran 12 Eylül darbe anayasası, yarım yamalak da olsa halk iradesinin yansımalarına olanak tanımıyor.

Önce "Ayışığı ve Sarıkız" darbe girişimleri ile başlayan "darbe süreci" ardından Şemdinli, Atabeyler, Sauna ve Ergenekon gibi darbeci çetelerinin provokasyonları, yani Hakkari ve Şemdinli'de bombalamalar, Hrant Dink cinayeti, Danıştay cinayeti, Cumhuriyet gazetesinin üst üste bombalanması vb.ile yeni aşamalara sıçradı. Buna "Cumhuriyet mitingleri" adı altında yapılan "darbe sürecini destekleme mitingleri" ve "367 krizi" ile yaratılan "yargı darbesi" eşlik etti ve nihayet süreç 27 Nisan askeri muhtırası ile devam ederek 22 Temmuz seçimlerine gelindi.

Darbeciler ve darbeden medet uman CHP gibi milliyetçi ve şoven çevrelerin hezimetini ile sonuçlanan 22 Temmuz seçimleri darbecileri bir an için olsa geriletse bile, AKP'nin darbecilerle uzlaşma arama ve Kürt sorununda savaşı yükseltme adımlarıyla yani hava ve kara harekâtları ile DTP'ye karşı kampanyalarla siyasi ve toplumsal hayat yine darbecilere ve çetelere hazır hale getirildi. Darbeci Ergenekon çetesinin küçücük de olsa ortaya çıkan yüzü darbecilerin ne türden provokasyonlar içinde olduklarının kanıtlarıyla dolu.

Darbe sürecinin belirli bir aşamasında DTP hakkında açılan kapatma davasına AKP hakkında açılan kapatma davası eklenerek, darbecilerin gözlerini kararttıklarının en belirgin işareti de verilmiş oldu. Parlamentonun %60'ını kapatmak manasına gelen bu adımlara "darbe" kavramından başka bir ad bulunamaz.

Bununla da yetinmeyenler kapatma davasının yarattığı kriz sırasında bir bir ortaya çıkarak parlamentoya karşı "yargı darbesi"ni meşrulaştırmaya yönelik muhtıralarına devam ettiler ve nihayet sadece parlamentonun çıkarttığı yasaları şekil açısından ele alma yetkisi olan Anayasa Mahkemesi, yeni bir adım atarak parlamentonun %70'inin üzerinde destekle çıkarılan "üniversitelere başörtüsü ile girme" yasağını kaldıran yasal düzenlemeyi iptal ederek, parlamentonun elinden yasama yetkisini de aldı. Bunun hukukla ve demokrasi ile yakından uzaktan hiçbir alakası olmaz. Söylenildiği gibi bu olsa olsa hukukun darbecilerin hizmetine sunulmasıdır. Anayasa Mahkemesinin kararının ardından CHP'nin ve Generalerin yaptıkları açıklamalar bu sürecin kimler tarafından ve hangi ittifakla gerçekleştiğini gözler önüne seriyor.

Diğer yandan Anayasa Mahkemesinin "parlamentoya karşı darbe" manasına gelen kararıyla birlikte, AKP hükümetinin kapatma davası açıldığından bu yana parti kapatmalarını yasaklayacak anayasal düzenleme yapmayarak, Anayasa mahkemesinin birkaç üyesine kellesini uzatarak, hal-

kın eylemli gücüne dayanmaktan korkarak, 1 Mayıs'ta Taksim'i yasaklayıp emekçilere saldırarak kendi paçasını kurtarmak için darbecilerle pazarlığa girişen ve Kürt sorununda savaş hükmü gibi davranarak darbecileri Kürdün sırtından yatıştırma ve kendini kurtarma siyaseti çökmüştür.

Yeni Anayasa tartışmalarında, Anayasanın "ilk dört maddesine dokunmam" diyen Hükümete karşı bu maddelere dayanarak darbe girişiminde bulunulmasından ders çıkartmayanların akıbetinin kendi selefleri gibi olması kader gibidir.

Sosyalist Demokrasi Partisi, ne kadar anti demokratik yasalarla ve baskılarla oluşursa oluşsun devletin memurlarının Parlamentoya karşı darbe girişimlerinin karşısında olduğunu her defasında tartışmaya yer bırakmayacak biçimde savundu. Parlamentoyu kapatma veya onun yetkilerine karşı darbe yapma girişimlerine direneceğini açıkladı.

Darbe emekten barıştan demokrasiden yana olan herkesin düşmanıdır. O halde demokrasiden yana olan tüm çevreler aralarındaki farklara bakmaksızın demokrasinin kırıntılarını bile ortadan kaldırmaya yönelik bu girişimlere karşı birleşmelidir. SDP buna hazır bir partidir. SDP herkesi darbecilere ve darbe girişimlerine karşı direnmeye ve parlamentoyu savunmaya çağıyor.

Yapılması gereken ilk iş, darbe anayasası olan 12 Eylül Anayasasını çöpe atmak ve demokratik ve özgürlükçü bir anayasa ile savaş ve askeri vesayete son vermektir.

Ne var ki, AKP bunca çoğunluğuna rağmen parlamentonun haklarını koruyamayan bir siyasi partidir. Bırakın Parlamentonun haklarını kendi haklarını bile korumaktan aciz bir partidir. Bu durum demokrasi mücadelesinin gerçek yürütücülerinin de ne yapması gerektiği konusunda oldukça öğretici derslerle dolu.

AKP'ye metropollere refah, Kürtlere barış geleceğine dair umut ederek oy verenlerin umutlarını çöktü. AKP'ye verilen oylar boşa gidiyor. AKP askeri vesayet karşısında güçsüzdür. Darbecilere karşı halkın eylemli gücüne dayanmaktan korkmaktadır. O nedenle şimdi askeri vesayete, Kürt sorununda çözümsüzlüğe karşı ve yaklaşan ekonomik krizin faturasını emekçilere kesmeye karşı mücadelede, AKP'nin alternatifi olarak çatı partisinde birleşmek en ivedi görevdir. Darbe ve savaş sürecine son vermek için, gerçek demokrasiden yana kesimlerin kaybedecek hiç vakti kalmamıştır.

(SDP Genel Başkan yardımcısı **Oğuz Ender**'in 7 Haziran 2008 tarihli basın açıklaması)

BU SAYIDA

3 RIDVAN TURAN
Gideni ve Gelmekte Olanı

4 SELMA GÜNGÖR
1 Haziran Buluşması

5 MURAT ÇELİKKAN:
"Miting Demokratik Çözüm İsteyenlere Cesaret Verdi"

7 NURETTİN ALDEMİR
Barış Analarının Vicdani Reddi

8 MUSTAFA SARIKAYA:
"İki Halkın Buluşması, Kardeşleşmesi"

13 M. ÖZLEM
Sınıfı Çatıdan Görmek

15 MUTLU ÇETİN
Çerkesler ve Çatı Partisi

16 HANDAN ÇAĞLAYAN:
"Sesleri En Az İki Kez Duyulmaz Kılanlar..."

18 DİLAY İNKAYA
Kim Kimdir? Ne Nedir?

19 ŞABAN İBA
Üniter Devlet Krizi ve Yeniden Yapılanma İhtiyacı

20 AYŞE BATUMLU
Darbetay

21 İLKER T. ŞAHİNOĞLU
27 Mayıs'ı Nasıl Bilirsiniz?

24 SİBEL ÖZBUDUN - TEMEL DEMİRER
'Küçük Ortadoğu': Lübnan

26 NURŞEN YILDIRIM - EMİNE ÖZTÜRK:
Eğitim Sen'den KESK'e,
Dönüştürme Zamanı

27 DİLAY İNKAYA
İstihdam Yasası Geçti, Sırada Ne Var?

28 SELMA GÜNGÖR
Öğretmen İmama Yenildi mi?

30 CEM ALTIPARMAK
Özelleşen Elektrik
31 NECDET İLERİ
Gençlik Gelecek Gelecek Sosyalizm

32 MAHMUT SÜRMELE
Sorunu İşçiler Çözecek

32 SULTAN SEÇİK
Bir İsyan Yatağıdır Tuzla

DEVİRİM YOLUNDA SOSYALİST DEMOKRASİ • www.sosyalistdem.net • Aylık Siyasi Gazete • Yerel Süreli Yayın • **Sahibi ve Yazışleri Müdürü:** Kurtuluş Yayıncılık adına Yaman Yıldız • **Adres:** Şehit Muhtar Mah. Yoğurtçu Faik Sk. No:14/12 D: 2 Beyoğlu-İstanbul Tel: 02122549478 • **Hesap no:** Özgür Cafer Kalafat İş Bankası İstanbul Bağlarbaşı Şubesi 1091-0609721 • **Basıldığı yer:** Gün Matbaacılık - Tel-sizler Mevkii Beşyol Mah. Akasya Sk. No: 23-A Küçükçekmece İstanbul Tel: 0212 580 6380 • eposta: posta@sosyalistdem.net • **Sosyalist Demokrasi Partisi Genel Merkezi:** Meşrutiyet Cad. Meşrutiyet Apt. No: 42/10 Yenişehir/Ankara Tel: 0312 433 2966 Faks: 0312 433 6966 • eposta: sdp@s-d-p.org • **Adana:** Tepebağ Mah. Cemal Gürsel Cad. Kelebek Pasajı K: 3 Seyhan Tel: 0322 359 3302 • **Ankara:** Meşrutiyet Cad. Meşrutiyet Apt. No: 42/10 Yenişehir Tel: 0312 433 2966 Faks: 0312 433 6966 • **Bursa:** A. Mescid Kah. Feraizci Sk. Erbak Apt. B. Blok No: 8/8 Heykel Osmangazi Tel: 0224 225 0014 • **Denizli:** Altıntop Mah. Lise Cad. Çınar İş Hanı No: 7 Kat: 4 Tel: 0258 263 3441 • **Eskişehir:** İstiklal Mah. Kıdan İşhanı No: 20 Kat: 5 D. 27 • **İsparta:** Piri Mehmet Mah. Mürüvvet Töngre İş Hanı Kat: 4 No: 27 Tel: 0246 223 8799 • **İstanbul:** Şehit Muhtar Mahallesi, Taksim Caddesi, Yoğurtçu Faik Sokak, No: 12-14, K: 2-3 Taksim Tel: 0212 254 9478 Faks: 0212 254 9479 • **Esenler İlçe:** Atışalan Cad. Emin Duman İş Hanı Kat: 3 Esenler • **Gaziosmanpaşa İlçe:** Merkez Mah. Hamam Sk. No: 1/5 Gaziosmanpaşa • **Kadıköy İlçe:** Serasker Cad. Nergis Han No: 60 D: 2 Kadıköy Tel: 0216 414 0176 • **İzmir:** 859 Sk. Vatan İş Hanı No: 6 K:7/ 704 Konak Tel: 0232 445 9560 • **Karşıyaka Temsilcilik:** 1710 Sokak (Eshot sokağı) Tuna Mah. Mehmet Balcı Han No: 33 Kat: 4 Daire 403 Karşıyaka • **Kocaeli:** Kemalpaşa Mah. Emek İşhanı Kat: 3 No: 4 İzmit/Kocaeli Tel: 0262 331 2748 • **Mersin:** Çankaya Mah. 4725. Sk. No:16 (İşkur Sokağı) Mersin/İçel Tel: 0324 237 5906 • **Trabzon:** Kemer kaya Mah. Gazipaşa Cad. Saruhan İş Hanı No:7/1 Tel: 0533 571 7684

(GÖRÜNÜM)

gideni ve gelmekte olanı

**Tarihsel olarak sorunlar
çözüm olanaklarıyla**

birlikte çıkabilir.

**Kriz birçok sorunla birlikte
bir çok olanağı da riski de
beraberinde getiriyor.**

**Krizin nasıl karşılanacağı,
buna nasıl bir devrimci cevabın
verilmesinin gerekli olduğu
tüm dünyada bugünün
temel sorunlarından biri
olmaya başlıyor.**

RIDVAN TURAN

Bu dizeler kaleme alındığında tarih, sınıf mücadelesinin yükselişine karşı giderek köşeye sıkışan emperyalist kapitalizmin panik içindeki durumuna tanıklık ediyordu. O günlerden bu günlere çok şey değişti. Sosyalizm küresel düzeyde önemli bir prestij kaybına uğramış olsa da hâlâ gideni ve gelmekte olanı anlamak müthiş bir bahtiyarlıktır ve bundan böyle de öyle olacaktır.

Emperyalist kapitalizm ciddi bir kriz dalgasıyla boğuşuyor. Krizi ertelemek olanaklı olsa da bir bütün olarak krizden çıkış mümkün görünmüyor. Bu defa kriz, emperyalist kapitalizmin amiral gemisini vuruyor. Uluslararası bir nitelik kazanmış olan kriz birçok ülke ile birlikte Türkiye'yi de etkisi altına alıyor. Uluslararası etkenlere eklenen ulusal etkenlerle birlikte Türkiye kapitalizmi saplandığı bataklığın hergün biraz daha içine çekiliyor. 35 milyar dolar cari açığı, sıcak paraya ve dış borçlanmaya bağımlılığı ile Türkiye ekonomisi bıçak sırtında duruyor. İktisadi bunalım, politik planda ciddi bir siyasi gericilik dalgasıyla atbaşı gidiyor.

***

Neoliberalizm son demlerini yaşıyor. 70'lerin sonundan bu güne kadar yürürlükte olan neoliberalizm, işçi sınıfının kazanılmış haklarını elinden aldı, ücretlerde düşmeye, çalışma koşullarında kuralsızlaşmaya ve esnekleşmeye neden oldu. Özelleştirmelerle sermayenin uluslararası akışkanlığı hızlandı, halkların değerleri talan edildi, yoksullaşma arttı. Tüm bu yapılanlar, yetmişlerin sonundan bugünlere kadar süren kâr oranlarındaki düşme eğilimini, depresif uzun dalgayı ortadan kaldırmaya yönelikti. Bugün geriye dönüp bakıldığında, apokalipsin açlık, hastalık, savaş ve ölüm atlılarının dünyayı dört döndükleri görülüyor. Bu talan sürecine karşın kapitalizm kendi krizini başka boyutlarda yaşıyor. ABD, AB ve Japonya ekonomileri durağanlıkla boğuşuyor. Bu durum diğer ekonomileri etkisi altına almaya başlıyor. Fiyatlar düşüşe geçiyor. Birçok sektörde küresel düzeyde bir aşırı üretim yığılması başgösteriyor.

Ekonomi uzmanlarına göre her an 1929 bunalımından daha feci bir süreç yaşanmaya başlanabilir. Dünya planında kapitalizmin kaleleri çatırıyor, ABD Afganistan'da yeniliyor, Irak'ta bataklığın tam göbeğine saplanmış durumda.

Bu durum politik ve ekonomik bir istikrarsızlık yaşayan Türkiye'deki dengeleri aşırı sarsıyor. Türkiye burjuvazisinin iki "düşman" kampı kendi aralarında bir türlü çözüme bağlayamadıkları bir çatışma süreci yaşıyorlar. Sınıfsal planda Türkiye kapitalizminin hegemonik gücü olan laik burjuvazi ile daha ziyade orta burjuvaziyi oluşturan Anadolu sermayesi arasındaki mücadele, politik planda AKP ve çevresi ile TSK, CHP vb. arasında sürmektedir. Politik planda laiklik, türban ve dini özgürlükler arasında süren tartışma özde devlet ayrıcalıklarından kimin ne kadar pay alacağına ilişkin bir gerilimi koşullamakta ve hem de onunla atbaşı gitmektedir. Bu çatışma Türkiye burjuvazisi açısından önemi yadsınamaz bir fay hattı oluşturmaktadır. Çatışma şu anda ağırlıklı olarak yargı cephesinde sürüyor. Kapatma davasına karşı AKP'nin yapacağı savunma bekleniyor. AKP'nin kapatılıp kapatılmayacağı, yöneticilerine siyasi yasağın getirilip getirilmeyeceği bugün bilinmez olsa da sonuç her ne olursa olsun, bu işin sonunda burjuvazi için bir istikrar süreci görünmüyor. Olasılıkla kapatma ya da Erdoğan başta olmak üzere çok önemli kadrolara siyasi yasak gelecek gibi görünüyor. Buna karşı önce anayasa değişikliği tehditleri savuran AKP'nin bugün yaptığı, yapmaya çalıştığı işler göz önüne alınırsa bir erken seçim sürecine yönelmek istediği görülüyor. Faiz dışı fazla hedefini geri çeken hükümet, GAP ve altyapı yatırımları, teşvikler, prim aflarıyla en az 10 milyar YTL'lik bir harcamayı göze almış durumda. Diğer yandan da unutulmuş afları yeniden gündeme getirdi. SSK ve Bağ-Kur'luların 23.4 milyar YTL'lik prim borçlarına af niteliğinde ödeme kolaylığı sağladı. Halkın tepkisine neden olan Belediye Gelirleri Kanun Tasarısı geri çekildi. Türkiye'de üniversitesi bulunmayan hiçbir ilin kalmaması ve öğrenci kontenjanının yüzde 25 oranında artırılması için çalışmalar başladı, vb.. Hükümetin tarımsal destekleme alımlarında da aynı eğilimi sürdürmesi olası görülüyor. İMF ile yapılan *standby* anlaşmasının bitiminin hemen ardından bu adımları atan hükümetin öncelikleri arasında başköşede seçim sürecine yönelik çalışma yapmak olduğu görülüyor.

Farklı kamplar arasında süren çatışma süreci TSK açısından da prestij yitimi sağladı. Ordunun türban konusundaki anayasal değişikliğe ses çıkarmaması, laik kesimlerde düş kırıklığı yarattı. Daha önemlisi de Şubat sonundaki sınırötesi kara hareketinin tam bir fiyasko ile sonuçlanmış olmasıydı. Askeri hedeflere ulaşamamış ve kesin bir yenilgi alınmış olması bir yana, ABD Savunma Bakanı Robert Gates'in kuzey Irak'tan çıkın demesinden yalnızca bir

*"Anlamak sevgili o bir müthiş bahtiyarlıktır,
anlamak, gideni ve gelmekte olanı"*

gün sonra çıkılması, dahası Kürt kaynaklarının bu çok gizli operasyonun tüm gizlerini ve fiyaskonun ayrıntılarını bir generalin ağzından duyurması TSK açısından vahim sonuçlara neden oldu. CHP ve MHP ile TSK arasında ciddi bir gerilim yaşandı.

TSK bir prestij kaybı yaşamış olsa da esas itibarıyla bu çatışmanın en zinde gücü olmaya devam etmektedir. TSK hâlâ burjuvazinin en örgütlü "partisi" ve Türk militarizminin öncü gücüdür. AKP ise bir yandan Ergenekon sürecini takip ederek, diğer bir yandan polisi kendisine bağlı bir ordu gibi örgütlemeye yönelerek, politik gücünü artırmak istiyor. Son günlerde ayyuka çıkan telefon dinleme, izleme skandalları bu mantıktan bağımsız ele alınamaz.

"Düşman kardeşler" arasında bir "savaş" yaşanmaktadır. Kardeşlerin Kürt sorununa, işçi sınıfının haklarına yaklaşımı gözönüne alınırsa bu kardeşlerin o kadar da düşman olmadığı söylenebilir. Ve bu tespit doğru da olur. Aralarındaki çelişki ve mücadele bugün karşıt sınıflar arasında değil, aynı sınıfın farklı fraksiyonları arasında süren bir mücadeledir ve bir biçimiyle çözümlenecek, bir kesim diğeri üzerinde hegemonya tesis edecektir.

Fakat bu çelişkili durum uluslararası süreçlerin etkisi ile her an daha ciddi bir rotaya oturabilir. Mesele ne den bakılırsa bakılsın bu yaşanan, iktisadi ve siyasi bir kriz durumudur. Yönetenler diledikleri gibi yönetememektedirler, kendi iç çelişkileri ve dışsal faktörler buna izin vermemektedir. Yönetilenler eskisi gibi yönetilmek istememektedir. İşçi sınıfı ve geniş kesimlerin kapitalist sistemden umutlarını kesmiş olmaları anlamında olmasa da, bu yaşanan çelişkiler, yoksulluğun ve açlığın görülmedik ölçülerde artması, Kürt sorunu başta olmak üzere çözülmeyen siyasal sorunlar, işsizlik, gelir dağılımı uçurumu vb. halkın politizasyon düzeyini artırıyor ve sistemle gerilim yaşamasına da neden oluyor.

***

Tarihsel olarak sorunlar çözüm olanaklarıyla birlikte çıkabilir. Kriz birçok sorunla birlikte bir çok olanağı da riski de beraberinde getiriyor. Krizin nasıl karşılanacağı, buna nasıl bir devrimci cevabın verilmesinin gerekli olduğu tüm dünyada bugünün temel sorunlarından biri olmaya başlıyor. Devrim ihtiyacı kendini dayatıyor.

Bugün geniş düşünmenin zamanı, konjonktürel yaklaşımlara değil, sağlam hareket planlarına ihtiyaç var. Türkiye planında devrimciler, sosyalistler, komünistler, yurtseverler bugün hiç yapılmamış olanı yapmakla, tüm muhalif kesimlerle birlikte bir çatı altında enternasyonalist dayanışmayı ve mücadeleyi örgütlemekle, çatırdayan kalelere bir darbe daha vurmakla görevliler. Ne diyordu Lenin? "Bir sistem ne kadar çürürse çürüsün onu vurup devirecek bir devrimci güç yoksa varlığını sürdürür."

Gideni ve gelmekte olanı anlamak için bu şarttır.

(TÜRKİYE)

1 Haziran buluşması

onbinler Kürt sorununda demokratik çözüm talebini haykırdı

Demokratik çözüm talebi, barış kültürünü toplumsal düzlemde yaygınlaştırmak üzere 1 Eylül 2007'den bu yana bilfiil çalışma yürüten Türkiye Barış Meclisi'nin örgütlediği bir etkinlikle dile getirildi. Farklı kimliklerden, farklı toplumsal kesimlerden insanlar tek yürek olarak barış talebini ilk kez bu kadar güçlü haykırdılar.

SELMA GÜNGÖR

Haziran'ın birinci günü İstanbul, Natilius Alışveriş Merkezi önünden başlayarak Kadıköy meydanına kadar uzanan insan seliyle bambaşka bir karaktere kavuştu. Ellerinde beyaz kırmızı yeşil renkli "yeter çözüm istiyoruz" yazılı Türkçe ve Kürtçe dövizleriyle insanlar, papatya çiğdem nergis... bir çiçek ırmağı olarak akıp denizle buluştular.

Barış isteyen herkesi, kendisi dışındakileri, tanımadığı, daha önce görmediği onbinleri görmek heyecanlandırmış, kıpır kıpır bir coşku olarak tüm yürüyüşü, tüm miting alanını sarmıştı. "Ölüm değil çözüm, savaş değil barış istiyoruz, yaşasın halkların kardeşliği" sloganları mitinge katılan herkes tarafından durmaksızın, saatlerce haykırıldı. Barış talebinin sesi İstanbul'da ilk kez bu kadar güçlü duyuldu. Dünya görüşü, siyasi görüşü farklı insanlar, kültürleri farklı insanlar, Müslümanlar, Hıristiyanlar, ateler, kadınlar, erkekler, çocuklar, gençler, yaşlılar, tek bir taleple, en yakıcı sorun olan savaşa karşı barış demek, bir daha savaş olmaması için Kürt sorununun demokratik çözümünü istemek için bir araya geldiler.

Ülkemizde yaşanan savaş ortamının son bulması için girişimler uzun zamandan beri sürüyor. Daha çok aydın ve sanatçıların "akıl insanlar" olarak imzalarla, toplantılarda bir araya gelerek oluşturdukları barış talepleri yaşanan çatışmalı ortamın vahametiyle karşılaştığında çok yavaş olarak toplum içinde karşılığını bulmaya başladı. Bu savaştan ve savaşlardan rahatsız olan insanlar düşüncelerini dile getirdikçe buluşmaya ve tartışmaya başladılar. Ölüm değil çözüm isteyenlerin görünürlüğü arttı. Ve en sonunda çözüm isteyen onbinlerin 1 Haziran'da İstanbul buluşması gerçekleşti.

Kuşkusuz miting "demokratik çözüm talebi"nin dile getirildiği ilk etkinlik değildi. Türkiye'nin demokrasi güçleri bugüne kadar çeşitli düzlemlerde diyalog yoluyla çözüm önermiş, ancak hükümet ve devlet organları bu önerilere kayıtsız kalmıştı. Ancak bu mitingin ayırıcı bir özelliği var-

di. Zira bu kez demokratik çözüm talebi, barış kültürünü toplumsal düzlemde yaygınlaştırmak üzere 1 Eylül 2007'den bu yana bilfiil çalışma yürüten Türkiye Barış Meclisi'nin örgütlediği bir etkinlikle dile getirildi. Daha da önemlisi, farklı kimliklerden, farklı toplumsal kesimlerden insanlar tek yürek olarak barış talebini ilk kez bu kadar güçlü haykırdılar.

"Kürt sorununda demokratik çözüm" istemi, Miting henüz daha gerçekleşmemişken kimi sonuçlar ortaya çıkardı. Kürt sorununu bir terör sorunu olarak kabul eden hükümet, yeniden Diyarbakır'a yüzünü döndü. Ve Diyarbakırlılara "terör sorunu" olarak tanımladığı meseleyi, bölgedeki ekonomik sorunları çözerek, GAP projesine hız vererek aşacağını dillendirmeye başladı.

Daha önce barış ve demokratik çözüm için toplumsal basıncın olduğu her uğrakta, Diyarba-

kır'a giderek Kürt sorununu tanıyan, Ankara'ya döndüğünde ise dediğini inkar eden Başbakan'ın "çözüm paketi"nin bu saatten sonra bir inandırıcılığının kalmadığı açıktır. Geçmişteki icraatları bir yana AKP'nin, Kürtçe yayını TBMM'den geçirmek için yeterli olan vekil sayısını bile toplayamaması bunun en açık göstergesi.

Hükümetin ve devletin olumsuz tutumuna karşın, 1 Haziran mitingi, barışın artık yalnızca Diyarbakır'da değil tüm Türkiye'de talep edildiğini gözler önüne sermesi bakımından önem taşıyor. Bu noktadan sonra, barış isteyenlerin, barış için Kürt sorununun demokratik çözümünü isteyenlerin durmaksızın çalışmaları, barış ve demokrasi talebini tüm toplumun talebi haline getirmek üzere yoğunlaşmaları gerekiyor. 1 Haziran yalnızca bir başlangıç olarak görülmeli. Hız kesmeden barış mücadelesini yükseltmeye devam...

BÜYÜK MEDYA MİTINGİ GÖRMEDİ

Oldukça görkemli bir gösteri olarak gerçekleşen 1 Haziran mitingi sonrasında gözler doğal olarak hükümete ve devlete çevrildi. hükümetin ve devletin, farklı toplumsal kesimler tarafından hep birlikte dillendirilen "barış ve demokratik çözüm" talebini nasıl yanıtlayacağı merak ediliyordu. Yönetenlerin "barış ve demokratik çözüm" talebine nasıl yaklaşacaklarının ipuçlarını ise mitingin egemen medyada nasıl yansıtılacağından çıkartabilmek mümkün oldu. Ne var ki, aynı akşam haber kuşağı başladığında, devlet nezdinde yeni bir yönelimin olmadığı alenen ortaya çıktı. Onbinlerce barışseverin katıldığı mitingin, haber bültenlerinde ya hiç yer bulamadığı ya da mitingin birkaç münferit "adli" vakia üzerinden haberleştirildiği görüldü. Aynı duyarsızlık, sol medya ve birkaç gazete istisna olmak üzere, ertesi gün yayımlanan gazetelerde de gözlemlendi. Halen "resmi devlet gazetesi" olan *Hürriyet*'in mitingi "Barış Mitinginde Öcalan Sloganları" başlığıyla üç satırdan ibaret bir haberle duyurması, devletin Kürt sorununun çözümünde militarist yöntemlerden vazgeçmeyeceğinin bir işareti olarak anlaşılmalı.

(SÖYLEŞİ)

1 Haziran mitingi tertip komitesi başkanı murat çelikkan: 'miting demokratik çözüm isteyenlere cesaret verdi

SÖYLEŞİ: SENEM ÖRNEK

Türkiye izlenen Kürt sorununda çözümsüzlük politikalarının doğurduğu bir şiddet sarmalının içinde 20 yılı aşkın bir süredir gençlerini savaşa kurban veriyor. Çözümsüzlük politikalarının, militarizmin ve şovenizmin toplumsal düzlemde yaygınlaşmasına yol açarak farklı kimliklere sahip insanların, bir arada yaşama zeminlerini dinamitlediği görülüyor. Savaşın emeğiyle geçinenlere faturası ise yoksulluktaki artış oluyor. Savaşa karşı durmak, barış kültürünü toplumsal düzlemde yaygınlaştırmak için faaliyette bulunan Türkiye Barış Meclisi Marmara Bölgesi Yürütmesi üyesi ve 1 Haziran Mitingi Tertip Komitesi Başkanı gazeteci-barış aktivisti **Murat Çelikkan**'la barışın ve Kürt Sorununda Demokratik Çözümün imkanları üzerine konuştuk.

1 Eylül 2007'de kurulan Türkiye Barış Meclisi'nin (TBM) bugüne kadar yaptığı faaliyetlerden bahsedebilir misiniz?

Aslında Barış Meclisi'nin kuruluşu 2007'ye değil, 1998-99'lara tekabül eder. Hatırlanacak olursa, o tarihlerde, Kürt sorununun sivil siyaset zemininde çözüleceğine dair daha fazla umut vardı. Nitekim o zaman Avrupa'dan ve Kandil'den doğrudan hiçbir çatışmaya katılmamış iki grup Türkiye'ye geldi. Gelmelerinden sonra, hepsi değişen sürelerde içerde yatan bu kişiler, cezaevinden çıktktan sonra bir barış sürecini başlatmaya çalıştılar. Dolayısıyla Barış Meclisi'nin oluşum süreci, bu arkadaşların cezaevinden çıktıkları, üç-üç buçuk yıl öncesine dayanıyor. Üç buçuk yıl önce başlayan barış çalışmaları, 1 Eylül 2007'de Ankara'da yapılan toplantıda TBM'nin kurulmasını sağladı. Şimdi, yanılmıyorsam, 26 ilde barış meclisleri var.

Peki Barış Meclisi'nin öncelikli sorununun Kürt sorununun demokratik çözümü mücadelesi olduğu söylenebilir mi?

Kuşkusuz Türkiye'nin tek sorunu Kürt sorunu değil. Ama şu açık ki, Kürt sorunu, ister bunun adına savaş ister çatışma diyelim, Türkiye'nin demokratikleşmesi önündeki en büyük engellerden bir tanesi. Üstelik gerek Türkiye kamuoyunda ve bazı siyasetçilerinde gerekse Kürt siyasi hareketinde ve Kürtlerde bu işin sivil siyaset çerçevesinde çözümlenmesi için çok büyük bir bilinç ve kültür oluşmuş vaziyette. Dolayısıyla konjonktür ne olursa olsun bu sorunun demokratik çözümü konusunda çalışma yapmak ve adım atmak kesintisiz devam ettirilmesi gereken bir iş. Bunda bazen daha çok sonuç alıp daha fazla başarılı olmak, bazen umut ettiğimiz etkiyi yaratamamak mümkün. Ama bu bizim demokratik ve sivil çözüm yanlıları olarak çalışmalardan vazgeçmemiz anlamına hiçbir zaman gelmiyor. Türkiye'de hem bu çatışmaların sürmesini isteyen kesimler var. Hem çok büyük ölçüde bu işin çözümü Genelkurmay'a bırakılmış olduğu için çatışma ve savaştan başka bir çözüm tartışılmıyor. Genelkurmay Başkanlığından,

(SÖYLEŞİ)

savaşla yükümlendirilmiş olan bir kurumdan başka bir çözüm önerisi gelmesini beklemek mümkün değil zaten. Bu sivil siyasetin işi. Ama gelişmeler bazen bu konuda adım atabilecek olan muhalefeti de siyasi iktidarları da güçsüz bırakıyor, köşeye sıkıştırıyor. Ama bunun da ötesinde bu çatışmanın sonuçlarını Türkiye'de, ister Türk ister Kürt olsun hepimiz yaşıyoruz. Dolayısıyla bu sadece siyasi iktidarlara bırakılmayacak kadar önemli bir mesele. Bu sorumluluğu Türkiye'de yaşayan insanlar olarak bu konuda örgütlenerek hepimizin taşıması gerektiğine inanıyorum ben.

Barış Meclisi'nin Kürt meselesinde çözüme dönük önerileri var. Ancak mevcut hükümetin bu önerileri değerlendireceğini düşünüyor musunuz? Erdoğan'ın son Diyarbakır ziyaretini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hiçbir zaman AKP'ye umut bağlamış biri olmadım. Ancak Türkiye'de Avrupa Birliği sürecinden kaynaklanan reform ve demokratikleşmenin yakın zamana kadar lokomotifini olmak işlevini görmüş oldukları için çözüme dair adım atabilecekleri ihtimalini düşünmüştüm. Ancak son iki yılda AKP siyaseten bu misyonundan vazgeçmiş durumda. Bu konuda yapılan açılıma gelince; gerek muhalefetin gerek başbakanın Diyarbakır'a gitmesi olumlu, ama bu konunun çözümünü sadece ekonomik açılımlarda görüyorlarsa, ikisine de geçmiş olsun demek lazım. O zaman ne Kürt gerçeğini ne Türkiye gerçeğini hiç kavramamış bir iktidar var demektir karşımızda.

Genelkurmayın açıklamalarından birinde, barış, demokrasi gibi söylemlerin PKK tarafından istismar edildiği vurgulanmıştı. Genelkurmayın ve devletin benimsediği bu yaklaşım çalışmalarınızı nasıl etkiliyor?

Savaş sadece topla tüfekte sürdürülmüyor. Bunun ideolojik teslim almaları var. Genelkurmay, bunların hepsini yapıyor. Ancak şöyle bir temel mesele var 11 Eylül'den sonra bütün dünyada terör ve terörle mücadele söylemi, içeriğinde ne olduğuna bakılmaksızın çok kolay kullanılabilir oldu. Şunu önemişiyorum: bu konuda propaganda yapacak olanların söylemleri sadece "başarı" ve ölüm üzerine kurulu. Halbuki barışı savunanlar, her zaman yaşamı odaklarına alıyorlar. Ben yaşamın her zaman tahmin ettiğimizden daha güçlü olduğuna inanıyorum. Kimse çocuklarını kolay kolay ölüme göndermek istemez ve hele bunun ölüm ve savaş dışında alternatifleri olduğu yaygınlaştırılabilirse kimse bir takım ideolojik önermelerle kolay kolay rıza göndermez. Ben bunu önemişiyorum. Yani yaşamı odağına alarak, Türkiye'nin bu kadar insan kaybetmesine neden olan çözümsüzlük politikalarının mahkum edileceğine inanıyorum. Ümit ederim ki, bu kısa sürede olur. Ama bu konuda zaman belirtebilmenin imkanı yok.

1 Haziran mitingi tüm bu politikalara güçlü bir itiraz gibiydi. Ciddi bir katılım oldu. Medyanın bu mitinge hak ettiği yeri vermemesi

ni nasıl değerlendiriyorsunuz?

Medyanın bu konuda, tüm gazetecilik etik ve ilkelerine aykırı olarak, Genelkurmay söylemleriyle özdeşleşmiş olma gibi bir durumu var. Dolayısıyla bunun dışındaki herhangi bir söylemi görmeyi çoğunlukla tercih ediyorlar. Yanlış ve yanıltıcı haber başta yaygın medyada, *Hürriyet'te*, *Posta'da* ve *Milliyet'te* oldu. *Sabah* gazetesinde küçük de olsa doğru bir şekilde görüldü. Miting, *Cumhuriyet'te*, *Tarafa*, *Evrenselde*, *Birgün'de*; küçük de olsa *Zaman'da* ve *Yeni Şafak'ta*, kendine yer buldu. Ama bu konuda, o kadar kötümser

Miting hazırlıklarını nasıl yürüttünüz?

Yaklaşık iki aydır çalışmalar devam ediyordu. Zannediyorum bir-iki küçük istisna dışında ne konuşuyorsak o gerçekleşti. Şunu ilk günden ifade ettik: bizim ortak talebimiz demokratik bir çözüm talebi. Bundan herkesin anladığı şey, demokrasi çerçevesinde olduğu sürece, tartışılabilir. Talebimiz buydu. Bu sesi de duyurduğumuz kanaatindeyim. Böyle bir miting yaptık başarılı da oldu. Bilirsiniz, Barış Meclisi bireylerin katılımıyla örgütlenmiş bir kolektif oluşum. Bu insanların büyük kısmı farklı siyasi partilerde, farklı meslek ve kitle örgütlerinde de çalışıyor. Birlikte çalışma konusunda deneyimi fazla olmayan bir ekiptik. Ve biz, miting organizasyonunun altından birbirimize güvenerek kalktık. Kuşkusuz mitingi destekleyen kurumlardan büyük destek aldık. Ama sonuç olarak fiilen bu işin örgütlenmesinde çalışan arkadaşlarımızın sayısı fazla değildi. Mitinge katılıma baktığımızda, yaptığımız işin bir karşılığı olduğu söylenebilir. TBM'nin ciddi bir meşruiyeti oluştu. Ancak şimdi birdenbire her şeyin değişeceğini beklememek gerekiyor. Bu uzun erimli bir koşu

Şunu ilk günden ifade ettik: bizim ortak talebimiz demokratik bir çözüm talebi. Bundan herkesin anladığı şey, demokrasi çerçevesinde olduğu sürece, tartışılabilir. Talebimiz buydu. Bu sesi de duyurduğumuz kanaatindeyim. Böyle bir miting yaptık başarılı da oldu

değilim. Televizyonlara gelince o bambaşka bir tartışma konusu. Yaygın medyada dönem dönem kendisini gösteren gazetecilik etiğini, çok az kanal dışında televizyonda görmenin imkanı yok.

Hrant Dink'in ölümünden sonra ilk kez, ortak pankart ve söylemlerle hareket edilebilmişti. 1 Haziran mitinginde de aynı deneyimi yaşadık. Bu konuda yeni bir kültürün oluştuğu söylenebilir mi?

Hrant bu konuda bir milat. Oradan alınan etki ve sonuç muhakkak ki bir takım kesimlerin dikkatini çekmiştir. Ama şu ayrımı yapmak isterim. Hrant'ın cenazesinde çok büyük bir acı söz konusuydu. 1 Haziran'da ise bir ortak talep doğrultusunda, elli kadar kurum ve kuruluşun desteklediği bambaşka bir miting organizasyonu gerçekleştirildi. Çok da tereddüt vardı "nasıl yapacaksınız" diye. Açıkçası miting, yalnızca ortak pankart ve ortak söylemlerle gerçekleşmesinin yanı sıra, aynı zamanda, büyük bir olgunluk içinde de gerçekleştirildi. Kırk-elli bin kişinin katıldığı herkese açık bir etkinlikte her şey olabiliirdi. Mitingin genel havasına baktığımızda ben bütün ortak kararlara uyulduğu kanaatindeyim.

ama doğru yöne doğru koştuğumuzu gördük.

Mitingin sonuçlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben bu mitingin, Türkiye'de hem Kürt sorununun demokratik çözümü açısından ileri doğru atılmış bir adım olduğu, hem de çeşitli demokratik talepler konusunda duyarlı olan kesimlere cesaret verdiği için oldukça önemli olduğunu düşünüyorum. Ancak mitingin talebinin karşılığını bulup bulamadığı, Kürt sorununun öznesi olan aktörlerin tutumlarına bağlı olarak görülecektir. Biraz bu dinamikleri de gözlemlememiz lazım. Yoksa Barış Meclisi'nin tek başına Kürt sorununun çözümünün motor gücü olması düşünülemez.

Mitingin en önemli sonuçlarından birisi de bu sorunu daha yakıcı olarak yaşayan Kürt arkadaşlarımıza da Türkiye'de Türkler arasında da bu sorumluluğu hisseden ve taşıyan insanlar olduğunu tekrar hatırlatmış olmamız oldu. Eğer ortak bir gelecek tahayyül etmek istiyorsak böyle bir çalışmada Türkler ve Kürtlerin ortak çalışma yürütülmüş olmasının da geleceğe dönük köprü kurma açısından çok önemli olduğuna inanıyorum.

(TÜRKİYE)

barış analarının vicdani reddi

"Militarist kurum ve aygıtların varlığı devam ettiği sürece, savaşların bitmeyeceğine, insanların ve doğanın özgür olamayacağına inanıyorum. Benim beynimde sınırsız, otoritesiz, silahsız bir dünya var. Irk, din, cins gibi ayrımların olmadığı, özgür bireylerin yaşadığı bir dünya."

NURETTİN ALDEMİR

Türkiye vicdani retle Tayfun Gönül ve Vedat Zencir'in 1990 yılında Sokak Dergisi'nde vicdani retlerini açıklamaları ile tanıştı. Vicdani reddini açıklayan iki kişiye de TCK'nın 155. maddesinden dava açıldı. Sivil mahkemede yargıldılar. Yargılama sonucu, Vedat Zencir beraat etti, Tayfun Gönül ise üç ay hapis cezasına çarptırıldı. Hapis cezası para cezasına çevrildi.

Vicdani retle ilgili en büyük sarsıntı Osman Murat Ülke ile yaşandı. Osman Murat Ülke 1 Eylül 1995 günü İzmir'de askerlik belgelerini yakarak vicdani retçi olduğunu ve bu nedenle askere gitmeyeceğini açıkladı. Vicdani reddini açıklamasından yaklaşık bir yıl sonra Genelkurmay Askeri Savcılığı'nın kararıyla "halkı askerlikten soğutma, milli mukavemeti kırma" suçunu işlediği iddiası ile gözaltına alınıp tutuklandı.

Cezaevi'nde tutuklu kaldığı iki ay boyunca askeri saydığı tüm uygulamalara asker olmadığını belirterek uymadı. Açlık grevine başladı. Açlık grevinin 23. gününde istekleri kabul edildi. Sonraki günlerde tahliye edildi ve jandarma nezaretinde Bilecik Jandarma Er Eğitim Alayı'na teslim edildi. Ülke askeri üniforma giymeyi reddetti. Emre itaatsizlikten ve firardan defalarca mahkum oldu.

Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde sürmekte olan davası 29 Ocak 1997'de sonuçlandı. Ülke'ye 155. maddeye muhalefetten 6 ay ceza verildi. Ancak o toplam 701 gün hapis yattı.

Osman Murat Ülke 22 Ocak 1997'de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "İnsanlık dışı ve onur kırıcı muamele yasağı", "özgürlük hakkı", "özel yaşama saygı", "örgütlenme özgürlüğü hakkı"ni içeren (sıra ile 3, 5, 8, 9.) maddelerine dayanarak Türkiye hakkında AİHM'e şikayette bulundu.

AİHM davayı kabul ederken Türkiye'yi vicdani retle ilgili yasal düzenleme yapması için uyardı.

AİHM vicdani retçi Osman Murat Ülke'nin başvurusunu 24 Ocak 2006 tarihinde karara bağladı ve Türkiye'yi, "aşağılayıcı muamele yasağına" aykırı davrandığı gerekçesiyle mahkum etti.

AİHM'in bu kararından sonra yapılan açıklamalarda

dönemin TBMM Başkanı Bülent Arıncı "Bu karara da uymak zorunda olanlar uyar, uymak zorunda olmayanlar uymaz. İhtiyaç görüyorsa Meclisimiz bu konuda yasal düzenleme yapar." derken; Başbakan Erdoğan ise "Bir kişinin talebi üzerine verilen karar. Konu Dışişleri Bakanlığı'nda inceleniyor. Bakanlar Kurulu ve partimizin yetkili organlarında durumu değerlendirir, Genelkurmayımız da durumu değerlendirir, ona göre davranırız." diyordu.

Yine o günlerde yapılan diğer bazı açıklamalar şöyle:

Zeki Yavuztürk (Eski MSB): Başka ülkelerde vicdani ret gibi konular gündeme gelmiş. Bunlar Türkiye'de geçerli değil. Türkiye'de herkes vatan görevini yapar.

Turhan Tayan (Refahiyol dönemi MSB.): Silahlı Kuvvetler paralı askerlik, vicdani ret gibi konulara sıcak bakmaz. Avrupa Mahkemesi'nin kararı, Türkiye için bağlayıcı değil. Avrupa, Türkiye'deki zorunlu askerliği kaldıramaz. Ayrıca zorunlu askerlik Avrupa'nın pek çok ülkesinde var.

İsmet Sezgin (Demirel dönemi MSB): Böyle bir konuya askerler sıcak bakmaz. Vicdani ret gibi bir şeyi onaylamak mümkün değil. Türkiye'nin tarihinden, coğrafyasından, jeopolitik konumundan gelen kendine özgü şartları var.

Gönül Apaydın (Harp Malulü Gaziler Şehit Dul ve Yetimleri Derneği Başkanı): "Eğer bir ülke var olursa, bunun ordusu da olmak zorunda, özellikle Türkiye gibi politik konumu gereği tehdit altında olan bir ülkenin bu tip bir anlayışı benimsemesi mümkün değildir. Biz bu kadar çocuğumuzu şehit verirken ülkenin geleceği için bunu yaptık."

Açıklamalar AİHM kararının ya ardından dolanıyor ya da cepheden vicdani reddi reddediyor. Tepkilerden de anlaşılıyor ki hâlâ "her Türk asker doğar" dan öte bir durum mevcut değildir.

Devlet ricali, yurttaşlarını militarizmin politika ve uygulamaları karşısında diz çöktürme ve teslim alma davranışını sürdürmek istiyor. Buna rağmen başlarına gelebilecekleri bile bile vicdani retçiler var olamaya devam ediyor.

Vicdani retçi Sami Serkan Kazak "Militarist kurum ve aygıtların varlığı devam ettiği sürece, savaşların bitmeyeceğine, insanların ve doğanın özgür olamayacağına inanıyorum. Benim beynimde sınırsız, otoritesiz, silahsız bir dünya var. Irk, din, cins gibi ayrımların olmadığı, özgür bireylerin yaşadığı bir dünya. Sonuç olarak: Beynimdeki dünyayı pratikte de var edebilmek için; herhangi bir devlet kurumuna hizmet etmeyi ve askerlik yapmayı reddediyorum. Aynı zamanda; geri hizmet, tecil, çürük, raporu gibi uygulama ve düzenlemeleri de kabul etmiyorum." diyerek vicdani reddini hemen hemen tüm vicdani retçilere benzer şekilde gerekçelendiriyor.

Vicdani redde karşı çıkanlar ise söylediklerini unutup "cüzdani red" ile kendilerini, yakınlarını askerlikten korumak ve kollamak için her çareye baş vuruyor.

Vicdani retçiler artıyor. Şimdiye kadar vicdani retler bireysel bir eylem olarak karşımıza çıkarken son aylarda kitlesel bir eyleme dönüştü. AKP Hükümeti'nin Kürt sorununda savaş ve imhadan öte bir politikası olamaması; AKP'den umutların tamamen kesilmesi sonucu Barış Anaları seslerini ülkenin dört bir yanında yükseltiyor: "Her gün cenazelerimiz geliyor. Operasyonlar durmadıkça, cenazeler geldikçe çocuklarımızı artık askere göndermeyeceğiz. Buradan bütün annelere sesleniyorum, kimse çocuğunu ölüme göndermesin. Asker annelerine de sesleniyorum. Gelin birlikte mücadele edelim. Operasyonlar dursun çocuklarımız ölmesin"

Barış anası sadece çocuğu dağa çıkmış Kürt kadını değildir. Devlet politikası ve zoruyla sürdürülen savaşta dağa çıkanın da asker olanın da ölmesini istemeyen her kadın barış anasıdır.

Her cenaze sonrası hamasi nutuklarla duyguları, tepkileri bastırılan asker anaları da üstü örtülmüş birer barış anasıdır. Üstü örtülmüş barış analarına el uzatılmalıdır. Çocukları için vicdani retçi olan analar çoğalmalıdır. Vicdani red insani ve ahlaki bir haktır. Savaşa karşı vicdani red cephesi oluşturulmalıdır. Barış analarının buluşması mutlak sağlanmalıdır. Zira barışın anahtarı oradadır.

(SÖYLEŞİ)

'çatı: toplumun tüm kesimlerine bir çözüm perspektifi'

'iki halkın buluşması, kardeşleşmesi'

mustafa sarıkaya: 'kürt demokrasi gücü sadece kürtlerin gücü değildir, sadece kürtlerin demokratikleşme talebinin ya da sorunlarının çözüm gücü değildir, özü itibarıyla türkiye'nin demokratikleşmesinin gücüdür'

SÖYLEŞİ: SEMİHA YEŞİLOVA

Demokratik Toplum Partisi (DTP) Eş Genel Başkan Yardımcısı ve DTP çatı görüşmeleri komisyonu başkanı Mustafa Sarıkaya ile 'çatı partisi'ni, beklentilerini, hedeflerini ve bu konuda yürütülen çalışmaları konuştuk.

Neden çatı partisi de başka bir model değil? Çatı partisi hangi ihtiyaçlara yanıt amacıyla kurulmak isteniyor?

Doğrusu bu konuda dünyada değişik deneyimler var, Türkiye'nin kendi özgünlüğü içerisinde yaşamış olduğu deneyimler de var. Yani bir dönem solda çok revaçta olan cephe arayışları, cephe tarzı birliktelikler, daha sonra seçim ittifakları biçiminde gündeme gelen birliktelikler, güç birlikleri... Bunlar tabii ki her ülkenin kendi özgün koşullarına göre yürüyebilirliği, yeterliliği, toplumsal karşılığı olabilirliği tartışılarak ele alınabilecek konular. Bu dönemin Türkiye'sinde, hem politik hem örgütsel alanda, özellikle de iki dinamiğin varlığı gerçeği dikkate alındığında, bu iki dinamiğin gerçek anlamda toplumsal karşılığı da olabilecek buluşmasının nasıl yaratılabileceği üzerine uzun süreden beri bir tartışma var. Yani ciddi bir demokratik güç ifade eden bir Kürt dinamiği var, Türkiye'de de sıkıntılar olmakla beraber bizce ciddi bir demokrasi gücü var. Aynı zamanda toplumsal gelişmeler de var. Aslında 70'lerden beri süregelen bir tartışma. Denizler'de ifadeye kavuşan iki halkın birliği ve ortak mücadelesi; daha sonra 80'li yıllarda yaşanan arayışlar; yine 90'lı yıllarda Türkiye zemininde yaşanan gelişmeler ve tartışmalar; yine 2000'li yıllarda benzer tartışmaların olması aslında bir ihtiyacın ürünü. Bugünkü koşullarda bu iki demokrasi gücünü, dinamiğini gerçek anlamda bir toplumsal muhalefet merkezi haline getirebilir miyiz ihtiyacı ister istemez bir model arayışını da getiriyor. Doğrusu biz özellikle Kürt cephesinin, Kürt demokrasi dinamiğinin katetmiş olduğu mesafeyi, yani hem örgütsel, toplumsal, ideolojik, felsefi hem de Türkiye'nin sorunlarına bakış açısında katetmiş olduğu mesafeyi dikkate aldığımızda daha özgün, daha sonuç alıcı bir buluşmayı, bir ortaklaşmayı daha yeni modellerde somutlayabileceğimizi düşünüyoruz. Artık bir cephe esprisi üzerinden, bir cephe isimlendirmesiyle bu tür çıkışları yapmanın çok yankı uyandırmayacağını düşünüyoruz. Ayrıca mevcut koşullarda en azından bugün itibarıyla bu konjonktürde tek parti yani tümünden ideolojik ve siyasal çerçevesi olan homojen bir yapılanma ifade eden bir partileşmenin de koşullarının pek olmadığını düşünüyoruz. Ama aynı zamanda ciddi bir toplumsal beklenti olduğunun da farkındayız. Kürtlerden Alevilere, kadınlardan gençliğe Türkiye'de bu coğrafyada yaşayan tüm kesimlerin gerçek anlamda sistemden kaynaklı yaşadıkları sorunlar var. Ve buradan hareketle 'o zaman nasıl bir örgütsel modelle bunu kucaklayabiliriz, nasıl bir örgütsel modelle bunların hem ayrılıklarını, farklılıklarını koruyan ama aynı zamanda siyasal iktidarı de hedefleyen bir yapıyı çıkarabiliriz'i tartışıyoruz. Bu tartışmayı şimdiki adıyla çatı hareketi, çatı partisi diye bir zeminde yapıyoruz. Ama bizim bu olaya esas bakışımız şöyle: ihtiyaçların varlığı noktasında hemfikir olan güçlerin, bireylerin, çevrelerin, grupların yan yana gelerek bunun örgütsel modelini kendi içerisinde tartışarak bulabileceği, ilke olarak da toplumun tüm kesimlerinin sorunlarının Türkiye'nin demokratikleşmesinde çözülebileceğine inanan tüm çevrelerin buluşabileceği bir örgütsel model. Yani birilerini öteleyen, birilerini merkeze alan, birilerini iten, birilerini çeken, ideolojik esasları aşırı bir vurguyla öne çıkaran bir yaklaşımdan ziyade toplumun tüm kesimlerine bir çözüm perspek-

(SÖYLEŞİ)

tifi, çözüm haritası sunabilecek ve bu anlamda onları ortak bir mücadele platformunda buluşturup harekete geçirebilecek örgütsel bir model. Bu hangi model olabilir? Biz bunun modelinin de bu yapı içerisinde tartışılarak ama esas olarak da bu güçleri buluşturup, bir alternatif haline getirmeyi merkeze koyan bir yapılanma olması gerektiğini düşünüyoruz. Bu açıdan çatı partisi dedik. Bu işin esas bileşenleri bu konuda iradelerini, güçlerini, inançlarını harekete geçirip 'Bu işte varım!' diyerek ortaya çıkıp buluşmalarından itibaren yapacakları tartışmayla bu konunun daha somut, görünür bir şekilde ete kemiğe bürüneceğini düşünüyoruz. Çerçevesi dar ideolojik bir parti değil, demokrasi programıyla ortaya çıkan, toplumun tüm kesimlerinin temel sorunlarına çözüm programı sunan ve bunun içerisinde kendi özgünlüklerini de -örgütsel, ideolojik, siyasal çizgi esasında- koruyan ama üstte de buluşan, daha çok Türkiye'nin temel politikalarına yön vermeye çalışan, en azından muhalefet merkezi haline gelerek demokratik anlamda Türkiye'nin değişim ve dönüşümünü -daha dar ve somut anlamıyla- devleti demokratikleşmeye zorlayan bir yapının ortaya çıkabileceğini düşünüyoruz.

DTP, yapılmak istenen ittifakın taktiksel değil stratejik olduğunu dile getiriyor sık sık. Stratejik ittifaktan kastınız nedir?

Elbette Kürtlerin kendi coğrafyalarında özgürlük talepleri, kimlik talepleri var. Ama aynı zamanda sosyal mücadele alanında güçlü olması, emek vurgulu olması, emek taleplerini de beraberinde getiriyor.

Her ne kadar en başat, en yakıcı sorunu kimlik ve özgürlük olsa da bileşenin temel güçleri emekçi cephe olduğu için onların ihtiyaçlarını merkeze aldı. Emek çevrelerinden, sosyal katmanlardan destek alan bir hareket olması itibarıyla da sürekli Türkiye emek güçleriyle bir bağlantısı oldu. Gelişebilecek her türlü ırkçı, şoven, milliyetçi duygu ve damarları geriye iten, ideolojik mücadelede gerileten hatta karşı karşıya bulunduğu tüm şoven, ırkçı, milliyetçi saldırılara, yine devletten kaynaklı her türlü fiili saldırı ve yönelime rağmen eğer bugün Türkiye'de yaşayan Kürtler, ırkçı, milliyetçi bir damara kaymadılarsa ve öylesine bir şey çok öne çıkmadıysa bunun temel nedeni de Kürt özgürlük mücadelesinin özellikle ideolojik, felsefi durumunun ve sol-sosyalist damarın güçlü olması ve bu açıdan da Türkiye'nin sol-sosyalist güçleriyle, emek güçleriyle ciddi bir ortaklığının, bir akrabalığının olması. Ama aynı zamanda bir mücadele süreci belli bir ayrı örgütlenme sürecini geliştirdi.

Şimdi her kesimin yani hem Türkiye'nin, hem Kürt coğrafyasının, bu coğrafyada yaşayan tüm toplumsal kesimlerin tüm temel sorunlarını bu sistemi demokratikleşmeye zorlayarak, değiştirerek, dönüştürerek ama belki en iyi ifadeyle radikal bir demokrasi mücadelesiyle bu sorunların bir biçimde çözülebileceğine inanıyoruz. Bu birinci noktaydı. İkinci nokta, bu otuz yıllık kesitte yaşamış olduğumuz bir takım ittifaklaşmalar oldu; seçim, cep-

heler, güç birlikleri vb. Bunların hepsi de bir biçimde taktik alanı aşmadı. Taktik alanı aşmadığı için toplumsal karşılığı da çok güçlü olmadı. Şimdi hem toplumsal gerçeklik buna zorluyor hem de ideolojik yakınlık ve ortaklık. Sisteme karşı ortaklaşabilecek, tümünden bu sistemi değişime, dönüşüme uğratarak, zorlayarak sonuç alabileceğimizi düşünüyoruz. Dolayısıyla bu şöyle formüle edilebilir: Mevcut sistemi değiştirmeyi merkeze alan, bunu da stratejik bir ana eksen haline getiren bir buluşma yakalanabilir. Bu açıdan da biz bu dönemin daha stratejik olarak ele alınması gerektiğini düşünüyoruz. Türk halkıyla Kürt halkı tarihsel süreç itibarıyla çok ciddi ortaklaşmalar yaşamış, bugüne kadar da toplumsal anlamda belki kimi sıkıntılar, sorunlar yaşanıyor ama özü itibarıyla da bir kaynaşma olduğunu düşünüyoruz. Yani bu açıdan belki otuz yıldır varolagelen emek eksenli vurguyla da ön planda olan ama bugün halklar boyutuyla

Kürtlerden Alevilere, kadınlardan gençliğe Türkiye'de bu coğrafyada yaşayan tüm kesimlerin gerçek anlamda sistemden kaynaklı yaşadıkları sorunlar var. Ve buradan hareketle 'o zaman nasıl bir örgütsel modelle bunu kucaklayabiliriz, bunların hem ayrılıklarını, farklılıklarını koruyan ama aynı zamanda siyasal iktidarı da hedefleyen bir yapıyı çıkarabiliriz' tartışıyoruz. Bu tartışmayı çatı partisi zeminde yapıyoruz.

öne çıkan iki halkı buluşturabilecek, kardeşleştirebilecek ve aynı zamanda iki toplumu ve diğer tüm kesimleri dışlamadan, Türkiye'nin stratejik ortaklığını ifade edebilecek bir buluşmanın daha gerçekçi, mantıklı ve doğru olduğunu düşünüyoruz.

Çatı partisi gerçek bir demokratik alternatif olmak için mücadelesinin eksenine hangi temel sorunları almalıdır?

Cumhuriyet tarihi boyunca tüm demokratikleşme istekleri ve talepleri egemen sınıf tarafından kuşatıldı. Onların daha çok politik argümanı haline getirildi, yönlendirildi. Toplumun talepleri, egemen sınıfın ve sistemin potası içinde eritilerek bir akışkanlığa dönüştürüldü. Bu konuda gerçek demokratikleşme istemi, talebi olmadı mı? Elbette oldu. Ama bunlar bir biçimde gerçek bir demokratik merkez ve muhalefet odağı haline gelemedikleri için de toplumu, egemen sınıfın egemen sistemin demokrasi aldatmacasının payandası haline getirdi. AKP'nin bu kadar şişmesi, bu kadar büyük oy potansiyeliyle iktidar olmasının altında ne yatıyor? Gerçek anlamda irdelendiğinde toplumdaki demokratikleşme talebi, peki nedir bu? Avrupa Birliği sürecine AKP daha da hız verecek, Türkiye'nin

karşın bunun boş olduğu, ciddi bir toplumsal değişim dönüşüm ve demokratik programının olmadığı tam tersine kendi iktidarını pekiştirmek, kendini güç odağı haline getirerek her şeye ket vuran, farklı toplumlarda var olan bir takım duyarlılıkları kullanarak ket vuran bir yapılanma olduğu da anlaşılıyor. Özellikle de emek alanında 1 Mayıs'ta ortaya çıktı AKP'nin gerçekliği. Kürtlere karşı yüzü zaten ortaya çıktı. Diğer kesimlere karşı da gerçek yüzleri deşifre oldu, yüzlerindeki makyaj dökülmeye başladı. Bu aynı zamanda dünyanın da demokratikleşme istemi, emek sorunlarının daha çok demokratik yol ve yöntemlerle çözüm yaklaşımının gelişmesi, bu istencin gelişmesinin ve böyle bir damarın güçlü olmasının da Türkiye'ye etkileri dikkate alındığında biz bu konjonktürün de çok elverişli olduğunu düşünüyoruz. Eğer dar, sınırlı yaklaşımlarla bunu boğmazsak, daha açık ifade etmek gerekirse dar grup çıkarları, dar birey çıkarları ya da bir takım iktidar merkezlerine yaslanarak kendini iktidar etme arayışları, daha çok kendini büyütme yaklaşımları öne sürülmez, öne atılmaz, daha çok toplumsal ihtiyaçlar merkeze alınır, öne alınır ve bunun üzerinden dünüştürce bir siyaset yürütülürse Türkiye'de gerçekten de ciddi bir demokratik muhalefet merkezi yaratılabilir.

{ SÖYLEŞİ }

Ve bu hem Kürt özgürlük hareketinin demokrasi dinamiğinin hem Türkiye'de gerçekten özgürlükten yana olan, demokrasi mücadelesi veren, bu konuda çok bedel vermiş, çok yaralar almış, çok acılar çekmiş aydınından soluna kadar bu çevrelerin de bu topluma bir anlamda borçlarını ödemesi anlamına gelecek. Çünkü şimdiye kadar hep borçlu kaldı. Bu başarısızdı, hep birileri bunu yönlendirdi ve hatta öyle bir noktaya geldi ki demokrasi adına gerçek demokrasi güçleri vuruldu. 1 Mayıs, Kürtler, kadınlar ve gençler bunun en açık örnekleri. Dolayısıyla bu sahteliği ve sahtekarlığı da deşifre eden ve toplumda ciddi bir demokratik muhalefet merkezi yaratan, bunu yapma üzerinden de topluma borcunu ödemiş olma rahatlığını yaşayabilir diye düşünüyoruz.

Çatı partisinin bileşenlerinin mümkün olduğunca geniş tutulmaya çalışıldığını biliyoruz. Bunun için ne tür ön çalışmalar yapılıyor? Çatı partisinde yer almanın temel kıstasları neler?

Şimdi biz burada çok dar bir sınır çizmenin doğru olmadığını düşünüyoruz. Ama tabii ki neye benzediği belli olmayan, şekilsiz, ilkesiz bir birlik de olmaz. Yani Türkiye'nin bugün temel sorunları nedir? Birçok çevre bu konuda üç aşağı beş yukarı hemfikir. Türkiye'nin bir toplumsal barış sorunu var. Yani Kürt coğrafyasında bir savaş yaşanıyor. Otuz yıldır bu devam ediyor, on binlerce insanın yaşamına mal olmuş. Kürtlerin artık geri itilemez, üstü örtülemez, bastırılmaz bir kimlik talebi var, bir özgürlük talebi var. Dolayısıyla buraya gerçek anlamda bir çözüm programı, barışçıl, demokratik bir çözüm programı sunulması gerekiyor. Bu konuda bir yaklaşımın olması lazım. Yani sıra küresel sermayenin ve neoliberal politikaların Türkiye'yi ittiği ortam ortada. Yani tümünden emek karşıtı, emek düşmanlığı denebilecek bir yaklaşımla muazzam bir kesim zenginleştirilirken giderek toplum yoksullaştırılıyor. Ve toplumun birçok kesimi ekonomik anlamda ciddi sıkıntılar yaşıyor. Yani o gelir dağılımındaki eşitsizlikten tutun da bunun üzerin-

den geliştirilen politikalara kadar. Örneğin, tersane olayında onlarca insan yaşamını kaybediyor. Bu konuda geliştirilen politikalar, yaklaşımlar, açıklamalar dikkate alındığında bir acımasızlık ve cellalık örneği yaşanıyor. Bu aynı zamanda tabii ki yeni tanıdığımız, yeni bildiğimiz bir şey değil. Yani kapitalist sistemin doğasında bunun olduğunu biliyoruz. Türkiye'nin de bu yapı içerisinde tarihsel süreçte neler yaşadığını biliyoruz. Dolayısıyla bu konuda ciddi bir emek programının olması gerekiyor. Yani emekçi kesimlerin ihtiyaçlarını, beklentilerini ciddi karşılayabilecek bir program. Dolayısıyla emekten yana olması gerekiyor. Bir diğer önemli konu da Türkiye'nin sistemin oligarşik, her şeyin merkezine kendisini koyan, toplumsal kesimleri yok sayan, her şey devlet için mantığıyla, toplumu da devlet için öngören, toplumu devlet için var olarak kabul eden yaklaşım, zihniyet. Bu, devlete neredeyse kurulduğu günden beri hakim. Tek değişmez nokta halinde tutuluyor. Buradan nemalanan, beslenen çok ciddi bir yapılanma var. Zaman zaman bunun o çürümüş hali, o yozlaşmış hali deyim yerindeyse sokağa bile saçılıyor. Dolayısıyla bu sistemin demokratikleştirme programını ciddi ve tutarlı bir şekilde ortaya koyması lazım. Asgari bir müşteregi de Türkiye'de bu sistemin demokratikleşmesini ifade etmeli. Bu tabii geniş bir kavram. Bunun içerisinde inanç gruplarından etnik kimliklere, kadın sorunundan gençliğin sorunlarına, çevre sorunundan İMF'yle var olan ekonomik politikalara kadar tümünün, toplumun çıkarlarını merkez alan bir çözüm programıyla ortaya çıkması gerekiyor. O zaman bunu şöyle somutlayabiliriz: Barış, demokrasi ve emek eksenli bir yapılanmanın olması gerektiğini söyleyebiliriz.

Bir de buna kadın sorununu eklemek gerekiyor. Çağımızın en temel dinamiği olmasının nedeni de şurdan kaynaklanıyor: En temel sorunu kadın cephesi yaşıyor, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal hayatta her ne kadar işte demokratikleşme, çağ atlama falan safsatmaları olsa da özü itibarıyla çok ciddi bir tikanıklığı ve çok ciddi bir dışlanmışlığı yaşıyor. Dolayısıyla buraya da ciddi bir program

öneren bir yapılanma da ortaya çıkması gerekiyor.

Biz Türkiye'de hem devrimci-demokratik muhalefetle, hem aydın sorumluluk ve duyarlılığına sahip tüm çevrelerle bu asgari müştereklerde buluşabileceğini düşünüyoruz. Bu sorunların sadece dar bir takım merkezlerin, daha ileri program öneren örneğin işte sosyalist program öneren ya da daha farklı program öneren kesimlerin sorunu olmadığını düşünüyoruz. Bu aslında o kesimlerin zaten sorunu, toplumun sorunu. Dolayısıyla bu toplumsal sorundan kaynaklı duyarlılık yaşayan, bunun mücadelesini vermek isteyen ve bunda bir düzeltme, toplumsal bir çözüm üretmek isteyen tüm kesimlerin tüm bireylerin tüm grupların yer alması gerektiğini düşünüyoruz. Toplumun birçok çevresinde ve kesiminde bu sistemden, sistemin yarattığı tikanıklıktan kaynaklı sorun varsa, insanlar bunun acısını günlük yaşamda, günlük ilişkilerinde hem ekonomik hem sosyal hem siyasal hem kültürel hatta psikolojik anlamda günlük yaşamda yaşıyor, demek ki tüm insanların burada bir sorunu vardır. Dolayısıyla bu konuda bileşenleri de böyle geniş bir yelpazede ele almak gerekir. O zaman bu insanların tümünün ortak sorununu dar bir takım merkezlerin sorunu gibi ele almak, oraya sıkıştırmak, boğmak, kendi elimizle kendimizi daraltmak, kısırlaştırmak anlamına gelir ki bu objektif anlamda düzene hizmet etmek anlamına gelir. Çünkü onlar buraya girmediği zaman bu alanı doğru bir şekilde örgütleyip harekete geçirmedikleri zaman birileri devlet olmanın avantajıyla, iktidar olmanın avantajıyla, büyük medya gücüyle, büyük finans gücüyle bir biçimde toplumu kendi peşlerinde sürükleyebiliyorlar, bloke ediyorlar.

O zaman çok aşırı dar söylemlere kendini hapsetmeden, toplumsal karşılığı da olan kesimleri kapsayan, o ana ilkelerde buluşabilecek tüm çevrelerin de gelip katılabileceği bir yapılanma olması gerektiğini düşünüyoruz. Bu konuda böylesine bir duyarlılığı olduğunu düşündüğümüz ya da kendilerinin açıklamaları, söylemleri de bunu ifade eden tüm çevrelerle görüşmeyi, ilişkilenebilmeyi ve bu ek-sende buluşarak ortaklaşmayı düşünüyoruz. Bu açıdan da girişimlerimiz ve çabalarımız var.

Çok kitlesel ve çok yönlü bir örgütlülüğünüz var. Buradan çıkışla bazı çevrelerin hemen hemen her konuda belirleyici olacağınıza dair kuşkuları var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Tabii ki şurası bir realite: Kürt demokrasi, özgürlük mücadelesi belli bir örgütlülüğü ifade eder. Belli bir kitleselliği ve gücü var. Türkiye'nin temel politikalarını belirlemede etkileyici bir güçte. Bu bir realite. Bu realitenin daha çok egemen sistemin özel politikaları ve önlemleriyle Türkiye toplumuyla buluşarak gerçek bir değişim ve dönüşüm gücü halinde rol oynaması engellendi. Aslında son otuz yıldır, kimse bunu çok tartışmıyor, konuşmuyor ama Türkiye'de demokratikleşme anlamında atılan tüm adımlarda diyebilirim ki Kürt demokrasi dinamiğinin belirleyici bir rolü var. Yani Avrupa Birliği sürecini merkez alanlardan tutalım Türkiye'deki siyasal anlamda yaşanan demokratikleşmeye, toplum-

{ SÖYLEŞİ }

sal kesimlere yönelme kadar eğer bir yumuşama, bir gevşeme, demokratikleşmenin küçük küçük de olsa adımları varsa, yani Türkiye'de on beş yıl öncesine kıyasla biraz daha bu konuda bazı olumlu pozitif gelişmelerin olduğu düşünülüyorsa, varsayılıyorsa —ki vardır—, bunların tümünde Kürt demokrasi dinamiğinin çok önemli rolü var. Ama aynı zamanda sistem milliyetçi duyguları da körükleyerek, geliştirerek, yayarak, cenazeden bayrağa kadar marştan futboldan medyaya kadar her şeyi kullanarak bölünme yaratıyor ve Kürtlerin sadece Kürt mücadelesi verdiğini örüyor. Biz burada diyoruz ki bunu aşabiliriz. Bu demokrasi gücü bir bölünme gücü değildir, sadece Kürtlerin gücü değildir, sadece Kürtlerin demokratikleşme talebinin ya da sorunlarının çözüm gücü değildir. Bu aslında özü itibarıyla Türkiye'nin demokratikleşmesinin gücüdür.

Sistemin kendi özgül sorunları var. Bu özgül sorunlarının çözümünü istiyor. Hatta şöyle bir noktaya da gelip dayanmıştır. Kendisinin özgül sorunlarından kaynaklı yaşamış olduğu gerilim ve sıkıntılar, sistemi belirli yönleriyle demokratikleşmeye zorlarken aynı zamanda bir tıkanmaya da götürüyor. Yani sistemin bu alanda hem kendi toplumu belli yönleriyle tutabilmek, dengeleyebilmek ve belli yönleriyle Kürt potansiyelini ayartabilmek açısından da kimi düzenlemeler yapıyor ama bir noktadan sonra bir tıkanıklığı yaşıyor. Gerçek çözümlü, bir türlü bölünme paranoyası mı dersiniz, seksen yıldır sürdürdükleri egemenlik sisteminin içinde gedik açılması ya da zamanla bunun toplumun lehine dağılması, çözülmesi korkusu mu dersiniz —sonuçta bunların tümü de belki doğrudur— gibi nedenlerle Kürt sorununda bir tıkanıklığı dayatıyor. Biz bu anlamda parti olarak diyoruz ki bu alanda bir çözüm üretilmediği zaman, gerçek anlamda bir patlama yaratılmadığı zaman —normalde fiziğe göre de böyledir, toplumsal yaşama göre de böyledir— tıkanma yaşanır. Ana tıkanma noktası burasıysa siz burayı açmadığınız sürece diğer kılcal damarlara kan gitmez. O boğuntuyu aşamazsanız, o tıkanıklığı aşamazsınız. Kürt sorununun, ki derin bir yarası var, otuz yıldır da bunun yol açmış olduğu sıkıntılar var, çözülmesi gerektiğini söylüyoruz. Ama bunu sadece Kürtlerin sorununun çözümü olarak ve Türkiye'nin ve tüm toplumsal kesimlerin sorunlarını görmezden gelmek olarak ele almadık hiçbir zaman. Şimdi diyoruz ki biz bu gücü buraya kanalize edebiliriz. Ama biz tek başımıza bunu yapamayız. Bu ortaya çıkmıştır. Yani Türkiye'nin demokratikleşmesi anlamında, sistemin demokratikleştirilmesi anlamında değişim ve dönüşümü zorla 'bunu yap' demekle bu iş olmuyor. Denenmiştir, olmamıştır. Biz diyoruz ki, bu demokrasi gücünü Türkiye'deki demokratikleşmeyi isteyen demokrasi güçlerinin bir ana damarı haline getirelim. Yani gücü oraya aktaralım. Kürtler zaten belli bir noktadadır örgütlülük açısından. Kendi taleplerini bir biçimde kitlesel olarak, eylemsel olarak dile getiriyorlar. Ama biz bunu artık Türkiye'deki demokrasi gücünün de bir ana damarı haline getirebiliriz. Bu iki gücü birleştirelim. Aynı kalmayın, sadece orda

kalmayın, aslında orda kaldığı sürece orda çok daha ciddi olarak bloke ediliyor, daraltılıyor ve burada da bir türlü kendi çözümünü üretme şansını yakalayamamasını zorluyor ya da koşulluyor.

Diğer güçleri aslında kendilerini ifade etmiş olduğu gibi çok küçük, ufak da görmüyoruz, güçsüz de görmüyoruz. Güçsüzlükleri, bir türlü gerçek programla ortaya çıkma zeminini bulamamalarından, bu konuda da çok haksızlık etmemek gerekiyor. Bunu buluşturabilirsek esas güç sizsiniz diyoruz. Yani biz de bu gücün bir parçasıyız. Özetle buraya hükmeden bir şeyin yürümeyeceğini de biliyoruz. Böyle bir şey yürümez. Hem doğru değildir, hem de stratejik yaklaşımımızla da bağdaşık bulmayız.

Yıllardır Türkiye solu ile Kürt solunun yan yana gelebileceğine dair düşünceler var. Bu düşünceler kırılmaya başladı. Sizce bunun sebebi nedir?

şı, Kürt siyasal organizasyonlarına karşı geliştirilmiş olan önyargıların da bu son 8-9 yıldır belli yönleriyle biraz daha yarıldığını, gedikler açıldığını düşünüyoruz. Ve en son devletin İstanbul 1 Mayıs'ına bu kadar sert yönelmesinin nedeni de toplumsal anlamda da bu güçlerin ortaklaşabileceğini, bir ortak mücadele gücü haline gelebileceğini, buna doğru bir evrilmenin, buna doğru bir yönelimin olduğunu sezmiş olmalarıdır. Bence toplumsal anlamda da her ne kadar ırkçı, şoven, zaman zaman linç girişimleri şu bu olsa da toplumda burası da sorgulanmaya başlandı. Ben bunun böylesine siyasal yapılanmalar arasında da sorgulandığını düşünüyorum. Yani Kürtlersiz Türkiye'nin demokratikleşme şansı yok. Aynı zamanda Kürtler açısından da Türklersiz bu sorunların çözülme şansı yok. Böylesine bir düzeye varıldı. Dolayısıyla herkeste, sezgi mi dersiniz ya da bilinçli bir değerlendirme düzeyi mi dersiniz, böyle bir olgunluğa erişme var. Dolayısıyla bence bugün liberal kesimlere kadar Türk aydınında, sol çevrelerde Türkiye'nin demokratikleşmesi alanında bir çaba verilecekse bu Kürtlersiz olmaz diye bir düşünce geliyor. Kürtlerde de bu Türkiye'yle beraber, Türk halkıyla beraber, Türkiye'deki demokrasi güçleriyle ortaklaşarak yapılabilecek bir şeydir, onlarsız olmaz diye bir düşünce geliştirildi. Bence bu alan giderek genişliyor ve daha da genişletilebilir.

Devletin İstanbul 1 Mayıs'ına bu kadar sert yönelmesinin nedeni toplumsal anlamda da Türk-Kürt emekçilerinin ortaklaşabileceğini, bir ortak mücadele gücü haline gelebileceğini, buna doğru bir evrilmenin, buna doğru bir yönelimin olduğunu sezmiş olmalarıdır.

Bunun birçok nedeni sıralanabilir. Ama en temel nedeni Kürtlerin kendi alanlarında kendi coğrafyalarında vermiş oldukları mücadelede kazanmış oldukları mevziler. Belli bir birikim yaratıldı. Bu konuda kendisine yönelik ciddi bir blokaj yıllardan beri oldu. Açık ifade etmek gerekirse özel harp yöntemleriyle başarılan bir şeydir. Normalde Türk ve Kürt halkının birbiriyle hiçbir zaman sorunu olmamıştır. Bu açıdan diyoruz ki toplumlar arasında zaten bir kaynaşma var. Kürtler de kendi mücadelelerini belli bir noktaya vardırıdılar. Dolayısıyla bu konuda şöyle bir tespit yapabiliriz. Devletin örmüş olduğu o psikolojik barajlar, bölünme paranoyası eksensiz barajlar, bizce giderek artık anlamını yitirmeye başlıyor. Yani bu ülkenin bölünmesini kimsenin istemediğini, daha da ileri giderek son tahlilde Türk-Kürt emekçilerinin ve bu halkların çıkarlarının ortak olduğunu, aslında bu iki halkı da diğer etnik kimlikleri ve kültürleri, inanç gruplarını da baskılayan, ezen, yok sayan tekil devlet bürokrasisinde ve onun dar çevresi etrafında örülmüş olan güçlerin çıkardığını herkes biraz daha iyi görmeye başladı. Kuşkusuz bunlar 70'lerde, 80'lerde teorik olarak tartışılıyordu ama bizce bugün yaşam da somut olarak herkesin önüne koymaya başladı. Aynı zamanda giderek Türkiye toplumundan Kürtlere kar-

Çatı partisine katılımlar daha doğrusu bileşenleri örgütsel olduğu gibi bireysel de olabiliyor. Temsiliyet eşitliğinin nasıl sağlanacağı düşünülüyor? Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Biz EMEP, SDP ile böyle bir çalışma içindeyiz. Çünkü Türkiye'nin böyle bir şeye ihtiyacı var diyen partileriz. Ama üç parti yan yana gelip bunu kurabilir mi? Bunun ihtiyacı karşılamayacağını düşünüyoruz. Daha geniş bir platform oluşması gerektiği konusunda hemfikiriz. O zaman buna ön ayak olabilir miyiz, bunu hareketlendirebilir miyiz, bunu iteleyebilir miyiz ya da en azından bu buluşmayı sağlayabilecek bir atmosfer, ortam yaratabilir miyiz, bir buluşma zemini oluşturabilir miyiz yaklaşımıyla bunu yapıyoruz. Böyle olunca da her partinin kendine göre bu konuda görüşleri olmakla beraber biz bunu çok köşeleştirme yaklaşımında da değiliz. Bugün biliyoruz ki 'Türkiye'nin gidişatı şudur, böyle bir şeye ihtiyaç vardır, bu yapılmalıdır' diyen güçler ortaya çıktığında birey, grup, çevre, parti tüm bunların içinde yer aldığı bir platform oluştuğu zaman bunlar oturup bir meclis mi olur, bir kongre mi düzenlerler, daha farklı adlarla bir toplantı mı yaparlar, bunu tartışırlar. Ben örgütüm sen bireysin diye bir yaklaşımla ya da örgütlü yapıların çok

(SÖYLEŞİ)

daha baskın olduğu, bireyin kendini ifade etme şansını bulmadığı bir örgüt yapılanması ya da modeli açıkçası Türkiye'nin ihtiyacına cevap olmaya-caktır, yürümeyecektir. Tüm partilerin bu konuda bir fikir egzersizi olmakla beraber netleştirilmiş, sadeleştirilmiş, 'biz şöyle düşünüyoruz' diye ortaya çıkan bir durumu yoktur. Dediğimiz gibi bugün meclis mi olur, kongre mi düzenlerler, konferans-ta mı organize ederler ya da bu bileşen ortaya çıktıktan sonra gidip örneğin yirmi, otuz, kırk yapı bil-hassa tüm illerde bizzat o toplumsal zeminle buluşarak, o insanlarla tartışarak orda mı örüp bir fikir oluştururlar, yoksa üstten mi geniş konferans-lar yaparak en uygun model nedir diye netleştirirler, kısası o platforma bırakmak gerektiğini düşünüyorum. Dolayısıyla biz bu konuda bu budur, şu şudur diyecek durumda değiliz.

Geçen günlerde üç parti (DTP, EMEP, SDP) olarak çatı partisine evet diyen ve hayır demeyen sosyalist solun çeşitli güçleriyle toplantı yaptınız. Beklentilerinize yanıt veren bir toplantı oldu mu?

Böylesine bir toplantıyı çoktan düşünüyorduk, gecikmeli yaptık. Daha erken yapmamız gerekiyor. Çok yararlı bir toplantı olarak değerlendiriyorum. Sonuçta belki farklı görüşler vardır ki olacaktır yarın öbür gün bu çatı dediğimiz hareket, parti kurulduğu zaman da bu farklı görüşler mutlaka olacaktır. Bunun ötesinde en çok önemseydiğimiz şey şudur: Tüm yapıların gerçekten de Türkiye'de böylesine bir şeye ihtiyaç var, böylesi bir şeye giriş yapmak, adım atmak ve hem de zaman yitirmeden bir an önce ne yapılacaksa bunun adımını atmak gerektiği yönünde ihtiyaç düşüncesi var. Biz bunu doğrusu çok önemsiyoruz. Bu açıdan toplantı bu boyutuyla yararlı bir toplantı olmuştur. Tabi arkadaşlarla yapmış olduğumuz bu tartışmalar, bu görüşmeler bize pozitif bir enerji verirken, pozitif sonuçları olmakla beraber bunu giderek daha da ilerletmek, bunun alanını genişletmek ve bir takım darlıkları aşmak, bu yönlü tartışmaları derinleştirmek gibi bir ihtiyacı da ortaya çıkardı. Tabi ki bir diğer ihtiyaç da tüm arkadaşlarla beraber bu işi daha detaylı, daha geniş tartışmak ve bunun ortaklaşılabilirlik zeminlerini genişletmek ihtiyacı ortaya çıktı. Bu toplantının biz gecikmiş, yararlı ve bizim açımızdan da değerlendirilmesi gereken bir toplantı olduğunu düşünüyoruz.

Çatı içerisindeki siyasal ve toplumsal muhalefet güçlerinin sürekli, eşit ve demokratik bir ilişki sürdürülebilmeleri için izlenmesi gereken tarz sizce nasıl olmalı?

Dolayısıyla burada buluşabilecek insanların, çok da birbirinin önünü kesen işte şu varsa olmaz, bu da varsa olmaz demeden, özveri mi denir buna, geleceği görerek bugünden fedakarlık mı denir bilmiyorum, sonuçta eğer gerçek anlamda bir güç olmak isteniyorsa buna götürebilecek araçlara, buna götürebilecek girişimlere bakmak, orada bir duruşa sahip olmak ve kendi sorunlarını da daha sonraki sürecin bir parçası olarak ele al-

mak yani bugün ana tıkanma noktası haline getirmek değil genel gidişatın genel kazanımların ve başarıların içerisinde bir yerde bunun mücadelelerini yürütmek daha doğru gibi geliyor bana. Bu konuda aşırı daraltmamak, birbirinin önünü kesmeye dönüştürmemek gerekiyor. İnsanların söz hakkı, yaklaşım biçimlerinin ortaklaşma zemini içerisinde tutulması ve eritilmesi gerekir diye düşünüyorum. Biz ilkesiz, omurgasız bir yapı elbette öngörmüyoruz ama sonuçta herkesin bir partisi var. Örneğin bizim partimiz var. Orda mücadelemizi yürütüyoruz. Programımız da var, örgütümüz de var, faaliyetlerimizi yürütüyoruz. Bunun ötesinde daha esnek bir yapıdan söz ediyorsak Türkiye'yi kucaklayacak, tüm kesimleri kucaklayacak bir yapıdan söz ediyorsak belki resmi itibarla adına parti diyoruz ama bu bildiğimiz anlamda klasik bir parti olmayacaktır. Yani bir kesim buna takılıyor adı parti olduğu zaman. Partilerin tanımı üç aşağı beş yukarı herkeste birdir. İşte belli bir ideolojik sistematığı olur. Bir siyasal doğrultusu olur, ona uygun düşen bir örgütü olur ve onun da mücadele araçları ve yöntemleri olur. Biz Türkiye'de seçim hesabı yapacak, iktidara kendisini aday görece en azından mecliste bir çoğunluğa, ana muhalefet olmaya göz dikecek, bu konuda sistemi zorlayabilecek bir yapılanma düşünürsak dolayısıyla Türkiye'nin yasaları da partiyi zorunlu hale getiriyor, bunu zorunlu kılıyor. Bu açıdan çatı partisi diyoruz. Yani parti oradan geliyor. Ama özü itibarıyla tüm toplumsal kesimleri bu ortak zeminde buluşturabilecek bir örgüttür. Daha esnek farklı görüşleri de kendi içinde barındırabilen ideolojik anlamda kastediyorum, ama sürecin ihtiyaçlarıyla da buluşan, Türkiye'nin sistemsel olarak demokratikleşmesinde, sorunların çözümünde bir öneme kavuşan alan olarak gören güçlerin, oraya ulaşana kadar birliktelikleri anlamında kullanıyoruz. Dolayısıyla böyle olunca da o esnekliğe, o genişliğe uygun bir pozisyon bir tutum bekliyoruz. Böyle olması gerekiyor. Aksi taktirde zaten herkesin bir partisi var, herkesin bir örgütü var, herkes birey olarak kendi kulvarında bir şey yapmaya çalışıyor. Ama herkes bir şey yaparken hiçbir şey olmuyor.

Bizim bu konuda yürütülen tüm emekleri görmezden gelmek gibi bir durumumuz yok. Ama diyoruz ki tamam Kürtler bir kulvardan yapıyor, aydınlar bir kulvardan sistemin uygulamalarından rahatsız, sol gruplar, emek cephesi, kadınlar, çevrecilerden tutun da diğer kesimlere kadar herkes bundan rahatsız ama herkes kendi kulvarında bir şey yapmaya çalışıyor. Saygıdeğer girişimlerdir ama somut değişim ve dönüşüm gücüne dönüşmüyorsa dönüp seni vuruyor. O zaman biz kendimizi vurmaktan çıkarabiliriz, somut bir değişim-dönüşüm gücü haline getirebiliriz. Böylesi bir mekanizma olabilir diye düşünüyoruz. Ama başta da belirttim bu tabi ki daha sonra bileşenler ortaya çıktığında hangi araç, temsiliyet düzeyleri, çok abartılmadan tartışılabilir diye düşünüyorum.

Sorularım bitti. Sizin eklemek istedikleriniz var mı?

Sonuç olarak şunu söyleyebilirim: Türkiye'nin bu sürecine, toplumun beklentilerini de dikkate alarak müdahale etmek isteyen tüm güç, çevre, birey ve toplulukların bu dönemde bu konjonktürde atıl kalmamaları gerekiyor, zamana bırakılmaları gerekiyor. Türkiye ciddi bir kriz sürecine girmiş durumda, siyasal anlamda. Bir siyasal tıkanıklık var. Yani AKP hakkında açılan kapatma davası, DTP hakkında açılan kapatma davası sistemin kendi iç boğuşmaları ve didişmeleri, tepişmeleri... Aynı zamanda bir küresel krizden söz ediliyor. Bunun Türkiye'ye yansımalarının ne kadar yıkıcı olacağından söz ediliyor. Bu krizin patlaması durumunda Kürdü, emekçisi, Lazı, Çerkezi, şuyu buyu yoktur. Tüm toplumu vuracaktır. Eğer demokrasi güçleri bu temel sorun alanlarına dönük bu süreçte bir müdahale, bir çıkış, bir alternatif sunma, bir örgütlü duruş sergileme tutumu içerisinde olmazlarsa yazık olur, bu topluma yazık olur. Toplum bu çalkantılı kriz ortamında büyük bir güç yitimi yaşayacaktır. Büyük yaralar alacaktır. Sonuçta bu işin gerçek sahipleri, demokrasiden yana, demokratik kişiliğiyle bilinen, sol-sosyalist kişiliğiyle bilinen, özgürlükçü tavır ve tutumuyla bilinen insanların bu süreçte ciddi bir sorumluluk alması gerekiyor.

Tamam, alelacele bir çatı kuralım, altına girelim de şu yağmurdan, rüzgardan kurtulalım demeyelim. Ama aynı zamanda geleceğe de havalere ederek, yarın öbür gün çok geç oldu da dememek gerekiyor. Bu açıdan herkese ciddi bir görev düştüğünü, sorumluluk düştüğünü düşünüyoruz. Bunu bir an önce somut bir projeye topluma sunmak gerekiyor.

Son olarak da şunu ifade etmek istiyorum. Başta sohbetinde de ifade etmişim. Böylesine bir girişim yapısı ortaya çıktığında üstte bir şeyleri örerek bırakan değil kesinlikle tüm illerde bizzat yerelde bu projeyi topluma anlatmak, oradan gelecek eleştirileri, yargılamaları, sorgulamaları ciddi bir şekilde dinlemek, oradan ortaya çıkan beklentileri ve ihtiyaçları iyi okumak ve onun üzerinden bu harekete yön vermek. Aynı zamanda bunun üzerinden bu hareketin toplumsal ayaklarını örmek, bu açıdan da tüm toplumsal kesimleri daha çok yerelde kucaklamak ve örgütsel yapı içerisine çekmek oldukça önemli oluyor. Şimdi elbette bir girişim heyeti çıkarmak için acil bir enerji sarfetme uğraşı var ama bizce en önemlisi ikinci ayaktır. Bunu topluma götürmek, Kürde, Laza, Çerkese, Araba, Ermeniye, aleviye, sünniye, kadına, gençliğe, çevrecisine tüm herkese anlatabilmek ve onları bu projede buluşturabilmektir diye düşünüyorum. Umarım böyle bir düzeye taşırız ve Türkiye'nin en azından bu temel sorunlarına dönük topluma gerçek bir araç, gerçek bir çözüm alternatifi sunabiliriz. Teşekkür ediyorum.

Biz teşekkür ederiz.

(ÇATI)

sınıfı çatıdan görmek

Süreç bir şekliyle sosyalist hareketi, toparlanması ve cevap verilmesi zor teorik ve politik sorunlarla karşı karşıya getirirken, bir başka şekliyle de Kürt özgürlük hareketinin önlenemeyen yükselişine, Türkiye coğrafyasında yürütülen sınıf mücadelesi ile özgürlük mücadelesinin ayrı kulvarlarda atmasına yol açmış, mücadeleler arasında güç, politika, strateji farklılıklarının oluşmasına sebep olmuştur.

M. ÖZLEM

Çatı partisi üzerinden yürütülen tartışmalar, projenin realize olmasına paralel bir şekilde kamunun ve sosyalist hareketin gündeminde yer edinmeye başladı. Gerek burjuva medyada, gerekse sosyalist basında çatı üzerine haber, yorum ve yazı dizileri birbiri ardına sıralanırken çatıya bakış açısı da bu tartışmanın içinde kendi köşelerini oturtarak şekillenmeye başladı.

Çatı projesi yeni bir proje değil. Onu güncel kılan; projenin hayat bulma koşullarının ortaya çıkmış olması. Bu noktada burjuva basın, projenin önünü kesme maksatlı haberlerle esas olarak çatının bileşeni olan/olacak yapıların içine oynamaya ve bir nevi kafa karışıklığı yaratarak projenin imkanlarını tüketmeye yönelik içerikte haberlerle sürece müdahale etmeye çalışır. Sosyalist hareketin önemli bir kısmı da farklı bir boyutta negatif bir tartışma ve tutum alışı projenin gerçekleşme koşullarının mevcut olmadığına dair bir

tezden hareket ederek aynı sonuca ulaşıyor.

Proje akamete uğratılmak isteniyor. Bu noktada, bir yandan projenin önünü kesecek, kesmeye aday ya da niyetli alternatif arayışlar gündeme getirilip ısıtılırken, diğer yandan çatı partisi projesinin amaç ve hedeflerine aykırı yorumlar, karşı karşıya getirmeler ve hatta örgütsel formları karıştırmalar üzerinden proje üzerinde bir muğlaklık yaratılmaya ve gerçekleşecek projeyi şimdiden çeşitli sıfatlarla malul bırakmaya yönelik yorum ve yazılar üretiliyor. Bu noktada yürütülen tartışmalara müdahale etmek, projenin özünün anlaşılır hale gelmesini sağlamak projenin sahipliğini üstlenmiş kurumlar ve çevreler için önemli bir görev olarak ortaya çıkmıştır.

Çatıyla tariflenen cephesel birlik, bir ihtiyacın ve arayışın ürünü olarak şekillenmiştir. Bu ihtiyaç Kuruçesme'den bu yana sosyalist hareketin kendi içinde yürüttüğü birlik tartışmalarına temel oluşturan ihtiyaçlarla büyük benzerlik taşır. Bu benzerlikten olsa gerek çatıyla tariflenen cephe örgütlenmesi pek çok kişi ve çevre tarafından sosyalistlerin birlik örgütlenmesi gibi algılanmış ve bu mimar üzerinden eleştiriye tabi tutulmuştur.

Sosyalist hareketin birlik serüvenine temel oluşturan ihtiyaçlar birebir dünya ve ülke siyasasında gündeme gelen gelişmelerdir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasına paralel Marksist ideolojinin hegemonik yenilgisiyle birleşen Türkiye sosyalist hareketinin 12 Eylül yenilgisi, ideolojik ve politik bir felç durumuna yol açarken sosyalist hareket ile işçi sınıfı arasında kurulan bağın kopmasını örgütsel formların dağılmasına ve solun toplumsal coğrafyada marjinalleşmesine yol açmıştır. Aynı dönem 1984'te başlayan Kürt isyanıyla birleşmiş, solun ideolojik yenilgisini,

şovenizmin güçlenmesi izlemiştir. Şovenist dalga, toplumsal atmosferde geldiğimiz noktada sınırlarına ulaşmıştır. Süreç bir şekliyle sosyalist hareketi, toparlanması ve cevap verilmesi zor teorik ve politik sorunlarla karşı karşıya getirirken, bir başka şekliyle de Kürt özgürlük hareketinin önlenemeyen yükselişine, Türkiye coğrafyasında yürütülen sınıf mücadelesi ile özgürlük mücadelesinin ayrı kulvarlarda atmasına yol açmış, mücadeleler arasında güç, politika, strateji farklılıklarının oluşmasına sebep olmuştur.

Sosyalist solun birlik arayışı esas olarak karşılaşılan sorunun birinci kaynağını; yani örgütsel parçalanma, ideolojik hegemonya kaybı ve sınıfla oluşturulmuş bağların kopmuş olması olgusuna "cevap" olarak şekillenmiştir. Oysa çatı projesi esas olarak sorunun iki boyutuna da, bir yanılla; Sosyalist hareketin yukarıda tariflenen sorunlarına, diğer yanılla da Türkiye işçi sınıfı mücadelesi ile Kürt özgürlük hareketi arasında ortaya çıkan stratejik farklılaşmaya "cevap" olarak üretilmiştir. Çatının muradı; Kürt özgürlük hareketi ile Türkiye işçi sınıfının özgürlük mücadelesiyle sosyalizm mücadelesinin stratejik, programatik mücadele birliğini oluşturmaktır.

Bu nedenle çatıya "sosyalistlerin birliğini sağlamayacak" yönündeki eleştiri mesnetsizdir. Söz konusu olan değişik konuları birbirinin yerine ikame ederek işin özünü saptırmak ve anlamazdan gelmek çabasındır ki çatının "solun birliğine hizmet etmeyeceği" iddiası başla başına tartışma meselesidir ve doğru değildir.

Sosyalist hareketin ideolojik, teorik ve örgütsel açıdan içine girdiği kriz, içerisinden geçtiğimiz konjonktürde derinleşme eğilimi göstermektedir. Söz konusu olan derinleşme beraberinde krizden çıkış imkanlarını da taşımaktadır. Kriz, özünde iş-

{ ÇATI }

çi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel krizidir.

Sınıf, temsiliyet krizi yaşamakta, sosyalist hareket işçi sınıfıyla gerekli bağları kuramamakta ve işçi sınıfı bir yandan şovenizmin yoğun etkisi altında enternasyonalist devrimci çizgiden koparken, öte yandan sisteme entegre olmuş sendika hareketleri önderliğinde emperyalizmin yeni dönemine özgü neo-liberal saldırılar karşısında savunmasız duruma düşmektedir. Çatı partisi projesi, bir şekilde işçi sınıfını sisteme bağlayan ideolojik saldırıya;

yani şovenizme "cevap" anlamına gelirken, diğer yanıla sosyalist hareketin politik ve örgütsel zayıflığını tolere edecek militarizmin ve neo-liberal saldırıların karşısında işçi sınıfıyla sosyalistlerin buluşma imkanlarını yaratacaktır. Kabul edilmelidir ki, işçi sınıfının ağırlıklı bir niceliği varoşlarda oturmakta, kayıt dışı enformel sektörde çalışmaktadır. Sendikasız, güvencesiz ve savunmasızdır. Kent yoksullarının neredeyse tamamını bu saydığımız kitle oluşturmaktadır. Kırlarda yaşayan yarı proleterlerin, küçük toprak sahibi ya da topraksız köylünün tarımdaki sanayileşme ve tekelleşmeye paralel bir şekilde kentlere akmasıyla birlikte bu sayı artmaktadır. O artışı sağlayan olgulardan biri ise, Kürt sorununa çözümsüzlük siyaseti yürüten devletin savaş bölgesinde yol açtığı yıkımdır. Türkiye takasındaki kentlerin ve metropollerin çevresi Kürt varoşlarıyla çevrelenmiştir.

"Sınıf olmadan çatı olmaz." Aslında sınıf olmadan hiçbir şey olmaz! İşçi sınıfını örgütlenmeden hiçbir politik önerme ve projenin devrimci perspektif açısından bir ehemmiyeti yoktur. Sorunu böyle ortaya koymak bir şeydir; iyi bir şeydir. Bu ortaya koyuş aynı zamanda başka bir gerçekliği kabullenışı ve itiraf edişi de içinde barındırır. İşçi sınıfı ile örgütsel ve ideolojik bağlarımız yok denecek kadar zayıf. Teoride bir tespitte bulunmak önemlidir; fakat teori yaşamı dönüştürmenin bir aracı ise, teorik tespit beraberinde stratejik ve taktiksel yönelimleri, politik ve örgütsel açılımları getirmelidir. Politik ve örgütsel açımdan mahrum her analiz, salt yorumlamaya yönelik ve eksikli kalmaya mahkumdur.

Sorunu böyle koyduğumuzda "sınıf olmadan çatı olmaz" tespiti bizim açımızdan "sınıfı nasıl ör-

gütleyebiliriz?" sorusuna dönüşür ki bu bakış beraberinde sınıfa ulaşmanın, örgütlenmenin politik ve örgütsel araçlarına taşınmalıdır. Bu noktada "sınıf olmadan çatı olmaz" tespitine "çatisiz da sınıf olmaz" tespiti eşlik eder. Bu tespit; bir yanıla politik, diğer yanıla ideolojik bir tespittir.

"Eğer işçiler, hangi sınıfı etkiliyor olursa olsun, zorbalık, baskı, zor ve suistimalin her türüsüne karşı tepki göstermede eğitilmemişlerse ve işçiler bunlara karşı başka herhangi bir açıdan değil de, sosyal-demokrat açıdan tepki göstermede eğitilmişlerse işçi sınıfı bilinci gerçek bir siyasal bir bilinç olamaz." (Lenin) Çatı partisi örgütlemeye soyunduğumuz işçi sınıfına en baştan örgütlendiği yerin politik kimliğini sunmak demektir. Bu kimlik siyasal bir kimliktir.

Programatik olarak temel hedeflerinden birini Kürt sorununda çözümsüzlük siyasetine ve yürütülen kirli savaşa karşı çıkmak olarak koymuştur. Bu karşı çıkış, sınıf bilincinin olmazsa olmazı ve onu sistemden ve sosyal şovenizmden ayrı tutan enternasyonalist bilinç ve duruştur. Enternasyonalist bir bilinçle donatılmamış, enternasyonal bir mücadeleye duyarsız, dâhil olmamış; yani yanı başındaki bir halka, hatta içindeki bir halka kendi devleti tarafından yönetilen baskıya, zulme ve zorbalığa karşı mücadele bayrağı açmamış bir işçi sınıfının, sınıf bilinci düzeyine ulaşması mümkün değildir. Sınıfa gidilmelidir; ama sınıfa şovenizm ile, sosyal şovenizm ile hesaplaşmadan, sınıf üzerindeki şoven etkiyi kırarak bir propaganda ve politik duruş oluşturmadan gitmek Marksist-Leninist çizginin işi değildir.

Çatı, enternasyonalist çizginin işçi sınıfıyla ve kent yoksullarıyla buluşma imkanlarını bağrında taşımaktadır. Siyasal demokrasi söyleminin, sos-

yal sorunların üstüne çıktığı ve çatının siyasal demokrasicilik yaptığı tezi çatının muhtevasına yönelik bir bilisizlik göstergesidir. Aynı iddia sosyal sorunlarla nasıl mücadele edeceğinden bihaber olma anlamına da gelmektedir. Neo-liberal savunuların bir bütün olarak emperyalizmin güncel yönelimleriyle örtüştüğünü, işçi sınıfının Türkiye coğrafyasında bu saldırılar karşısındaki zayıflığını ideolojik ve politik hegemonya zayıflığından kaynaklandığını görmek gerekir. Çatı, sadece Kürt coğrafyası

için değil, belki de esas olarak Türkiye coğrafyası ve Türk işçi sınıfının sorunlarının çözümünün imkanlarının oluşması için bir araçtır.

Kent yoksullarının, sarı sendikaların arkasına dizilmiş işçi sınıfının örgütsel ve politik zayıflıkları nedeniyle sisteme entegre olmak kaygısı taşıyan sol sosyalist sendikacıların, aydınların yüzlerini dönebileceği politik bir güç ve dinamizm yaratacaktır. İşçi sınıfı, "sınıf içinde örgütlenmeliyiz" sözleriyle değil, sınıfı örgütleyecek araçlarla, politik güçlerle örgütlenir. Bu noktada çatı partisi programatik olarak bir yanıla Kürt sorununda çözümsüzlüğe ve militarist saldırganlığa karşı, giderek dillendirilen darbe söylentilerine karşı, en geniş anlamıyla demokratik bir cephe anlamına gelirken, diğer yanıla neo-liberal saldırılara, bu saldırıların ortaya çıkardığı sosyal sorunlara, dalga dalga yaklaşan ekonomik krize ve yoksulluğa karşı bir mücadele cephesi, bir sosyal cephe olacaktır. Türkiye sosyalistleri, varoşlardan yeniden boy verebilmek, işçi sınıfının en alt-en ezilen tabakalarından yeniden örgütlenmek ve yoksullukla mücadele edebilmek için çatıya bu sosyal renge vereceklerdir.

"Yönetemeyeceğin yeri baştan karalamak", "erişemeyeceğin yeri mindar demek" ve yılların politik ataletin etkisiyle politik ve taktiksel yönelimlerden-açılımlardan azade negatif analizlerde bulunmak ve şeytandan korkmak bizi ancak bulduğumuz yerden daha karanlık bir yere götürür. Proje pozitif eleştirilerle geliştirilmelidir. Bir bütün olarak 12 Eylül öncesi siyaset yapma tarzına ve reel sosyalist tavır alışların yeniden dirilmesine, canlanmasına itiraz etmek gerekir. Çatı aynı zamanda bu itirazın adıdır. Bu yüzden sınıfa biraz da çatıdan bakmak gerekir...

(POLİTİKA)

Çerkesler ve Çatı Partisi

Türkiye'deki demokratik dönüşümün Çerkeslere, Çerkeslerin de Türkiye'nin demokratik dönüşümüne ihtiyacı vardır. Bu süreçte ortaya çıkan ve Türkiye'nin tüm demokrasi güçlerini bir şemsiye altında toplamayı hedefleyen Çatı Partisi, tüm ezilenler için olduğu gibi yok sayılan ve asimile edilmek istenen Çerkes halkı için de bir kurtuluş ümidi olacaktır.

MUTLU ÇETİN

1990'larla beraber Kafkasya'da Çerkesler yeniden bir ulusal uyanış yaşamaya başladı. Bunun sonucunda en büyük Çerkes diasporasını barındıran Türkiye'de de yeni hareketlenmeler kendisini farklı şekillerde ifade etmeye çalıştı. Anadil eğitimi veren kursların açılması, Kafkasya ile bağların sıklaşması, Çerkes toplumunun sesi olmaya aday bir dizi yayının yeniden yayınlanmaya başlaması, Abhazya, Osetya ve Çeçenya ile ilgili aktif dayanışma eylemlerinin örgütlenmesi bu uyanışın belirtileridir. Şimdi bu uyanış yeni bir evreye geçmek ve kendi taleplerini Anadolu coğrafyasının diğer ezilenlerinin sosyal ve kültürel talepleri ile birleştirmek ve eşit-özgür bir geleceği inşa etmek için yeni yükleri sırtlanmak zorundadır. Türkiye'deki demokratik dönüşümün Çerkeslere, Çerkeslerin de Türkiye'nin demokratik dönüşümüne ihtiyacı vardır. Bu süreçte ortaya çıkan ve Türkiye'nin tüm demokrasi güçlerini bir şemsiye altında toplamayı hedefleyen Çatı Partisi, tüm ezilenler için olduğu gibi yok sayılan ve asimile edilmek istenen Çerkes halkı için de bir kurtuluş ümidi olacaktır.

Savaşlar ve sürgünlerle geçen acılı bir tarih

Karadeniz ile Hazar Denizi arasındaki coğrafyada yaşayan, mitolojiye konu olan Kaf (Kafkas) Dağı'nın insanları Çerkesler; Adige, Abhaz, Kabardey, Oset, Çeçen, Avar, Lezgi, Karaçay, Balkar vb. birçok etnisiteden oluşan bir halklar topluluğudur. Daha doğru bir ifadeyle Çerkeslik bu halkların ortak üst kimliğidir. Onları bu üst kimlik altında birleştiren öge dil veya ırk birliğinden ziyade Kafkas coğrafyasını çok uzun yüzyıllardır ortaklaşa paylaşmaktan gelen bir kültür birliğidir.

Çerkesler tarih boyunca çok acılar çekti ve ülkeleri Kuzey Kafkasya pek çok akına ve uzun süreli işgale uğradı. Kuzey Kafkasya bu nedenlerle gerçekleşen göçlerin kimi zaman kaynağı, kimi zaman ise geçiş alanı oldu. Bu trajik olaylar silsilesi içinde hiç

şüphesiz en korkuncu binlerce yıllık kökleri olan bu halkın neredeyse tamamının vatanları olan Kuzey Kafkasya'dan sürüldüğü 1864 yılında gerçekleşti. Emperyalistler arası çekişmelerin ve Rus Kolonyalizminin kurbanı olan Çerkesler, daha sonra Lenin tarafından alaşağı edilecek olan Çarlık İdaresi tarafından yurtlarından sürgüne yollandı. Yaklaşık 1,5 milyon insan vatanları Kuzey Kafkasya'yı terk ederek, o vakitler Osmanlı İmparatorluğu toprağı olan Anadolu, Balkanlar, Ürdün, Suriye, Filistin gibi birçok farklı coğrafyaya dağıldı. 500 bin civarında insan sürgün yolculuğunda ve ilk yerleştikleri bölgelerde yaşamını yitirdi. Sadece Trabzon Limanında 53 bin insan öldü. Bu arada sürgün edilmek bile kendilerine çok görülen Vubihlar gibi bazı halklar ise Çarlık Ordusu tarafından neredeyse son ferdine kadar yok edilip tarih sahnesinden barbarca silindi.

Ne var ki yaşam akıp gidiyor ve Çerkes halkları çektikleri acıları sadece unutmayı değil, başkalarının da benzer acıları asla yaşamamasını diliyor. Çerkesler baskı ve sömürünün her türlü süsünün mazi olacağı özgür bir dünyada, diğer halklarla el ele, barış ve esenlik içinde, eşitçe, kardeşçe yaşamak istiyor.

Oysa yaşanan gerçeklik bir türlü buna izin vermiyor. Büyük emperyalist güçlerin ve onların bölgesel aktörlerinin arasında sıkışıp kalan Çerkeslerin unutmak istedikleri acılarına her gün bir yenisi ekleniyor. İşte Çeçenistan, işte Nalçık, işte Abhazya'da yaşananlar. İşgal, savaş, kan, gözyaşı, ambargolar ve sefalet uğursuz bir yazgı gibi Çerkeslerin yakasına yapışmış durumda. Üstelik tüm bunlara başta Türkiye olmak üzere diasporada yaşanan ülkelerin Çerkes kültürünü ve ulusal aidiyetini yok sayan inkarcı ve asimilasyoncu politikaları eklendiğinde, durum daha da vahim bir hal alıyor. Bir halk elbirliği ile yok sayılmak, yok edilmek isteniyor.

Çerkeslerin talepleri var

Bugün diasporada ve anavatanda yeniden uyanışa geçen Çerkes halkının somut talepleri var. 19. yüzyılda "Çerkes halkına soykırım yapıldığının tescil edilmesi" ve "Çerkes halkına sürgün ulus statüsü" verilmesi, Çerkeslere hem Rusya hem de yaşadıkları ülke vatandaşlığı olmak üzere "çifte vatandaşlık hakkı" tanınması ve Çerkes halkının ulusal topraklarına dönebilme garantisi verilmesi bu taleplerin uluslararası boyutu olanlarından sadece birkaçı.

Çerkesler, Çeçenya'da 40 bini çocuk 250 bin cana mal olan ve bütün nüfusu bir milyon iken dörtte birini yitiren Çeçen halkı için soykırıma dönüşen kirli savaşın sona ermesi, barış ortamında Çeçen halkının da onaylayacağı statünün oluşturulması ve Avrupa Birliğince tescillenen insan hakları ihlallerine

duyarlı olunması, mültecilere resmi statü tanınmasını istiyor.

Çerkesler, Abhazya'nın bağımsızlığının tanınması, Gürcistan'ın savaşa davetiye çıkaran yaklaşımlarına net tavır alınması, Türkiye'nin Gürcistan'a verdiği askeri ve siyasi desteğin komşuluk ilişkilerini aşan bir uygulama olduğundan hareketle ve kendi vergilerinin Abhazya ve Osetya halkına kurşun olarak geri dönebileceğinin dikkate alınarak sona erdirilmesini talep ediyor. Güney Osetya halkının geleceğine özgürce karar verme hakkına saygı duyulması, Rusya Federasyonu'nda yeni idari düzenlemelerle küçük federatif cumhuriyetlerin eritilmesi uygulaması için tartışma yaratılarak kamuoyunun nabzının ölçülmeye çalışıldığı Adıgey Cumhuriyeti konusunda duyarlı davranılması çağrısını yapıyor.

Öte yandan en büyük Çerkes diasporasını barındıran Türkiye'de, Türk, Kürt, Laz, Arap, Ermeni, Arnavut, Boşnak ve Roman tüm halkların eşit bir şekilde barış içinde bir arada yaşamaları için gerekli kültürel-demokratik hakların ayırmsız uygulanması, etnik ve ulusal kimliklerin özgürce ifadesi ve resmi düzeyde tanınması, anadille eğitim, özgürce örgütlenebilme, siyasi temsilcilerini meclise gönderebilme, ana dilde isim-soy isim ve köy isimleri konusunda sıkıntılarının giderilmesi, gerçek demografik yapıyı ortaya koyabilecek resmi araştırmaların yapılabilmesi, kültürle ilgili sosyal-kültürel araştırmaların önünün açılması ve üniversitelerde gerekli birimlerin oluşturulması artık demokrasinin olmazsa olmaz şartları haline geliyor.

Güncel tablonun dayattığı tüm karamsar kurgulara inat Çerkes halkları eşit ve özgür bir halk olarak kuracağı geleceğine dair umudunu yitirmiş değil. Çerkesler, bedeller ödense de, mücadele uzun sürse de, insanı insan yapan değerlere sahip çıkanlarla birlikte, mümkün olan bir başka dünyada onurlu yerini alacağını biliyor.

Kısacası Kafkasya'da, Türkiye'de, Ortadoğu'da veya dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın, Çerkesler artık yok sayılmayı ve inkarı ve imha politikalarını kabullenmeyecektir. Kültürü ve diliyle insanlık ailesinin vazgeçilmez bir değeri olan bu halk artık dostunu ve düşmanını daha fazla ayırt etme yolundadır. Türkiye'nin tüm ezilenlerini demokratik bir cepheye kol kola ortak mücadeleye sevk etmeyi önüne koyan Çatı Partisi girişimi ile güneş bu coğrafyada farklı doğacak, Çerkesler de Türk Kürt, Laz, Arap, Ermeni, Arnavut, Boşnak ve Roman tüm halkların farklılıklarla bir arada yaşamalarının bir zenginlik olduğunu özümseyen herkesle birlikte, bu farklı ve özgür yeni güne karınca karınca kendi ruhunu katabacak, ortak çatının gök kuşağındaki yerini alacaktır.

[KADIN]

'sesleri en az iki kez duyulmaz kılınanlar...'

SÖYLEŞİ: NURŞEN YILDIRIM

Uluslararası Feminist İktisat Derneği IAFFE ekonomik konuları feminist perspektiften sorgulamak amacıyla küçük bir grup feminist tarafından 1992'de kuruldu. Günümüzde ise 43 ülkeden 600 civarında üyesi olan IAFFE, *Feminist Economics* (Feminist İktisat) isimli bir dergi yayınlıyor ve her yaz değişik bir ülkede yıllık konferanslarını düzenliyor.

IAFFE sadece iktisatçıların değil, sosyal ve temel bilimlerin hemen her dalından araştırmacı, akademisyen ve aktivistlerin yer aldığı bir dernek. IAFFE, tüm faaliyetleri ile, toplumsal yaşamda varolan her türlü egemenlik ve ezme/ezilme ilişkisine karşı da bir duruş sergiliyor.

Bu duruşun anlamlı bir örneği de Rhonda Williams ödülü. Şemsa Özar'ın *Bianet*'te yayınlanan yazısına göre Afrika kökenli bir Amerikalı olan Rhonda Williams (1957-2000) yaşamı boyunca akademisyen ve aktivist olarak ırkçılığın ve cinsiyetçi ayrımcılığın kesiştiği süreç ve pratikleri açığa çıkaran çalışmalar yapan birisi. Rhonda Williams çalışmalarında ABD ekonomisinde varolan ırk, sınıf, cinsiyet ve cinsel yönelim temelli ayrımcılık pratiklerinin birbirleri ile olan etkileşimlerini ve kesişim noktalarını inceledi; bulgularını herkesin anlayacağı bir dille kaleme aldı ve her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması için çeşitli platformlarda mücadelesini sürdürdü.

İşte bu nedenle IAFFE, Rhonda Williams'ı anmak için verdiği ödülü, bilimsel çalışmalarını aktivist faaliyetleri ile harmanlayarak ırk, etnik köken, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim veya mil-

liyetçilik üzerine inşa edilmiş egemenlik pratikleri ve bu pratiklerin etkileşimleri, örtüşen ve çelişen yanları ile ilgili konularda çalışan kişilere veriyor.

IAFFE'nin bu yılki Rhonda Williams Ödülünü "Periferinin Periferisinden Sesler: Türkiye'de Kürt Kadınların Siyasete Katılımı" makalesiyle Dr. Handan Çağlayan kazandı. Jüri ödülünü verirken Çağlayan'ın bir aktivist olarak verdiği mücadeleden de etkilendiğini belirtti. Şu an sendika uzmanı olarak çalışan Handan'ı aslında çok yakından

tanıyoruz. 2008 Mart ayında çıkardığımız Kadınların Kurtuluşu'nda geçtiğimiz yıl İletişim Yayınları tarafından yayınlanan "Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar: Kürt Hareketinde Kadınlar ve Kadın Kimliğinin Oluşumu" kitabıyla ilgili bir yazı yayınlamıştık. Şimdi de kendisi ile aldığı ödül üzerine kısa bir söyleşi gerçekleştirdik.

Sevgili Handan, makalende ne yazıyordunuz?

Aslında makale esas olarak *Analar Yoldaşlar*

{ KADIN }

IAFFE'nin bu yılki Rhonda Williams Ödülünü "Periferinin Periferisinden Sesler: Türkiye'de Kürt Kadınların Siyasete Katılımı" makalesiyle Dr. Handan Çağlayan kazandı.

'Ödülünün en önemli özelliği sadece aktivizm ya da sadece akademik çalışma değil, ikisinin birlikteliğini ön plana çıkarıyor olması. Yani bizim klasik söylemle teori ile pratiğin birlikteliği, bilimin hayatı dönüştürmeye hizmet etmesi, mücadelenin de kuramla birlikte yürütülmesi meselesi.'

Tanrıçalar kitabını ortaya çıkaran sorgulama sürecine ve Kürt kadınların politik katılımına ilişkin araştırmama dayanıyor. Ülkemizdeki resmi kimlik politikalarından ve cinsiyete dayalı ayrımcılıktan ötürü sesleri en az iki kez duyulmaz kılınan (iki kez duyulmaz ama örneğin yoksulluğu da eklediğinizde bu sessizleştirme çok daha ağır bir hal alıyor) Kürt kadınlarının politik katılımını, bu katılımın ardındaki karmaşık dinamikleri, barındırdığı dönüştürücü gücü ve sınırlarını irdelemeye çalıştım.

Türkiye'deki Kürt olmayan kadınlarla ilgili bir çalışma var mı?

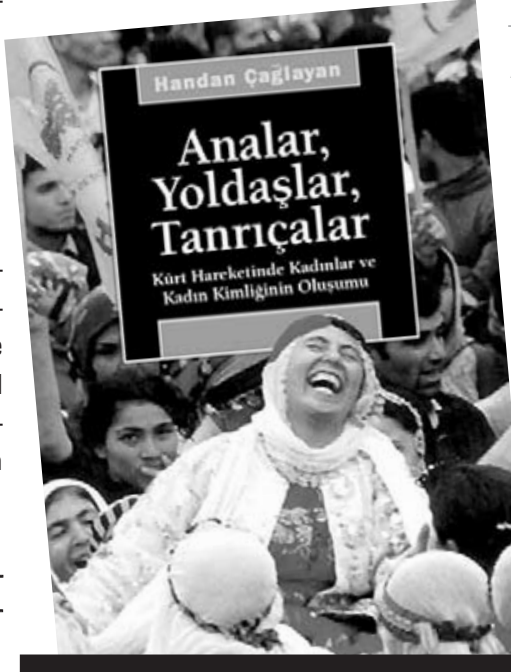
Doğrusu şu konuyu çalışayım, bu konuyu çalışayım diye bir tercihim olmadı hiç. Hayatın akışı içinde yüzleşmek, sorgulamak zorunda kaldığımız, dönüştürmeye çalıştığımız çeşitli iktidar ilişkilerine dayalı egemenlik süreçlerine doğru kendiliğinden bir odaklanma oluyor. Bazı şeyler kendini dayatıyor insana. Onu yapmazsanız başka hiçbir şey yapamayacak gibi hissediyorsunuz kendinizi. Kürt kadınlarının politik katılımı üzerine çalışmak da benim için biraz öyle oldu. Ama sadece Kürt kadınları çalışmıyorum. Kadınların sendikal katılımı üzerine çalıştım örneğin. Halen de bildiğiniz gibi sendika uzmanı olarak çalışıyorum. Kadın ve çocuk emeği üzerine çeşitli çalışmalarım var.

Jüri aktivist olarak verdiğiniz mücadeleden de etkilendiği için bu ödülü verdiğini belirtmiş. Bunları anlatabilir misin?

Aslında çok özel şeyler değil. Senin, okurlarımızın ve bir çoğumuzun yaptığı şeyler. Rhonda Williams Ödülünün en önemli özelliği sadece aktivizm ya da sadece akademik çalışma değil, ikisinin birlikteliğini ön plana çıkarıyor olması. Yani bizim klasik söylemle teori ile pratiğin birlikteliği, bilimin hayatı dönüştürmeye hizmet etmesi, mücadelenin de kuramla birlikte yürütülmesi meselesi. Örneğin ödülün geçen yılki kazananı Sri Lanka'da çay plantasyonlarında çalışan Tamil kadın işçilerin sendikal örgütlenme deneyimini çalışmış. Kendisi de bir sendikacı. Benim çalışmam da öyle soyut bir akademik çalışma değildi. Zaten için-

de yer aldığım bir süreç üzerinde çalıştım. Kendi konumumla, araştırma alanındaki çeşitli ezilme ilişkileri arasındaki bağın farkında ve taraf olarak, ezilenlerden yana bir tutum sergileyerek tabi. Bildiğin gibi HADEP'te ve DEHAP'ta kadın çalışması yürüttüm. Halen Kirkörük Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kooperatifinde ve Barış Meclisinde yer alıyorum. Ayrıca Prof. Dr. Tülin Öngen'in girişimi ile oluşturduğumuz Ekonomi-Politik Tartışmaları Kolektifi (EPTK) isimli bir grubumuz var. EPTK, olaylara ve olgulara sınıfsal perspektiften irdelemeye çalışan bir grup.

Sendikada çok yoğun ça-

larıyla açıklanabilecek türden değildi. Zira daha çok "doğu kadını/kırsal kadın" olarak nitelenen bu kadınlar, modernleşmeci yaklaşıma göre eğitimsiz, mesleksiz, dolayısıyla modern siyasal özneler olamayacak, "cahil" kadınlardı. Milliyetçi argümanlara göreyse zaten erkekler tarafından öne sürülen zavallı kurbanlardan başka bir şey değillerdi.

"Bir iki istisna dışında akademik dünya bu olguya eğilmedi. Aynı dönem İslamcı kadın kimliği ile kamusal alanda görünür olan kadınlara ilişkin kayda değer akademik çalışmalar gerçekleştirildi ama Kürt kadınlarına ilişkin sessizlik vardı. Kürt kadınlarının politik aktivizmi Kürt siyasal çevrelerinde ise daha farklı değerlendirildi ve "Kürt kadınlarının özgürleşmesi"nin göstergesi olarak sunuldu. Ben bu çalışma ile Kürt kadın kimliğinin oluşumunu ve bu kimlikle sergilenen politik katılımını, yukarıda kabaca özetlediğim "resmi" analiz çerçevelerinin; "kurban" ve "özgürleşmiş" değerlendirmelerinin ötesinde incelemek istedim. Daha da önemlisi bunu Kürt kadınlarının penceresinden, onların hayatlarından, anlam dünyalarından bakarak yapmak istedim."

İştahını biliyoruz. Ama bundan sonrası için düşündüğün projeler var mı?

Aslında senin de vurguladığın gibi sendikadaki çalışma neredeyse bütün zamanımı alıyor ve o çalışmayı da çok önemsiyorum. Ama eğer başarabilirsem şimdiye değin yaptığım çalışmaları sınıf bağlamında sürdürmeyi çok isterim. Şimdiye değin cinsiyete ve etnisiteye dayalı ayrımcılık pratikleri üzerine çalıştım. Cinsiyete ve etnisiteye dayalı ayrımcılığı emek süreçleri ile birlikte irdelemek istiyorum. Etnisite, toplumsal cinsiyet ve sınıf ilişkileri arasındaki etkileşimin üzerinde durulmaya değer olduğunu düşünüyorum.

ANALAR, YOLDAŞLAR, TANRIÇALAR

"Böylesi bir çalışmayı yapmak için bu ülkede yaşayan bir kadın olmak ve bilimsel bilginin üretilmesinde kadın deneyimlerinin önemine inanmak yeterliydi aslında. Kadınlar 1980'lerden bu yana ülke gündemini işgal eden "Kürt meselesi"nin ve bu bağlamda oluşan politik ve toplumsal dinamizmin en önemli "aktör"lerinden birisi durumundaydı. Onlara dair söylenen çok şey vardı ama kendi sesleri pek duyulmuyordu. Bu sese ulaşmaya çalışmak kendi başına çok anlamlıydı.

"Sözünü ettiğim süre boyunca kadınlar hem aktif bir politik ve toplumsal katılım gösterdiler, hem de hareketin kamusal imajının oluşumunda bu kadınların önemli bir rolü oldu. Leyla Zana farklı ve özel bir kadın politikacı imajı oluşturdu örneğin. HEP, DEP, HADEP gibi siyasi partilerin en ayırt edici özellikleri, kadınların katılımı oldu. Bu durum ne kalkınmacı ne modernleşmeci yaklaşımın kod-

(POLİTİKA)

kim kimdir? ne nedir?

Militarizme karşı mücadele, Kürt sorununda çözümsüzlüğe karşı mücadele ve emek düşmanı politikalara karşı mücadele enternasyonalist sosyalistlerin öncelikli hedefidir. Ancak şu gerçeği gözden kaçırmamak gerekir ki o da bugün verili durumu aşmanın yöntemi bu üç mesele etrafında bir güç birliğinden geçmektedir. Bu güç birliğinin merkezine de Kürt ve Türk emekçileri, enternasyonalist sosyalistler ve Kürt özgürlük hareketi oturmalıdır.

DİLAY İNKAYA

Tüm dünyayı etkisi altına alması beklenen ekonomik kriz tufanından en fazla etkilenecek ülkelerden biri olan Türkiye'de neoliberal politikalar AKP eliyle tam gaz sürdürülüyor. Neoliberal politikaların çok sadık ve istikrarlı uygulayıcısı olmak da kapitalizmin dönemsel krizlerine çare olamıyor. O halde geriye bir seçenek kalıyor o da neoliberal politikalarla vazgeçmeksizin bir yandan bu politikaları derinleştirirken diğer yandan krizin faturasını zamlar ve enflasyonla emekçi halkların sırtına yüklemek. Asıl hedef kapitalistlerin bu krizden de en az zararlı çıkmasını temin etmek. Türkiye'deki siyasi iktidara düşen de sermayedarlara olan sadakatini gereğini en iyi biçimde yerine getirmek. AKP iktidara geldiği günden itibaren küresel ekonomiyle entegrasyonu sağlama çabası içinde. AKP'nin kendine biçtiği misyonsa bu entegrasyonla muhafazakar tutumu bağdaştırmak. Bu misyonun AB, ABD gibi emperyalist birlik ve devletlerin de işine geldiği, bu misyona destek sundukları ortada. AKP tarihsel açıdan görece olumlu bir ekonomik tabloda iktidara gelip, iktidara gelişinde de sonrasında da muhafazakarlığa yatkın yoksul halk kitlelerinin desteğini almış ve yelkenini de ABD ve AB'den aldığı destekle doldurarak sermayenin lehine dümenini kırmış tam yol ilerleyen bir siyasal öznedir. Yer yer Türkiye devletinin özgün oligarşik yapısından dolayı devlet içindeki egemenler arası hegemonya savaşında nasibini alarak kimi tokatlar yemiş olsa da sermayenin ve liberal kesimlerin desteğini almayı uzunca bir iktidar süresince sürdürebilmiştir. Bu desteğin küresel ekonomiyle entegrasyonun gereği olan neoliberal politikaları tavizsiz yerine getiriyor olmasıyla yakından ilintili olduğu bilinmektedir. AKP'nin kimi hamlelerinde yediği tokatlarla kendine ayar çekmekteki başarısı da bilinen bir gerçek. Bu ayarı çok kolayca çekebiliyor olması aslında onun da çizmeye çalıştığı imajın tersine tam da devlet partisi olmasıyla ilgili. Yediği kimi tokatlardan sonra militarizmle, orduyla barışık olması gerektiğini kolayca kavramıştır, Dolmabahçe mutabakatıyla bu barışıklığını perçinlemiştir. AKP'nin zorluk çıkarmadan uzlaşa-

bilmesi salt bir boyun eğiş değil kendisinin de bir parçası olduğu oligarşinin içindeki egemen güçler arasında, Kürt sorununa yaklaşım noktasında tam bir fikir birliği olmasıyla bağlantılı bir durumdur. AKP iki yüzlülüğünün gereği, bir yandan demokrat rolüne bürünürken öte yandan Şemdinli'de, Şırnak'ta, Newroz'larda, 1 Mayıs'ta takındığı tutumla, orduyla uyum içinde operasyonlara yolvermesiyle, 301 gibi, Terörle Mücadele Yasası gibi, Polis Vazife ve Selahiyet Yasası gibi bir çok antidemokratik uygulamaya imza atmıştır.

Liberal kesimlerin AKP'nin ekonomik uygulamalarıyla bir sorunu yoktur. Onlar AB ile bağlantılı olarak AKP'nin izlediği ekonomik politikalara olumlu yaklaşmaktadırlar. Hatta liberaller bu uyumdan dolayı demokratik açılımı da AKP'den beklemekte ve ona bu misyonu biçmekte AB ile omuz omuza vermişlerdir. Yer yer onun muhafazakarlığını bile rasyonalize etme çabasını sürdürmüşlerdir.

AKP gerek orta ölçekli gerekse tekeli sermayenin ve onların temsilcileri olan MÜSİAD'ın, TÜSİAD'ın desteğini alan bir parti olarak, sermayenin talepleri doğrultusunda emek düşmanı politikalarını "başarıyla" icra etmektedir.

AKP 3 Kasım seçimlerinde yoksulların oyunu alırken, 22 Temmuz seçimlerinde yoksul kesim yanısıra orta gelir düzeyindeki kesimlerin de oyunu almayı başarmıştır. 27 Nisan muhtırası ve cumhurbaşkanlığı krizinin de katkılarıyla mağdur demokrasi oynayan AKP oy kullanan her iki kişiden birinin seçimi olmayı başarmıştır. Bunda AKP'nin sadaka dağıtıcılığının kepçeyle aldığı kaşıkla dağıtmasının ya da diğer bir tabirle önce kaybettirip sonra buldurarak sevindirme taktiklerinin payı vardır. Ancak son seçimlerde AKP özellikle seçime öngelen dönemde belirgin bir şekilde öne çıkan askeri vesayete tepki oyuyla kitle desteğini artırmıştır. Tüm bunların yanısıra tarikatçılık, ümmetçilik propagandalarıyla da kesistirdiği Kürt sorununu çözmek istediği imajını yaratarak Kürt seçmenden de oy kapmayı başarmıştır.

AKP'nin sermayeden, emperyalistlerden ve liberallerden aldığı destek uyguladığı ekonomik politikalar açısından son derece olağandır. Olağan olmaması gereken ise emekçi, yoksul kitlelerin ve Kürt halkının oy desteğidir. İşte tam da bu noktada biz sosyalistlerin eksikliği söz konusudur. Sosyalistlerin ve emek örgütlerinin örgütsüzlüğü, bizim seslenmemiz ve harekete geçirmemiz gereken kitleyi AKP'nin oy tabanı haline getiriyor. Bu kitleyi gerçek adresine yönlendirmek görevi sosyalistlerin önünde durmaktadır. O halde AKP'ye oy veren emekçi kitlelerin örgütlenmesinin önündeki perdenin öncelikle aralanması gerekmektedir. Bu perde en başta Kürt ve Türk emekçilerini ve yoksullarını ikiye bölen ortak mücadelesini engelleyen Kürt sorunudur. Bu sorunun demokratik çözümü yolunda atılacak her adım aynı zamanda manzaranın tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmasına doğru atılmış bir adım olacaktır. Bundan dolayıdır ki Kürt sorununda çözümsüzlüğü dayatan güçlere başta militarizm olmak üzere okun sivri ucunu çevirmek izlenecek yol ha-

ritasının en önemli parçasıdır. Burda dikkat edilmesi gereken oligarşinin bütünlüğünü gözden kaçırmamaktır. AKP oligarşik devletin bir parçasıdır. Oligarşik devlet içindeki hegemonya kavgalarının da bir parçasıdır. Zaten ısrarla bunu ispat etmeye çalışma çabası içindedir. Newroz'daki, 1 Mayıs'taki tutumu emekçilere ve Kürt özgürlük hareketine ve onun temsilcilerine yaklaşımıyla rüştünü ispatlamaya soyunmuştur. AKP'ye dönük kapatma davası oligarşi içindeki egemenler arası hegemonya kavgasının bir sonucudur. %47 oy almış bir hükümet partisini kapatmaya ve cumhurbaşkanını ve başbakanı siyasi yasaklı yapmaya kalkışan yargı bürokrasisi rejimin temel değerlerini bahane ederek sivil siyaseti hizaya sokmaya çalışırken, AKP de bu sorunu aşma yöntemini kendisinin aslında oligarşinin ne denli sadık bir bileşeni olduğunu ispatlamakta, o kampa kurduğu çadırı sağlamlaştırmakta görmektedir. O halde okun sivri ucunu militarizme çevirmek, aynı zamanda AKP oy tabanına da AKP'nin teşhir edilmesiyle doğru hedefe kitlenebilir. Bu teşhir onun emek düşmanı politikaları, Kürt sorununda çözümsüzlüğün uygulayıcısı olması ve emperyalistlerle tam bir işbirliği içersinde olmasının gözler önüne serilmesiyle sağlanabilir.

Militarizme karşı mücadele, Kürt sorununda çözümsüzlüğe karşı mücadele ve emek düşmanı politikalara karşı mücadele enternasyonalist sosyalistlerin öncelikli hedefidir. Ancak şu gerçeği gözden kaçırmamak gerekir ki o da bugün verili durumu aşmanın yöntemi bu üç mesele etrafında bir güç birliğinden geçmektedir. Bu güç birliğinin merkezine de Kürt ve Türk emekçileri, enternasyonalist sosyalistler ve Kürt özgürlük hareketi oturmalıdır. Bu merkez ise en geniş toplumsal güçlerin tüm demokratik talepleri kapsamak üzere genişletilmelidir. Bu cephenin merkezini oluşturacak güçlerin stratejik bir perspektifle yanyana gelmesi, ancak en geniş cepheyi birlikte oluşturduğumuz kimi toplumsal kesimlerin ise meseleye stratejik olarak yaklaşmıyor olması projeyi zayıflatan bir unsur değildir. Salt papaza göre rota çizmiyorsak, ortaklaşa çizdiğimiz rotada olmak papazın kendi sorunudur, ki bu rota da olmazsa olmazlarımız olacaktır. Örneğin bunlardan birisi Kürt sorununda demokratik çözümdür. O halde stratejik olanla taktiksel olanı birbirine karıştırmamak gerekir. Liberallerle askeri vesayet karşıtlığı konusunda anlaşılıyor olması, emek düşmanı neopolitikalarda, AB meselesinde, hatta onların ehlileştirilmiş Kürt çözümü yaklaşımlarında taban tabana zit yaklaştığımız gerçeğini değiştiriyor.

Kim kimdir? Ne nedir? sorularının cevapları açıklıkla yerli yerine oturtulursa, kiminle ne yapılabileceği konusunda muğlaklıktan kurtulunur.

Biz enternasyonalist sosyalistler açısından bu birlikteliğin değeri iki halkın demokratik halk devrimini hedefleyen mücadele birliğine hizmet etmesinden gelmektedir.

Taktiksel yanyana gelişler politik konjonktürün gereğidir, stratejik olansa demokratik halk devriminin gereğidir.

(POLİTİKA)

üniter devlet krizi ve

yeniden yapılanma ihtiyacı

Dünyanın en katı merkezietçi bürokratik ve militer devletlerinden biri olan Türkiye Cumhuriyeti devletinin "yeniden yapılanması"; egemen ulus ve devlet ilişkilerinin yarattığı tarihsel ve toplumsal geleneklerin tasfiyesi için; başka bir deyişle eşit ve özgür bir gelecek için gereklidir.

ŞABAN İBA

Türk devlet geleneği esas olarak Selçuklulardan başlamaktadır. İran ve Anadolu Selçuklu devletleri Fars/İran devlet ve kültür geleneği üzerinde kurulmuştur. Osmanlı devletinin oluşumu ise, Anadolu Selçuklu Devleti'nin parçalanmasının ardından yine Selçuklu geleneği ile başlamış, fakat kısa zaman sonra Anadolu Beylikleri döneminden itibaren Bizans'ın etkisine girmiştir. Fatih döneminden itibaren de tamamen Bizans devlet kurumlarını kendisine model alarak varlığını sürdürmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu'nda süreç içinde devletin sivil ve askeri bürokrasisi ekonomik ve sosyal çıkarları itibarıyla ayrıcalıklı sınıflara ve etnik kökene dayanmayan bir yapı karakteri kazanmış ve böylelikle merkezi bürokrasi çıkarlarını devletle (ve padişahla) bütünleştiren, onunla sıkı sıkıya bağlı olan ve ancak onunla varolabilen sürekli bir kast niteliğine bürünmüştür.

"Ya devlet başa ya kuzgun leşe" söylemi Osmanlı İmparatorluğu'nda merkezi otoritenin/devletin yüceltilmesini, gücünü, sürekliliğini, önemini; toplumun ilelebet bölünmez bütünlüğünü ve devlete tabiiyetini, sistemin öngördüğü disiplin geleneğini anlatmıştır. Bu nedenle, Osmanlı İmparatorluğu'nda toplumsal ve siyasal karışıklıkların çıktığı her dönemde devletin yüceltilmesi, Devlet-i Ali'nin çıkarları adına padişahın kardeşleri dahil her başın kesilmesi; imparatorluğun sınırları içinde yaşayan bütün halkların tehcire ve kıyımlara uğraması vb. uygulamalar her zaman doğal sayılmıştır.

Çünkü askeri feodal ve bürokratik bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğu'nda siyaset için

her şey meşru sayılırdı. Siyasette her türlü hile; yani düzen, dolap, oyun, entrika geçerliydi. Bu yüzden son derece gelişmiş komplocu yöntemler uygulanır; daima güçlü olan zayıfları ezer, baskı altına alır ve yönetirdi. Devlet ve toplum sisteminde güçlü olanlar, bu bağlamda orduyu elinde tutanlar her şeyi belirlerdi. Merkezden başlayarak imparatorluğun her yerinde devletin yüksek yöneticileri (merkezi bürokrasisi) keyiflerine göre kararlar alır ve kurallar koyardı. Bu nedenle Osmanlıda keyfi ölüm cezalarına "siyaseten katil" deniliyordu.

Osmanlı Devletinin imparatorluğa bağlı küçük beyliklerin ayrılma ya da özerklik taleplerine, isyankar milliyetlere, şu ya da bu nedenle dağa çıkan kanun kaçaklarına, padişahların fermanlarına uymayanlara karşı uygulanan entrikalar Bizantizmin bütün niteliklerini taşıyordu.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası üzerinde kurulmuştur. Osmanlı'nın her şeyi; ekonomik, siyasal, yönetsel, sosyal, askeri, mali, dinsel, etnik, kültürel vb mirası TC tarafından devralmış ve bu mirasa büyük bir istekle sahiplenilmiştir.

Milli ve laik siyaset tarzı doğu-batı sorunsalından kaynaklanan modernleşmeciliğin tipik bir biçimi halini alırken, Osmanlı merkezietçiliği de Cumhuriyetin üniter devlet yapısının temelini oluşturmuştur. Tarihsel bir gelenek olan "güçlü devlet, otoriter hükümet" anlayışı da Cumhuriyet döneminde Doğu-Batı sentezi şeklinde ortaya çıkan egemen ulus ve devlet anlayışını ifade etmektedir.

Batıda Ortaçağın çok uluslu devletleri parçalanarak ulus devletler haline gelirken, Osmanlı devleti bütün doğu devletlerinde olduğu gibi çok uluslu, çok milliyetli ve çok kültürlü devlet özelliğini korumaya çalışmıştı. Türkiye Cumhuriyeti devleti ise, "tek millet, tek bayrak, tek parti, tek şef" ideolojisi ile bir Türk ulusal formu üzerinde kurulmuştur.

Batılı olmak ya da Doğulu kalmak ikilemi, Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet ve toplum hayatında temel bir ayrışma ve saflaşma yaratmıştır. Cumhuriyet döneminde ve günümüzde de devam eden bu siyasal ve toplumsal süreç, dinden kültüre kadar çok yönlü bir çatışmayı beraberinde getirmiştir. Bu nedenle Cumhuriyet dönemi boyunca devlet laikliği ile bu laikliğe karşı duruş ilericilik/gericilik kavgası şeklinde

algılanmıştır.

Kemalist hükümetlerin Kürt isyanlarına karşı misilleme için aldığı birtakım karar ve önlemlerin, vatandaşlıkla ve zorunlu iskanla ilgili bazı uygulamaların, yabancıların sınır dışı edilmesi, sıkıyönetim ve milli korunma yasalarının yürürlüğe konmasını sağlayan kararname ve tüzüklerin hükümet tasarrufu olarak hukuki içtihat haline gelmesi, günümüze kadarki "Hikmet-i Hükümet"(Fransızca 'raison d'état') uygulamalarına siyasal meşruiyet kazandırmıştır.

Kemalist modernleşmede Rousseau'cu görüşler egemen olmuştur. Tüm Cumhuriyet tarihi boyunca Türk egemen ulus ve devlet siyaseti Jakobenci bir anlayışla sürdürülmüştür. Kendini vasi ilan siyasi elit, halkı bilgisiz ve beceriksiz görmüş ve karar alma mekanizmalarının dışında tutmuştur. Tarihte hiçbir çağdaşlaşma ve halkı modernleştirme çabaları kamu otoritesi tarafından zorla yapılmamışken, Türkiye'de paternalist bir yaklaşımla bireylerin yaşam tarzları üzerinde söz sahibi olunmuş, siyasal ve yargısal denetim bürokratik organlara verilerek vesayetçi bir tutum sergilenmiştir.

Dünyanın en katı merkezietçi bürokratik ve militer devletlerinden biri olan Türkiye Cumhuriyeti devletinin "yeniden yapılanması"; egemen ulus ve devlet ilişkilerinin yarattığı tarihsel ve toplumsal geleneklerin tasfiyesi için; başka bir deyişle eşit ve özgür bir gelecek için gereklidir.

Devletin yeniden yapılanması demek, üniter yapının tasfiye edilerek "çok kimlikli, çok kültürlü, çok inançlı" vb. bir siyasal ve toplumsal yapı kurulması anlamına gelmektedir. Burada ifade edilen çok kimlik, çok uluslu ya da çok milliyetli bir durumu; çok kültür; ulus ve milliyetlerin dillerini, kültürlerini, tarihsel geleneklerini vb. özgürce ifade edebilmelerini; çok inanç, her türlü dini inanç ya da inançsızlığı özgürce kullanma anlamına gelmektedir.

Sol ve sosyalist kesimde egemen olan sistemin çatlakları üzerinden siyaset yapmaktan ve burjuva yasallığının sınırlarına hapsolmaktan vazgeçilmeli, devlet ve toplum hayatını yeniden düzenleyecek radikal adımlar atılmalıdır. Bu bağlamda "Türkiye'nin yeniden yapılanması" için coğrafi ya da etnik federasyon veya konfederasyon ya da eyalet sistemi gibi modellerin özgürce tartışılabileceği demokratik platformlar kurulmalıdır.

(POLİTİKA)

darbetay

Yargılama faaliyetinin bu kadar belirleyicisi olan bir kurul sivil siyaseti, milyonların iradesi ile seçilmişleri ve dolayısıyla milyonları hizaya getirme amacıyla böyle despotik bir bildiri kaleme alacak, askere selam çakacak, bu da adalet gibi yaşamsal önemdeki beklentileri bu ülkenin yargısına teslim edilmiş olan bizlerin tepki göstermesini gerektirmeyecek bir "özgürlük" olacak öyle mi?

AYŞE BATUMLU

Muhtıra bereketiyle ünlü ülkemizde adet olduğu üzere muhtıralara hemen isim konur. Çokça olduğundan karışmasınlar diye. Bir çok kişi hiç sıkıntı çekmeden aynı adı yakıştırıverdi Yargıtay başkanlar kurulu bildirisine: Y Muhtıra!

Bağımsız ve tarafsız olması gereken ve dolayısıyla siyaset hele ki darbenin yani hukuksuzluğun siyasetini yapamayacak olan bir makamı kullanarak, cübbe altından sopa gösterme eylemi yaşadık yakın zamanda. Bu ülkede en çok adına konuşulan ama kendi adına konuşamayan halk olarak naçizane "benim adıma karar verme" deyince de bazı yerlerden bazı tepkiler aldık. "Yargıtay başkanlar kurulu asli görevini yapmıştır" diyerek yargılama faaliyetine nasıl baktıklarını ortaya koyan bu kimselerin "yargıtay başkanlar kurulunun görüşlerini açıklama özgürlüğü yok mudur? Hani düşünceye özgürlük diyordunuz?" gibi tepkileri de oldu. Dalga geçiyordu herhalde birileri yine bizle. Ha tabi bir de AKP'li ilan edilmek cabası! Bunları söyleyenler bugüne dek düşünce özgürlüğü ile ilgili ufacık bir gayret göstermek şöyle dursun, beğenmedikleri düşünceleri ileri sürenleri "terörist" ilan edip, "atatürkünkindenbaşkadüşüncetanınam" cılandı. Onları devlet adına kullandıkları sopalı üzerimizde sallamalarından da tanıyoruz. Bir kısmını da ahbarik Hrant'ın duruşmasında fırlattıkları bozuk paralardan ve tükürüklerinden...

İşte Yargıtay başkanlar kurulunun yayınladığı bildiri metninden tek cümlelik ama çok manidar bir alıntı:

"[...] Anayasa'nın 10'uncu ve 42'nci maddeleriyle ilgili değişiklik, engellenemeyen bir hızla yaşa-
salaşmıştır."

Vah ki vah, ENGELLEME fırsatı kaçmış elden öyle mi? Kim nasıl engelleyecekmiş, engellemeliymiş, onu da bildirinin geri kalan kısmında ve satır aralarında okumak mümkün.

Hak dağıtıcılığı ile görevlendirilenler, makamları adıyla "apoletleriyle"

yapacakları her açıklamanın, hukukun objektif işlemesine tesiri olacağı gerekçesiyle tarafsızlıklarını kendilerine saklaması gerekenlerdir. Tabi bunu söylerken hukukun aletliğini ve tarafsız olup olmadığının kimin/neyin hukuku olduğuna göre değerlendirilebileceği gerçeğini de unutmuyoruz. Hani çekiç bir alettir ama kullanımı elinde tutana göre değişir, bazısı kafa kırmakta, bazısı çivi çakmakta kullanır bu aleti... E kafa kırmakta kullanılanlara da itiraz etme hakkımız olsun değil mi?

Kimdir bu başkanlar kurulu, ne iş yapar? Yargıtay birinci başkanı ile başkanvekillerinden ve daire başkanlarından oluşan bu kurul genel anlamda Yargıtay'ın çeşitli daireleri arasındaki görev ve işbölümü uyuşmazlıklarına bakan, yoğunluk halinde görevlendirme yapan bir kurul. Görev olarak bahsedilense yerel mahkemelerce verilen kararların temyiz mercii olarak yaptığı yargılama görevi. Esasen bu kurulun faaliyet alanı ile yayınladığı bildirinin kapsam olarak hiç bir alakası da yok hani. Görevini yapıyor diyenlere duyurulur.

Peki şimdi, yargılama faaliyetinin bu kadar belirleyicisi olan bir kurul sivil siyaseti, milyonların iradesi ile seçilmişleri ve dolayısıyla milyonları hizaya getirme amacıyla böyle despotik bir bildiri kaleme alacak, askere selam çakacak, bu da adalet gibi yaşamsal önemdeki beklentileri bu ülkenin yargısına teslim edilmiş olan bizlerin tepki göstermesini gerektirmeyecek bir "özgürlük" olacak öyle mi?

Av.Tahir Elçi, Kaymazlar davasında "adil yargılanmanın gerçekleşmesi için çaba sarf ediyoruz ancak ne yazık ki adil yargılanma ilkeleri ihlal edilmiştir" dediği için yargıyı etkilemeye teşebbüsten yargılandı bu ülkede. Av.Tahir Elçi, müdahil tarafın vekili olarak elbette ki adaletin tesisi için yargıyı etkilemekle görevliydi ve bu görevini yerine getirdiği için haksız yere yargılandı.

Ama görev ve yetkisini aştığı gibi, halkların

oyuyla seçilmişlerin görevine düpedüz müdahale eden, kapatma davalarıyla ilgili yönlendirici beyanlarda bulunan kurulun bu bildirisinin bir çeşit dokunulmazlığı var öyle mi?..

Ne yazık ki yargı bu ülkede ne bağımsız ne de tarafsızdır. Hukukun ayaklar altına alındığı ve yargı doğrudan işlevinden uzaklaştırılarak infaz mekanizmalarına dönüştüren darbelere, darbe anayasasına ve darbecilerin yargıdan muaf olmalarına ses çıkarmayan, bir savcı bu görevini yerine getirdi ve askere de dokundu diye (Şemdinli savcısı Ferhat Sarıkaya'dır bahsettiğimiz) hukuksuz biçimde görevden alınmasına bırakın tepki göstermeyi buna icazet veren, böylelikle de "askeriye"nin yargı dokunulmazlığını fiilen kabul etmiş olan, YAŞ ya da HSYK gibi kurulların kararlarının yargı denetimi dışında olmasına refleks göstermeyi ya da "askeri yargı" diye bir mekanizmanın varlığının hukuka aykırılığını ifade etmeyi aklından bile geçirmeyen yüksek yargı organları ancak ve ancak statükonun, askeri vesayet, halklar üzerinde baskı kuran mekanizmaların siyasetini yapar.

Bu sütunlardan sıkça dillendirildiği gibi TESEV'in araştırmasında karşımıza çıkan "insan haklarının abartıldığını" düşünen, "devletim söz konusu olunca hukuk mukuk tanımayan" yargıçlardan, her adli yıl açılışında siyasi ultimatolar vererek bizi iliklerimize kadar donduran Yargıtay, Danıştay ya da Anayasa Mahkemesi başkanlarından (Anayasa Mahkemesinin sivil ve demokratik siyaset üzerindeki yarattığı engel ayrı bir yazının konusu yapılacaktır) biliyorduk zaten, şimdi üst düzey yargı organları makam ve kurul olarak da bu kanımızı bir kez daha pekiştirdi.

Ama unutulmasın, bu ülkenin ezilen, emekçi halklarının da adalet, eşitlik ve özgürlük talepleri söz konusu olduğunda kendilerini tanımayanları tanımayacağı günler pek de uzak değildir.

[POLİTİKA]

27 Mayıs'ı nasıl bilirsiniz?

Öncelikle şu belirtilmelidir:

Türkiye'de yapılan askeri darbelerin hepsinin ülkenin kapitalistleşme sürecinde izlenen sermaye birikim rejimi değişiklikleriyle yakından ilgisi vardır.

Yani darbelerin bir ekonomi-politiği olduğundan söz edilebilir.

Bu çerçevede, 27 Mayıs darbesinin, 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinden kategorik olarak farklı değerlendirilmesini gerektirecek bir özgüllüğü bulunmadığının altı çizilmelidir.

İLKER T. ŞAHİNOĞLU

Sosyalist hareketin 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbelerine ilişkin tutumunun büyük oranda bir kesinlik taşıdığı söylenebilir. Her ne kadar 12 Eylül askeri darbesi sonrasında ortaya çıkan rejimin niteliği konusunda farklı yaklaşımlar ileri sürülmüş olsa da, bu iki darbenin de karşı-devrimci bir nitelik taşıdığı konusunda oluşmuş bir mutabakatın bulunduğu bahsedilebilir.

Ancak aynı türden bir kavrayış birliğinin 27 Mayıs darbesi için de söz konusu olduğunu söylemek mümkün değil. Bir kavrayış birliği olması bir yana, 27 Mayıs'a dair farklı değerlendirmelerin, halen sosyalist hareket içi ayrışmalara yol açan önemli politik başlıklardan birisi olduğu söylenebilir. 27 Mayıs'ın yalnızca "devlet ve devrim"e dair kavrayışları üzerinden sosyalistleri ayırtırmakla kalmadığı, aynı zamanda günümüzde cereyan eden egemenler arası mücadele karşısında takınılan pozisyon alışların tayininde de belirleyici olmaya devam ettiği açıkça görülüyor. 27 Mayıs'ın değerlendirilmesi, bir vakıa olarak, yalnızca Türkiye siyasal tarihinde işgal ettiği yer nedeniyle değil, güncel politik ayrımlara yol açan bir kavrayış farklılığının belirginleşmesinde turnusol kağıdı işlevi görmesi nedeniyle de önem kazanıyor.

İttihat Terakki'den 27 Mayıs'a

27 Mayıs bahsinde ortaya çıkan değerlendirme farklılıklarının, esas itibarıyla askeri elitin devlet erki içindeki özel konumuna dair değerlendirme

farklılıklarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Sosyalistlerin askeri elite dair değerlendirme farklılıklarının ilk örneklerinin ise İkinci Meşrutiyet'ten sonra ortaya çıktığı görülmektedir. Birinci değerlendirme biçiminin, İttihat ve Terakki'ye muhalif bir gazeteci olan Hasan Fehmi Bey'in "esrarengiz" bir biçimde öldürülmesinin ardından patlak veren 31 Mart ayaklanmasını bastırmak bahanesiyle Selanik'teki 3. Ordu'nun 1909'da gerçekleştirildiği askeri darbeye dair tutum alışı, ikincisinin ise 3 Mart 1925'te TBMM'de kabul edilen Takrir-i Sükun Kanunu'na giden süreçte sergilenen tutum alışı ortaya çıktığı ifade edilebilir.

Birinci değerlendirme biçimine örnek temsil etmesi bakımından, Osmanlı topraklarında kurulan ilk legal sosyalist parti olan Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın (OSF), İttihat Terakki'nin otokratik iktidarını mümkün kılan 1909 hareketini, sosyal bir devrim olarak değil bir darbe olarak tanımlaması hatırlanabilir. Osmanlı Sosyalist Fırkası, bir yandan işçiler içinde sosyalist fikirlerin yaygınlaştırılması mücadelesini verirken diğer yandan da İttihat ve Terakki Fırkası'na karşı etkin bir muhalefet yürütmüş, İttihat ve Terakki'nin 1913 Babıali Baskını (Darbesi) sonrasında da kapatılmıştır. İttihat Terakki'nin faaliyetlerini yasakladığı, yöneticilerini sürgün ettiği ya da katlettiği tek örgütün OSF olmadığı, Kürt ulusal hareketinin ilk modern örgütü kabul edilen Kürt Teavun ve Terakki Cemiyeti'nin 1909 darbesinden hemen sonra kapatıldığı ve yöneticilerinin yargılandığı, sürüldüğü hatırlanmalıdır. 1909 darbesine "ilerici" misyon biçen, İttihat ve Terakki ile ittifak geliştirme yoluna gidenlerin başında ise Ermeni ulusal örgütü olan Taşnaksut-yun gelmiştir. 1915 soykırım kararının altında imzası olan Enver ve Nazım Paşalara, 1909 darbesinin örgütlenmesi sırasında Taşnaksut-yun yöneticileri tarafından lojistik destek sunulduğu bilinmektedir. Tarihin trajedisi bu olsa gerek...

1919 yılında İstanbul'da Etem Nejat ve Şefik Hüsnü'nün öncülüğünde kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF) ise Osmanlı Sosyalist Fırkası'ndan farklı olarak milli mücadelenin öncülüğünü kazanan askeri yönetici kadroyu inkılapçı addetmiş ve söz konusu parti, Şefik Hüsnü tarafından TBMM'ye gönderilen telgrafta "Terakki yolunda yapılacak mücadelede tek mil emekçi sınıfının inkılapçılarla sonuna kadar be-

raber olacağını temin ederiz" ifadesinde de ortaya çıkan siyasal hattın takipçisi olmuştur. Kemalist askeri elitin tertibi sonucunda Mustafa Suphi'yle birlikte katledilen Etem Nejat'ın Karadeniz'in çırpıntılı sularında Kayıkçı Yahya ile dövüşürken, bu mektubu yollamış olmaktan pişman olup olmadığını ise hiçbir zaman bilemeyeceğiz.

Üzerinde yaşadığımız topraklarda yaklaşık aynı dönemlerde ortaya çıkan iki sosyalist yapılanmanın; devletin sınıfsal-iktisadi temeli bahsinde büyük oranda anlaşmakla beraber, 1908'den itibaren devletin içinde "baskın" gücü temsil etmek yolunda ilerleyen askeri zümrenin konumunu değerlendirmek konusunda farklılaştıkları açık biçimde görülmektedir. Bu kavrayış farklılığı politik-pratiğe de doğrudan yansımıştır.

Örneğin, İttihat ve Terakki Fırkası'nın 1913'ten itibaren OSF de dahil tüm sosyalist kulüpleri kapatması üzerine, İttihat ve Terakki Fırkası'nı düşürmeyi amaçlayan çeşitli burjuva muhalefet gruplarından oluşan Hürriyet ve İtilaf Fırkası'yla ittifak yapmayı dahi deneyen İştirakçi Hilmi ve yoldaşlarından farklı olarak; Şefik Hüsnü, sosyalistlerin memleketinde mevcut olduğunu söylediği üç çizgiden birini temsil ettiklerini öne sürerek Terakkiperver Fırka'nın kapatılması konusunda Halk Fırkası'nın temsil ettiği çizgiyle birlik olduklarını belirtmesi, 1919'da TBMM'ye gönderdiği mektuba, yoldaşı Etem Nejat'ın trajik katline rağmen, inanmaya devam ettiğinin göstergesi olarak pekala nitelenebilir. Ancak Şeyh Sait Ayaklanması'nı ve Kürt ulusal uyanışını bastırmak için 1925'te çıkartılan Takrir-i Sükun Kanunu yalnızca Terakkiperver Fırka'yı değil Şefik Hüsnü'nün de içlerinde bulunduğu sosyalistleri de susturmuştur.

Bu tarihsel örnekler, solun 27 Mayıs'a dair değerlendirme farklılıklarına ideolojik temellik ettiği için verildi. Zira solun devleti ve devletin içinde askeri yönetici kadronun özel konumunu değerlendirme biçiminin, 27 Mayıs'ı ele almasını belirlediği açıktır.

Ulusalçıların darbeciliğinin dayanakları

Artık 27 Mayıs'ı ele almaya geçebiliriz. Kadrolardan, Yön'e, oradan da Devrim Gazetesi'ne uzanan Kemalizmin "sol" varyantının 27 Mayıs darbesini, ilerici bir "devrim" olarak değerlendirdiğini biliyoruz. Örneğin bu çizginin önemli sözcülerinden olan Doğan Avcıoğlu, 27 Mayıs'ı ile-

(POLİTİKA)

rici-devrimci ama tamamına erdirilmemiş bir hareket olarak değerlendirmiş ve askeri eliti de Türkiye'nin yeniden inşası için "çırpınan asker-sivil milliyetçi devrimciler topluluğu" olarak nitelmiştir. Yalçın Küçük'te de benzeri bir yaklaşıma rastlanır: "Türk gericiliği, 27 Mayıs ile 12 Mart ve 12 Eylül arasında kesin bir ayırım yapıyor; buna karşılık sözde 'Türk Solu' bunun üçünü aynı sepete koyuyor. Kesin gaflettir (...) 27 Mayıs, kesin bir halk hareketi ve devrimidir.(...) Ancak 27 Mayıs bir örgütsüz halk devrimidir. Örgütsüz olduğumuz için halk devrimimizi elimizden kaçırdık. 27 Mayıs, kısa bir süre içinde, emperyalizmin, sermayenin ve şovenizmin rengine bürünmeye başlamıştır".

Kuşkusuz yukarıda aktarılan görüşlerin sahipleri, "liberal-serbest piyasacı kapitalizm"e karşı bir tür "korporatist-devlet kapitalizmi"nin savunuculuğunu yapmak adına 27 Mayıs'ı "ilerici" bir "devrim" olarak nitelerek, onu belirtik bir biçimde sahiplenmektedirler. Ancak yukarıdakilerden daha fazla üzerinde durulması gereken, sol içinde 27 Mayıs'a örtük biçimde olumlu değer atfeden ve devleti bu pencereden bakarak değerlendiren akımın görüşlerinin değerlendirilmesidir. Zira Şefik Hüsnü'lerin Kemalizm karşısındaki mütereddit çizgisinin esas olarak bu akımın görüşlerinde kristalize olduğu söylenebilir.

Sol içi bu akım, 27 Mayıs'ın bir darbe olarak ilerici olup olmadığı tartışmasının yersiz olduğunu vurguladıktan sonra söz konusu darbeyle açılan döneme olumlu değer atfeder. Bu görüşün savunucularından birisi olan TKP Genel Başkanı Aydemir Güler'in söz konusu tartışmaya şöyle müdahale ettiğini görüyoruz: "DP'nin baskıcılığına, sömürüyü yağmaya dönüştüren keyfilğine, rantıye kimliğine, geri ideolojilerle kurduğu ilişkiye, bunların parçası olarak bilim düşmanlığına, dışa bağımlılığa yönelik toplumsal tepkileri arkasına alan 27 Mayıs, demokrasi ve özgürlüklerin, planlamacılığın, kamuculuğun, hukuksallığın, emeğin, aydınlanmacılığın birer erdem olarak algılandığı bir evrenin açılışı anlamına geldi. İster istemez bu evre açıldı. Darbenin kendisi böyle olmadı. Darbeciler de bu niteliklere sahip olmadılar. Yeni dönem, ne 27 Mayıs'ı bir aydınlanma devrimi yapıyordu, ne de 27 Mayısçıları toptan ilerici. Kriz paniği ile harekete geçen kadrolar, 1950'lerin DP gericiği ile buna karşı konumlanan ilerici tepkilere aynı anda nasıl vurulacağını ya bilmiyorlardı, ya da bunu becerebilecek güçleri yoktu. Sonuçta yararlanan sol oldu, emekçiler oldu, ilericilik oldu..."

Halkın Kurtuluş Partisi ise yayın organı olan Kurtuluş Yolu gazetesinde, "27 Mayıs Kuvayimillie'nin, 12 Mart ve 12 Eylül AB-D Mandacılığının Devamıdır! 27 Mayıs Politik Devrimi'ni Selamlıyor ve Sahip Çıkıyoruz!" başlıklı yazıda, 27 Mayıs'ı "Ordu içindeki Genç Subaylar, DP İktidarının, ulusal onur ve değerlerden yoksun, yabancı Parababalarının uşağı olmuş yerli Finans-Kapitalistler ve Tefeci-Bezirgânlardan oluştuğunu, yapacağı her uygulamayı, çıkartacağı her kanunu ABD'ye danışarak, onun direktifleri doğrultu-

sunda yaptığını görmüşler ve Jöntürk gelenekli ordu gençliğimiz Bayar-Menderes Diktatörlüğüne karşı örgütlenmiş ve bu hayâsızca gidişe dur diyerek bir gecede zalim diktatörleri alaşağı etmiştir" ifadeleriyle değerlendirmiştir. Kuşkusuz bu görüşler, 27 Mayıs'a sahip çıkmak konusunda HKP'yi TKP'ye oranla daha fazla Kemalizmin "sol" varyantına yakınlaştırmaktadır. HKP'nin değerlendirmesinin Doğan Avcıoğlu'nunkinden farkı, ordunun yönetim kademesiyle "genç subaylar" arasında bir ayırma gitmek noktasında ortaya çıkmaktadır ki, TKP'in de 27 Nisan Muhtırası sonrasında yayımladığı bildiride "Türkiye Komünist Partisi'nin "asker düşmanı" olmadığı, orduda küçümsenmeyecek bir yurtsever ve aydınlanmacı birikimin bulunduğu düşündüğü açıktır" ifadelerine yer vererek benzeri bir kavrayışa sahip olduğunu kamuoyuna ilan ettiği bilinmektedir. Diğer yandan HKP'nin şu saptaması ile TKP'ninkiler arasında bir fark bulunmadığı da ortadadır: "1961 Anayasası ile Türkiye tarihinin en ileri Anayasası hazırlanmıştır. Bu Anayasa ile kısmi demokratik haklar kazanılmış ve sosyalizmin önü açılmıştır".

Öyleyse üzerinde durulması ve yanıtlanması gereken iki soru vardır. Birincisi analitik, diğeri politik niteliklidir. 1) 27 Mayıs ile 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri arasında kategorik bir fark var mıdır? 2) Marksistlerin egemen sınıfın tahakküm aygıtı olan devlet karşısındaki pozisyon alışı nasıl olmalıdır? Aşağıda bu sorular yanıtlanmaya çalışılacaktır.

27 Mayıs'ın Sınıfsal Temeli

Öncelikle şu belirtilmelidir: Türkiye'de yapılan askeri darbelerin hepsinin ülkenin kapitalistleşme sürecinde izlenen sermaye birikim rejimi değişiklikleriyle yakından ilgisi vardır. Yani darbelerin bir ekonomi-politiği olduğundan söz edilebilir. Bu çerçevede, 27 Mayıs darbesinin, 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinden kategorik olarak farklı değerlendirilmesini gerektirecek bir özgüllüğü bulunmadığının altı çizilmelidir.

Bilindiği üzere, Cumhuriyet'in kuruluşundan 1929 Büyük Bunalımına kadar geçen süre zarfında, liberal ve dışa açık bir sermaye birikimi rejimi izlenmeye çalışılmıştır. Ancak 1929 Büyük Bunalımıyla beraber bu süreç kesintiye uğramış ve Türkiye'de ekonominin "içe kapanması" ve devlet öncülüğünde planlı sanayileşme politikasının devreye girmesi söz konusu olmuştur. 1939'da patlak veren İkinci Savaş, her ne kadar Türkiye savaşa dahil olmasa da, planlı sanayileşme politikasının bir tür savaş ekonomisiyle ikame edilmesini getirmiştir. Savaş yılları; gıda mallarına ve hammaddelere olan dış talebi artırdığından, özellikle gıda üretimi ve ihracatçılığı yapan sermaye çevrelerinin hızlı bir birikim sürecini gerçekleştirmesini mümkün kılmıştır. 1929'dan 1945'e kadar devam eden bu olağanüstü dönemin, askeri-sivil bürokrasinin de devlet erki içindeki baskın konumunu sürdürmesini meşru kılacak bir zemini sunduğu söylenebilir. Sendikal hakların bulunmadığı, demokratik mü-

cadele zeminlerinin olmadığı bu korporatist-kapitalist sermaye birikimi dönemi, bir yandan askeri-sivil bürokrasinin siyasal egemenliğinin pekişmesini, diğer yandan da yeni bir sanayi burjuvazisinin ortaya çıkmasını getirmiştir. 1947'den sonra ekonominin dışa açılması süreci yeniden başlatılmış, ancak ağırlıkla tarıma ve ticarete dayalı olan sermaye birikim rejimi 1953'ten sonra bir krize girmiştir. İşte 27 Mayıs darbesi, ağırlıkla büyük toprak sahiplerinin ve ticaret burjuvazisinin siyasal temsilcisi konumunda olan Demokrat Parti'nin izlediği sermaye birikimi rejiminin krize girmesi üzerine, dönemin emperyalist hegemonik gücü olan ABD'nin onayla ve askeri-sivil bürokrasi ile genç sanayi burjuvazisinin ittifakına dayanarak gerçekleştirilmiştir.

Sanayi burjuvazisinin güçlenmesinin önünü açan ithal ikameci sermaye birikimi rejiminin hakim hale gelmesi, 27 Mayıs sonrasında mümkün olmuştur. Diğer yandan da, askeri-sivil devlet bürokrasisinin devlet aygıtı üzerindeki hakim konumunu geriletme arayışı içinde bulunan ve DP'de yoğunlaşan "sivil siyaset" alanı, 27 Mayıs sayesinde yeniden daraltılmış ve askeri-sivil bürokrasinin siyaset alanı üzerindeki vesayet kurumlarının teşkil edilmesi söz konusu olabilmıştır.

27 Mayıs'ı ve siyasal sonuçlarını olumlu değerlendiren yaklaşımlar, 12 Mart ve 12 Eylül'ü hazırlayan kurumsal bürokratik çerçevenin 27 Mayıs darbesinin yarattığı siyasal iklimde oluşturulduğunu göz ardı etmekte ya da bu durumu önemsememektedirler. Örneğin Milli Güvenlik Kurulu, "27 Mayıs Anayasası" adıyla da anılan 1961 Anayasası'nın 111. maddesi ile Türkiye'nin siyasal hayatına bir vesayet kurumu olarak dahil olmuştur. Bugüne kadar onlarca sol, sosyalist ve Kürt özgürlükçüsü partiyi kapatan Anayasa Mahkemesi de 1963'te yani 27 Mayıs'ın ardından kurulmuştur. Bu haliyle 27 Mayıs'ın devletin askeri ve bürokratik aygıtının kendisini tahkim etmesine hizmet ettiği açıktır. Oligarşik-kapitalist devlet aygıtı 27 Mayıs'la, açıktır ki, güçlenmiştir.

Yine gözden kaçırılan bir diğer husus, 3 Ocak 1961 tarihinde kabul edilen 205 sayılı yasa ile Milli Birlik Komitesi tarafından OYAK'ın kurulması olgusudur. OYAK; TSK mensuplarını, üst düzey bürokrasiyi ve büyük sermayeyi organik bir bütün içinde birleştirme çabasının sonucunda kurulmuştur. Vehbi Koç ve Kazım Taşkent gibi kapitalistlerin, sanayi odası başkanlarının, DPT müsteşarlarının da yönetim kurulu üyeliği yaptığı OYAK'ın 27 Mayıs askeri darbesinin oligarşik muhtevasının özetini sunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İsmet Akça'nın şu saptaması oldukça yerinde görünmektedir: "Dönemin büyük sermayesinin kafasında OYAK içinde toplanacak büyük fonları kendi yatırımlarında finansman kaynağı olarak kullanma düşüncesi hakimdir. Ancak dönemin güç dengeleri içinde askerlerin ağırlığı daha büyüktür ve OYAK sermayenin değil ordunun kendisinin öngördüğü şekilde, ya-

(POLİTİKA)

ni kontrol iplerini kendi tutacak şekilde dev bir holding olma yolunda ilerleyecektir. Buradan daha en baştan ordu açısından da meselenin salt askerlerin ekonomik durumunun iyileştirilmesi olmadığı, bunun ötesinde bunu kendi kaynaklarıyla ve de ekonomi içinde belli bir kontrol gücü kazanarak yapmak olduğu anlaşılmaktadır".

Özetle, darbecilerin krizden çıkmak için zorunlu olarak "sol" sonuçlar doğuran bir darbe yaptıkları saptaması gerçeğe uymamaktadır. Tam tersine, askeri bürokrasi ile sanayi burjuvazisinin -ve tabii ki ABD'nin- "kutsal ittifakı"nın eseri olan 27 Mayıs darbesinin, kendisine toplumsal destek sağlayabilmek için DP'den rahatsız olan kentli orta sınıfları, aydın ve öğrenci kesimi mobilize ettiği ve darbe sürecine yedeklediği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, 27 Mayıs'ın ve '61 Anayasası'nın -giderek bir mit haline dönüştürülen- özgürlükçülüğü ve ilericiliği meselesinin de oldukça tartışmalı olduğu söylenmelidir. Özellikle 27 Mayısçıların Kürt sorununa yaklaşımları, bu mitin ne denli gerçek dışı olduğuna işaret etmektedir.

27 Mayıs'ın Sömürgeci Karakteri

Cumhuriyet tarihinde Kürt sorunuyla bağlantısız bir darbe bulabilmenin mümkün olmadığı öncelikle belirtilmelidir. Ancak bazı darbeler açısından Kürt sorunu başat yer tutar. Takrir-i Sükunun ilanında olduğu gibi, 27 Mayıs'ta da bu başatlık durumunun ön plana çıktığı söylenmelidir.

Bu etkiyi gösterebilmek için darbeyi önceleyen sürece Kürt sorunu bahsinde damgasını vuran gelişmeleri kısaca hatırlamakta yarar bulunmaktadır. Hatırlanacağı üzere, 14 Temmuz 1958'de Irak'ta ordu içinde Hür Subaylar Grubu olarak bilinen ve liderliğini General Abdülkerim Kasım'ın yaptığı cunta Kral Faysal'a karşı bir darbe yapmıştı. Irak'ta Cumhuriyet ilan edilmiş ve General Abdülkerim Kasım başkan olmuştu. Kasım, darbecilerin temsil güçlerini artırmak ve rejimi stabilize etmek için bir 'Ulusal Egemenlik Konseyi' kurdu. Konseye bir Sünni Arap, bir Alevi Arap ve bir de Halit Nakşebendi adındaki Kürdü almıştı. Darbe günü Kerkük'te ev hapsinde olan BKDP (Birleşik Kürdistan Demokratik Partisi) sekreteri İbrahim Ahmed bir telgraf çekerek partisinin "İhtilal Komitesi"ni tanıyıp desteklediğini, Cumhuriyetin yeni bir çağın müjdecisi olacağını ümit ettiğini bildirdi. Gerçekten de, Kasım Cuntası'nın Kürtlerin özgürlüklerinin tanınmaması temelinde ABD'nin ön ayak olmasıyla kurulan Bağdat Pakti'dan çekilme kararı alması BKDP'yi ümitlendirmişti. Şeyh Mahmud Berzenci'nin oğlu Baba Ali'nin kabineye alınması bu ümitleri pekiştirmişti. Hür Subaylar Cuntası diğer yandan uzun süreden beri hapiste bulunan Kürt yurtseverlerini de serbest bırakmıştı. 27 Temmuz 1958'de hazırlanan yeni Anayasa'da "Araplarla Kürtler anavatanda eşittirler. Onların ulusal hakları Irak çerçevesinde tanınır" ifadesine yer verilmişti. Abdülkerim Kasım, Rus-

ya'da sürgünde bulunan Molla Mustafa Barzani ve arkadaşlarına ülkelerine dönmeleri için davette bulunmuştu. Barzani Irak'a döndükten sonra ise Türkiye, İran ve Suriye'den gelecek Kürtler'in de katılacağı bir 'ulusal kongre' çağrısı yapmıştı.

Tüm bu gelişmeler, hem ABD'yi hem de sömürgeci bölge ülkelerini teyakkuza geçirmeye yetti. Bağdat Pakti üyesi ülkeler ABD'nin desteği ile Irak'a müdahale edip "müttefiklerini" kurtarma planları yaptılar. Vurucu gücün ise TSK olması planlanmıştı. Ordu birlikleri Irak'a girmek üzere hazırlandı, Urfa'da süvari birlikleri yığınak yaptı. Bu birliklerin komutanı sonradan Milli Birlik Komitesi'nde yer alacak olan Cemal Madanoğlu'ydü. Ancak bir süre sonra BKDP'nin Abdülkerim Kasım'la arası açılmaya başlaması ve askeri başarı elde edememe riski hareketin gerçekleşmesini engellemişti. Ne var ki, Irak'ta yaşanan gelişmelerin Türkiye Kürtlerini etkilemeye başladığı görüldü. Tarihe "49'lar davası" olarak geçen ve aralarında Musa Anter, Sait Kırmızıtoprak, Şerafettin Elçi, Naci Kutlay gibi isimlerin bulunduğu 49 Kürt aydını hakkında bölücülük gerekçesiyle 1959 yılında açılan davanın güneydeki gelişmelerle yakından ilgisi vardı.

KDP'nin 1960 Mayıs'ında gerçekleştirdiği Beşinci Kongresi'nde Kürtlere Kasım tarafından vaadedilen eşit anayasal hakların hayata geçirilmesi için mücadeleyi yükseltme kararı alınmıştı. Diğer yandan, Mustafa Barzani'nin SSCB'nin desteğini almak üzere girişimlerini yoğunlaştırmıştı. ABD ise bölgedeki hakimiyetini yitireceği konusunda ciddi endişe içindeydi.

27 Mayıs'ın "özgürlükçü" olduğu mitinin, bu gelişmeler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekir. Zira 27 Mayıs askeri darbe döneminin ürünü olarak 1961 Anayasası ile Türk, Türk Milleti, Türk Devleti gibi kavramlar birçok maddede öne çıkarılmış; önceki Anayasa'da "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" hükmü Madde 4 ile "Egemenlik kayıtsız şartsız Türk milletindedir" biçiminde değiştirilmiş; Madde 54'te ise vatandaşlık tanımında da "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür" gibi tanımlamalar getirilmiştir.

Cemal Gürsel'in 27 Mayıs darbesinin hemen ardından yaptığı "Eğer yola yordama gelmezlerse, dağlı Türkler (Kürtler) rahat durmazlarsa, ordu, şehir ve köylerini bombalayıp yıkmakta, tereddüt etmeyecektir. Öyle bir kan gölü olacaktır ki, onlar da ülkeleri de yok olacaktır" biçimindeki açıklaması hatırlanmalıdır. Zaten Milli Birlik Komitesi, 1 Haziran 1960'ta yani darbeden sadece dört gün sonra 485 Kürdü gözaltına alıp Sivas'ta bir sürgün kampında toplamış, 19 Ekim 1960'ta ise bir sürgün kanunu çıkararak bu 485 kişiden kendileri için daha tehlikeli görülen ve yasal olarak hiçbir suça karışmamış olan 55'ini Sivas'tan alarak, Antalya, Burdur, İzmir, Muğla, Afyon, Isparta, Manisa, Çorum, Denizli vilayetlerinde sürgüne tabi tutmuştur.

Görüldüğü üzere, 27 Mayıs darbesi, büyük burjuvaziyle ordunun organik bütünlüğünü sağla-

dığı gibi, oligarşinin sömürgeci niteliğini de pekiştiren bir içeriğe sahiptir. 27 Mayıs'ın demokrasi ve özgürlükleri geliştirdiğini öne sürmenin, Kürt Sorunu'na bakışta sosyal-şoven çizgiyle koşaşamamakla ilgisi olsa gerektir.

27 Mayıs Karşıdevrimci Darbesi Değil, '71 Devrimci Kopuşu

1960'larda sosyalizm düşüncesinin gelişimini, 1961 Anayasasının sonuçları üzerinden değerlendirmek ilk bakışta, anayasacılıktan ve parlamentarizmden kopamamanın tezahürü olarak değerlendirilebilir. Ancak bu türden bir açıklama durumu tam olarak izah etmiyor. Zira, 27 Mayıs sonrası dönemi demokratik hak ve özgürlüklerin genişlediği bir dönem olarak mitleştiren yaklaşımların, 23 yıllık istibdat döneminin ardından 1946'da çok partili hayata geçiş dönemine aynı olumlulukla bakmadıkları biliniyor. Öyleyse bu tutumun arkasında, demokratik hak ve özgürlüklerin gelişip gelişmemesi olgusundan çok, devleti ve devletçiliği kavrayışta Marksizmle ilişkisi bulunmayan bir kavrayış biçimi bulunuyor.

Öyle ki, örneğin 27 Mayıs sonrası süreçte ortaya çıkması olumlu görülen "planlamacılık, kamuculuk, hukuksallık, aydınlanmacılık" gibi "erdem"lerin, Lenin'in *Devlet ve Devrim*'de döne döne, ısrarla yinelediği "proleter devrimin tüm güçlerini devlet mekanizmasını yıkmaya yoğunlaştırması" görevini merkezine koyan Marksist devrimciliğe ait olmadığı, tersine burjuva-korporatizminin özgül bir türevi olan Kemalist ideolojiye ait olduğu açıktır.

27 Mayıs'ı ya da 1961 Anayasasını ilerici olarak değerlendirmenin, söz konusu darbenin ve anayasanın sınıfsal ve ideo-politik çerçevesini kavrayamamanın yanı sıra, devlet aygıtını parçalamaksızın "bir kabine değişikliği"yle ele geçirmeyi vaaz eden revizyonist ve politik-pratikte olabirliği olmayan bir anlayışla malul olduğu görülmelidir. Oysa, açıktır ki, devrimci hareketin üzerinde yaşadığımız topraklarda ilk kez bir güç olabilmesi, 27 Mayıs Anayasasının sunduğu "demokratik haklar" yoluyla değil, '71 devrimcilerinin devleti karşılarına alan politik-pratikleriyle söz konusu olabilmıştır.

27 Mayıs'ı lanetleyen liberallerle, onu bir "devrim" mertebesine yükselterek mitleştiren ulusalçıların ortaklaştıkları noktanın; '71 devrimcilerinin politik-pratiklerini anti-oligarşik içeriğinden kopartma tavrı olduğu görülebiliyor. 27 Mayıs'la birlikte kendini tahkim etmiş oligarşik devlet aygıtı tarafından katledilen Deniz Gezmişler'in, Mahir Çayanlar'ın ve İbrahim Kaypakkayalar'ın, 12 Eylül işkencehanelerinde, idam sehpalarında can veren devrimcilerin, ezilenlerin ve emekçilerin devrimci mücadelesini temel alan politik-pratik çizgisinin, Marksistler açısından halen güncelliğini koruduğu bir an bile unutulmamalıdır. Zira Türkiye'de oligarşik devleti ve devletin "baskın gücü" militokrasiyi cepheden karşısına almayan bir anti-emperyalizmin ve anti-kapitalizmin imkanı bulunmuyor.

{ DÜNYA }

'küçük ortadoğu': Lübnan

Genel grevin gerek düşük katılım, gerekse yolların ordu tarafından kesilmesi yüzünden çökmesiyle birlikte, Şii ve Sünni milisler arasında mini sokak savaşları başladı. Böylece yalnızca Hizbullah'ın değil, hemen her dini cemaatin, özellikle Sünnilerin de kendi silahlı güçlerine sahip olduğu ortaya çıkmış oluyordu. Ne ki ajanslar, Hizbullah'ın askeri üstünlüğünü tartışmasız bir biçimde kanıtladığını ve Beyrut'un batı bölgesinin denetimini eline aldığını bildiriyordu.

SİBEL ÖZBUDUN - TEMEL DEMİNER

Ortadoğu "geneli"nin özeti ya da bir başka deyişle "hülâsası", "Küçük Ortadoğu" diye anılmayı hak eden Lübnan'dır...

Bu bağlamda Ortadoğu'yu konuşmak, onun siyasal laboratuvarı olan Lübnan'ı irdelemeyi "olmazsa olmaz" kılarken; Lübnan'da "olup-bit(mey)en"ler ise, Ortadoğu'da ne olacağını şaşmaz verilerini oluşturmaktadır.

"Hemen Şimdi" Ortadoğu!

Eski Almanya Dışişleri Bakanı Joschka Fischer'in, "Bush'un Ortadoğu siyaseti bir şeyi reddedilemez bir biçimde başarmayı becerdi: Bölgeyi baştan aşağı istikrarsızlaştırdı. Bunun dışında, sonuçların ABD'nin başarmayı umduğu şeyle yakından uzaktan alakası yok," saptamasında karakterize olan Ortadoğu'nun "hemen şimdi"sine kısaca göz atarsak:

"Büyük Ortadoğu Projesi"yle ("BOP") "Pax-Americana"nın bölgeye dayatılma girişiminin, giderek daha fazla karaya oturduğu güzergâhta, bırakın "ABD

çözümü"nü hayata geçirilmesini, soru(n)ların yarı çapı -içinden çıkılmazcasına- genişledi...

Yani ABD'nin "BOP" ile amaçladığı hedefler gerçekleşmedi. Bunun yerine Irak'ın işgaliyle birlikte bu ülkede İran'ın siyasi nüfuzunu artırmasıyla bölgede sorunlar genişlemiş oldu. Irak ile İran'ı "çevreleyemeyen" ABD, Suriye-İsrail barışını sağlayarak Tahran'ı bölgede yalnızlaştırmayı yöneldiyse de, bu da bir sonuç vermedi, vereceğe de benzemiyor...

ABD Ortadoğu'da sıkışmış durumdadır; bunun bir ucunda Irak diğer ucunda da İran gerçeği yatmaktadır!

Herkesin bilgisi dahilinde: Irak'taki ABD zulmü karaya oturdu. Artık "sonuç almıyor"; tersine isyanın münbit zeminini oluşturuyor. Irak'taki isyan dalga dalga tüm bölgeye yayılıyor.

Ahmed Amrabi'nin ifadesiyle, "Hizbullah'ın İsrail'e karşı en önemli Arap panzehirini temsil ettiği kanıtları"ken; Hizbullah'ın ruhani lideri Muhammed Hüseyin Fadlallah da ekliyor: "Direnişin Amerikan mütefiki 'ılımlı Araplar'ın kafasını karıştırmamasından dolayı Bush yönetimi Lübnan, Filistin ve Irak'taki direniş hareketlerini bastırmaya çalışıyor. Lübnan'daki sorunlar da mezhep temelli değil, siyasi!"

Evet, evet (solun içinde aktif özne olarak yer almadığı) bölgedeki direniş yüzlerce yıllık birikmiş siyasi soru(n)ları çözmeye çalışıyor; tam da bunun için ve böylelikle kitleselleşiyor. Örneğin, Hizbullah'ın Lübnan'da yaptıkları, Hamas'ın 2007 Haziran'ında Gazze'nin kontrolünü ele geçişini hatırlattı. Pek çok benzerlik söz konusu...

Emperyalistler bu gidişattan müthiş rahatsızlar.

Jerusalem Post'a göre, ABD Başkanı ve Yardımcısı Cheney, hâlâ ve her şeye karşın İran'ın vurulmasından yanalar. "Adını açıklamayan" İsraili bir yetkili, Bush'un, görev süresinin dolacağı 2008 sonuna kadar İran'a yönelik bir askeri müdahaleden

"uykumuzun bir ucunda bombalar bir ucunda hürriyet inancı sabaha kadar."[1]

yana olduğunu söyledi. Özetle Bush'un Ortadoğu'ya son ziyaretinin amacı, Filistin-İsrail barış sürecini derinleştirmek değil, Arapları İran'a karşı birleştirmektir.

David Ignatius'un formülüyle, "Bush yönetimi Filistin'de ilerleme sağlayacağına ısrar etse de, bir ABD-İsrail ihtilafı ihtimali de artar gibi görünürken"; "Filistin yönetimi ve Lübnan'daki hükümet yanlısı oluşum, Hamas ve Hizbullah'a İsrail ve ABD gibi yaklaşıyor. Direnişe karşı alınan bu tavır kanlı iç savaşlara yol açabilir," diye uyarıyor Ahmed Amrabi...

Evet bir barut fıçısına dön(dürül)müş Ortadoğu'daki durum, yani Robert Fisk'in ifadesiyle "Lübnan'daki şiddet [yani son çatışmalar -y.n.] Hizbullah'ın zaferi olarak nitelenmesi gereken bir durumla son bulurken Bush, Kaide, Hamas ve Hizbullah'ın yenileceğini duyuruyordu. Kaide yenilgiye uğratılmıyor, Hizbullah da Lübnan'da Hamas'ın Gazze'de kazandığı kadar mutlak bir iç savaş zaferi kazandı."

Dikkat!

Ortadoğu tablosu bu!

Ve bu kırılma tablosunda şu saptamaları dikkatle okuyalım:

The *Guardian*'dan Robert Fox, Nisan 2008'deki makalesinde, "Bu yaz Ortadoğu'da yeni savaşlar yaşanacağı konuşuluyor ve bu yeni bir şey değil," derken; "barış temennileri"(?! eşliğinde İsrail, Suriye, Hamas, Hizbullah ve ötekiler savaş hazırlığı yapıyorlar...

Örneğin Siyonist İsrail tarihinin en büyük tatbikatını gerçekleştirirken, Suriye aynı yönde hareket ediyor. Şam yönetimi halkı psikolojik olarak hazırlamakta zorlanmıyor. Hizbullah'ın İsrail'e savaşının psikolojik etkileri silinmiş değil. Kitleselleşen Hamas'ın yeni Hizbullah olabileceği öngörülüyor.

(DÜNYA)

Bu kapışmada başat roller; İlyas Harfuş'un, "İsrail, askeri tatbikatlarının Hizbullah veya Suriye'yle ilgili bulunmadığını ifade ederken, savaş hazırlığının hedefi merak uyandırıyor," diye betimlediği Siyonist saldırganlık; Hamaslı Filistin ile Hizbullahlı Lübnan tarafından üstlenilecektir...

Siyonist devletin 60. kuruluş yıldönümünün kutlamalarında Bush, "İsrail 120. yaşını kutlarken Filistinlilerin de bir devleti olacak" dese de; söz konusu kapışmanın bir ucunda Gazze, öbür ucunda da Güney Lübnan duracaktır...

Bu denklemin "çözümü", nasıl olursa olsun "Küçük Ortadoğu" Lübnan'ı olduğu gibi, bütün bir Ortadoğu'yu da sarsacaktır...

Satranç Tahtası: Lübnan

Buraya kadar sıraladıklarımız çerçevesinde "Lübnan yine bir iç savaşın eşiğine geldi; bölüneceğine, bir ülke olarak tükendiğine" ilişkin yorumlara karşın, bir eşikte durdu. Lübnan bu eşikte ne kadar kalabilir? ABD Başbakan Yardımcısı Cheney'nin Ortadoğu'yla ilgili eski danışmanı David Wurmser'in, 'Bu kez farklı, çünkü ABD açısından Tahran, Şam ve Beyrut arasında bir fark kalmadı' dediği bir ortamda, bölgede giderek sertleşen savaş rüzgârlarına bakarak bu soruya iyimser bir cevap vermek oldukça zor.

Lübnan'da yaşananlar ölümcül bir satranç oyunundaki hamlelere benziyor. Bu satranç oyunu 2005'te Başbakan Hariri'nin bir bombalı suikasta kurban gitmesiyle açıldı. Bunu, iç savaştan bu yana ülkede istikrarı koruyan Suriye'nin çekilmesiyle sonuçlanan, Doğu Avrupa'daki renkli devrimleri anımsatan 'Sedir ağacı devrimi' girişimi izledi. Bu 'Sedir ağacı devrimi' sırasında Lübnan toplumunda, dini ve sınıfsal özellikler gösteren, ABD'nin 'Yeni Ortadoğu' taktiğiyle de uyumlu bir yarılma oluşmaya başladı. Bir tarafta ABD, AB yanlısı, orta sınıf, Hıristiyan, Suudi etkisi altında Sünni bir kamp; diğer tarafta, Maruni Hıristiyanların bir kısmı, Şiiler (Hizbullah) ve Suriye/İran etkisine yakın iki kamp oluştu.

Bu satrancın ikinci ve bugüne kadarki en büyük hamlesi, 2006 yazında İsrail'in büyük çaplı saldırısıydı. Bu saldırı, 1980'lerin başında İsrail ve ABD işgaline karşı direniş amacıyla kurulduktan sonra giderek güçlenen, İsrail'in Lübnan'ı terk etmesine neden olan, yaygın toplumsal dayanışma ağı, örgütlenmesi, askeri kapasitesiyle, İsrail'e karşı caydırıcı bir rol oynayan Hizbullah'ı tasfiye etmeyi ya da en azından yalnızlaştırarak, Lübnan'da bir iç savaşı tetiklemeyi amaçlıyordu. Hizbullah beklenmedik bir direniş sergiledi. İsrail amacına ulaşamadı; geri çekilmek, bir anlamda yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. 2006 yaz savaşı, Hizbullah'ın Lübnan'da, İslâm dünyasında prestijini arttırırken İsrail'in siyasi yapısı ve askeri özgüveni büyük bir sarsıntı geçirdi.

Lübnan satrancı, 'bir senden bir benden' türü suikastlarla devam ederken, 2007 Kasım ayında Suriye yanlısı devlet başkanının döneminin bitmesiyle yeni bir durum oluştu. Çünkü, iskemlelerin dini cemaatler temelinde bölüşüldüğü Lübnan parlamentosu yeni başkanı bir türlü seçemiyor, Hizbullah da 2006 savaşında kazandığı saygınlığa dayanarak nüfus içindeki payına uygun bir biçimde temsil edil-

mesine olanak sağlayacak siyasi reformlar talep ediyordu.

'Satranç hamleleri' birdenbire, ABD yanlısı (İsrail'e yakınlaşmaya başlayan) Dürzi lider Canbolat'ın, deyim yerindeyse Hizbullah'ın vezirini almaya kalkmasıyla hızlandı. Canbolat, Hizbullah'ın, 2006 savaşındaki zaferinin en önemli unsurlarından biri olan, bağımsız haberleşme, istihbarat ağına, havaalanı çevresindeki fiberoptik kablo sisteminin, kapalı devre televizyon kameralarını bahane ederek sökülmesini, İran elçisinin sınır dışı edilmesini talep etti. Hükümet de havaalanı güvenliğinden sorumlu General Mişel Süleyman'ı görevinden aldı. Hizbullah liderliği, bu hamleyi bir savaş ilanı olarak kabul ettiğini açıkladı, o sırada asgari ücret temelinde başlamakta olan genel greve açıktan destek verdi... Genel grevin gerek düşük katılım, gerekse yolların ordu tarafından kesilmesi yüzünden çökmesiyle birlikte, Şii ve Sünni milisler arasında mini sokak savaşları başladı. Böylece yalnızca Hizbullah'ın değil, hemen her dini cemaatin, özellikle Sünnilerin de kendi silahlı güçlerine sahip olduğu ortaya çıkmış oluyordu. Ne ki ajanslar, Hizbullah'ın askeri üstünlüğünü tartışmasız bir biçimde kanıtladığını ve Beyrut'un batı bölgesinin denetimini eline aldığını bildiriyordu. Tam bu noktada taraflar arasında yeniden bir diyalog başladı, Hizbullah lideri Nasrallah'ın 'Soruna başka bir çözüm bulacağız' yaklaşımını, Sünni lider Hariri (Hariri'nin oğlu) akılcı bulduğunu açıklıyor, hükümet de General Mişel Süleyman'ı görevine iade ediyor, Hizbullah'ın kablo sistemi ve kameraları sorununu bir başka güne bırakıyordu. Böylece Lübnan, bir iç savaşın eşiğinde durmuş oluyordu.

Lübnan'da yaşananları, tüm dünya basınının öncelikle bir ABD-İran çatışması bağlamında anlamlandırmaya çalışmış olması, David Wurmser'in saptamalarında gerçeklik payı olduğunu düşündürüyor. Bu açıdan bakınca da bölgede savaş rüzgârlarının İran'a doğru hızlanmakta, kimi olayların tırmanmakta olduğunu gösteren belirtiler görmek olanaklı.[2]

Evet, "Küçük Ortadoğu" Lübnan, şimdilerde bir satranç masasına dönüşmüştür!

The *Independent*'in formülüyle, "Lübnan başkalarının hırslarının aracı olmaktan kurtulamıyor. Hizbullah Suriye ve İran, hükümet de ABD, İsrail ve Suudi Arabistan tarafından kullanılıyor"ken; tüm "ateşkesler"e rağmen soru(n)lar yerli yerinde durmaktadır!

Çünkü Abdulbari Atwan'ın "Lübnan'da... ABD'nin iç savaş çıkarma planı"na dikkat çektiği gidışatta; Gassan Şerbel de haykırmaktadır: "Beyrut'ta yaşananlar, cehennemle bir randevunun daha habercisi" gibidir!

Evet, "Sorun Lübnan ile sınırlı değil, dünya çapında siyasi çekişmelerin odağı Ortadoğu ile bağlantılıdır," vurgusunu öne çıkartan Nuray Mert haklıdır.

Lübnan'da tartışmaya açılan Ortadoğu'nun yakın geleceğidir.

Bu geleceğin, hiçde ABD'nin öngördüğü gibi olmayacağına ilişkin emareler hızla oluşmaktadır.

Örneğin "Hizbullah'ın, 9 Mayıs 2008'de, Batı Beyrut'u işgal ederek gerçekleştirdiği darbe, Lübnan, bölge ülkeleri ve küresel güçler açısından, dengele-

ri değiştirecek bir atmosfere gidildiğini göstermektedir. Lübnan'ın, Hizbullah'ın kontrolüne geçmesi, daha 2006 yazında, II. Lübnan Savaşı çerçevesinde, kendisiyle çatışan İsrail'i rahatsız edecektir. Hizbullah'ın doğumu, İsrail'in, 1982'de Lübnan'ı işgal ettiği, mülteci kamplarındaki kullandığı şiddetle sivil kayıpları yoğunlaştırdığı ortamda, yerleşik Şii nüfusun infial duygularından kaynaklanmıştır. 1980-88 arasında gerçekleşen, İran-İrak savaşında, İran'ın Ortadoğu'daki yalnızlığını, Suriye'yle kurduğu ilişkiler zemininde aşmaya çalışması, Hizbullah'ın kurulmasını kolaylaştırdı. İran-Suriye işbirliği, Lübnan'da Hizbullah'ın kurulmasıyla meyvesini verdi. İran, bu sayede, Lübnan'daki politik aktörlerden biri hâline geldi. 2006 yazında yaşanan İsrail-Hizbullah çatışmasında, İsrail adeta İran'ın vekalet verdiği bir politik güçle boy ölçüştü. Üstelik ilk defa, bölgesel bir savaşta, kesin galip gelmedi. Bu önemli bir dönüm noktasıydı. Zira, Hizbullah'ın, Lübnan'daki prestijini, toplumsal bazda arttı. Hizbullah'ın yükselen prestijini, siyasal kazanımlarının yoğunlaşmasına neden oldu. [...]

Hizbullah'ın 9 Mayıs'ta gerçekleştirdiği darbe, Sünni ağırlıklı Arap dünyasında, ciddi bir rahatsızlığa neden oldu. II. Lübnan Savaşı'nda, İsrail'i değil de, Hizbullah'ı kınayan Suudi Arabistan, İran'ın bölgede artan ağırlığından çekinmektedir. ABD'nin 2003'te gerçekleştirdiği Irak işgalinden sonra, Irak'ın güneyinde Şiilik ilişkileriyle, politik belirleyiciliğini arttıran İran, 1982'den beri, Lübnan'da Hizbullah'a Suriye'yle birlikte verdiği destekle, bölgesel gücünü pekiştirdi. 9 Mayıs darbesi kalıcı olursa, Lübnan'daki egemen güç olma durumu ortadadır.[3]

Özetin özeti, Lübnan'daki çatışmalar sonrasında güç Hizbullah'ın elinde toplandı.

Yani Musib Naimi'nin ifadesiyle, "Lübnan'da yaşanan son olaylarda Hizbullah, İsrail ve ABD'nin planlarını destekleyen piyonlara teslim olmayacağını açıkça gösterdi."

Bir şey daha: "Lübnan'da bir Sünni-Şii çatışması değil, direnişçi-işbirlikçi çatışması yaşanıyor," diyen Abdulbari Atwan çok önemli bir gerçeği hepimizin bilgisine sunmaktadır...

Görünen köyün kılavuz istemediği çok açık: ABD'nin Ortadoğu'daki hedeflerinin Lübnan'da da tutması mümkün görünmemektedir. Küresel ve bölgesel çelişki "Küçük Ortadoğu"da yeniden su yüzüne çıkarken; *The Economist*'in şöyle haykırması boşuna değildir: "Lübnan sadece bir isim değil, gerçek bir ülke olarak bir arada kalacaksa, Hizbullah yapay bir devlet içinde ayrı bir devlet olarak hükmetmeye devam edemez."

Lübnan'ın yakın geleceği bu haykırışın yanıtına kilitlenmiştir.

Nihayet yanıtın ne olacağı salt Lübnan'ın değil, tüm Ortadoğu'nun yeniden nasıl biçimleneceğinden etkin bir rol oynayacaktır.

25 Mayıs 2008 09:07:19, Ankara.

NOTLAR

[1] Cemal Süreya.

[2] Ergin Yıldızoğlu, "Lübnan Bir Kez Daha İç Savaşın Eşiğindedir", *Cumhuriyet*, 12 Mayıs 2008, s.12.

[3] Deniz Tansi, "BOP Beyrut'a Gömülüyor", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl: 4, No: 203, 19 Mayıs 2008, s.13.

(EMEK)

eğitim sen'den kesk'e dönüştürme zamanı

Yeni Eğitim Sen yönetimi tutumu, anlayışı ve anlaşmaları nedeniyle umutlandırıyor.

Umut tüketilmemelidir.

Umudun geliştirilip büyütülmesinde en büyük sorumluluk yönetim ittifakınıdır. Haziran ayının sonunda KESK genel kurulu yapılacak. KESK genel kurulu Eğitim Sen organlarını belirleyen iradenin ortaklaşmasıyla oluşacak gibi görünmektedir. Şimdi görev KESK'te bu ortak iradeyi hayata geçirmektir.

NURŞEN YILDIRIM - EMİNE ÖZTÜRK

Sınıfa yönelik saldırılar tüm hızıyla devam ediyor. Tuzla tersanelerinden her gün yeni ölüm haberleri geliyor. Mezarda emekliliği dayatan, kadınların ev içi yükümlülüklerini artıran, sağlıkta eşitsizliğe yol açan Sosyal Güvenlik Yasası karşı çıkışlara rağmen meclisten geçirildi. İşsizlik fonunu işverenlere aktaran, hükümlü ve engelli çalıştırma, kreş açma zorunluluğunu ortadan kaldıran sözde istihdam paketi de hızla yasalaştırıldı. 2821 sayılı Sendikalar Yasası bir aldatmacayla çıkarılmaya çalışılıyor. Sırada yeni saldırı yasaları bekliyor.

Kapatma davası, Ergenekon ikileminde Yargıtay-Danıştay-Hükümet atışmaları devam ediyor. Kürt sorununun demokratik-barışçı yöntemlerle çözümüne ilişkin AKP'den ümitlerini tamamen kesen Kürt halkının "Edi Bese" diyerek barış taleplerini tüm bedellere rağmen iyiden iyiye yükselttiği bir dönemde Eğitim Sen 7. Genel Kurulu'nu yaptı.

Bu genel kurul ülkenin genel koşulları, sınıf hareketinin açmazları ve Eğitim Sen'in yaşadığı yapısal sorunları nedeniyle tarihsel bir öneme sahiptir.

Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) içerisinde nicelik olarak en büyük sendika olan Eğitim Sen, mücadele tarihi ve son dönem kamu emekçileri mücadelesine kattıklarıyla öncü bir rol oynamıştır. Eğitim Sen'in geçmişten gelen zaafalarını aşması pek o kadar da kolay görünmüyor. Ancak 2008 Mayıs'ında yapılan genel kurul her şeye rağmen umutlandırıyor. Sendikal demokrasi tartışmalarını tüm zamanlarda yaşayan ve sendikal demokrasiyi bir türlü içselleştireme-

yen Eğitim Sen tüzüksel mekanizmalardan yoksun olsa da çoğulculuğa doğru ilerleme belirtisi gösteren pratik bir adım attı bu genel kurulda. Eğitim Sen yönetimi ilk defa bu kadar geniş katılımlı bir ittifaktan oluştu. Üstelik seçim kazanan bu ittifakın tüm özneleri yönetimde yer almadı.

Bu genel kurulda az görülen bir şey daha oldu: Bir ittifak, program tartışması yaparak ve belli düzeyde anlaşarak genel kurula gitti. Buna göre eğitim emekçilerinin örgütünün 4688 sayılı yasayla şekillenmiş olan örgütlenme modelinin hızla gözden geçirilmesi gerektiği; işkolunda ayrı alanlarda çalışan eğitim emekçilerinin örgütlenmesinin Eğitim Sen'de olması; asli görevin yetki için uğraşmak değil, tüm eğitim emekçilerini örgütlemeye harcanması ve bu anlamda eğitim emekçilerinin yasaya yönelik fiili bir tutum sergilemesi, seçimsiz genel kurullar, ana dilde eğitimin her düzeyde sahiplenilmesi bunlardan birkaçıydı.

Yıllardır anlatılagelen sendikal demokrasinin hayata geçirilme yöntemlerinden biri olan, farklı görüşlerin kendini temsil edebilmesi olarak tariflenebilecek, nispi temsilin gerekliliği bu seçimlerde bir kez daha ortaya çıkmıştır. Merkez yönetim organının kararlarını en geniş temsilciler birliğiyle birlikte alması ve demokrasiyi en geniş haliyle hayata geçirmesi yönetimlerde temsil edilemeyenlerin de önünü açacaktır. Geniş bir sendika içi demokrasi hamlesi, egemenlerden demokrasi talep edenlerin gündemi olmak zorundadır.

Seçim sonuçlarının birçok değerli sonucu olmakla birlikte önemli başka bir şey daha gerçekleşmiştir. Eğitim Sen kadın konferansı sonuçlarında da ifadesini bulan kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık ilkesi temelinde, kota uygulaması kazanan listede fiilen hayat bulmuştur. Yönetim kuruluna üç kadın seçilirken genel başkanın da kadın olması eğitim emekçisi kadınların 100 yıllık mücadelesi tarihi boyunca yükselttikleri mücadelenin kazanımıdır. Bu genel kurul göstermiştir ki yıllardır her genel kurulda anlatılagelen, kadın kurultaylarıyla altı çizilen, kimi zamanlarda kongre salonlarında gerilimlere sebep olan kadın talepleri ve bu taleplerin sahipleri bir zafere imza atmışlardır.

Yeni Eğitim Sen yönetimi tutumu, anlayışı ve anlaşmaları nedeniyle umutlandırıyor. Umut tüketilmemelidir. Umudun geliştirilip büyütülmesinde en büyük sorumluluk yönetim ittifakınıdır.

Haziran ayının sonunda Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) genel kurulu yapılacak. KESK genel kurulu Eğitim Sen organları-

nı belirleyen iradenin ortaklaşmasıyla oluşacak gibi görünmektedir. Şimdi görev KESK'te bu ortak iradeyi hayata geçirmektir. Bu genel kurul kamu emekçileri açısından tarihsel bir öneme sahiptir. Çünkü birleşik kaplar misali KESK de Eğitim Sen'e benzer sorunları yaşamaktadır. Ağır dışsal saldırılarla boğuşan KESK'in, kendi başına musallat ettiği örgütsel sorunları gelecek üç yıllık süre içinde aşamazsa; köklü bir değişim ve dönüşüm yaşayamazsa eleştirdiğimiz konfederasyonların konumuna düşmesi kaçınılmazdır. Çünkü 657'ye tabi kamu emekçileri kamuda yeniden yapılandırma programları ve özelleştirmeler, yeni personel alınmaması gibi uygulamalarla azaltılmakta; sözleşmeli, ücretli vb. biçimlerde personel istihdam edilmekte bu da fiili olarak KESK'in yapısını, örgütlenme biçimini ve yöneleceği kitleyi yeniden tartışmaya açmaktadır. Bu yüzden KESK'in örgütlenme sorununu masaya yatırmaması; buna göre tüzüğünü, perspektifini değiştirmesi gerekmektedir.

KESK örgütleyeceği kitleyi yeniden tarif ederken buna uygun kendi iç organlarını da değiştirmelidir. Yasa çıkmadan önce varolan Genel Yönetim Kurulu olarak adlandırdığımız, organlara yeniden ihtiyaç duyulmaktadır.

Seçim kaygısıyla politikaların, geleceğin, yönetimlerin tartışılmadığı genel kurullar geride bırakılmalı; herkesin söylediği ve istediği ama bir türlü yaşama geçirilmeyen "seçimsiz genel kurullar" artık hayata geçirilmelidir.

Şu aşamada sendikal demokrasiyi bir kez daha hatırlamak gerekmektedir. Sendikal demokrasinin olmazsa olmazı nispi temsil seçim sistemi ve sendikal demokrasinin tüm kuralları tüzüğe bağlanmalıdır.

Kürt sorunu başta olmak üzere genel demokrasi mücadelesindeki tutukluk terk edilmelidir.

KESK bu kongreden yeniden üretilen ve yenileştirilen, emekçilerin istediği bir mücadele programıyla çıkmalıdır. Sendikalar yasasının görüşüldüğü şu günlerde mevcut yasaya temelden karşı çıkıp, bütün çalışanları ve çalışma potansiyeli olanları kapsayacak ortak çalışanlar yasası için mücadeleyi hedeflemelidir. Bunun gerçekleşmediği durumda ortaklığı fiili olarak yaratacak formlar yaratılabilmelidir.

Bu tarihi görevler KESK'in önünde durmaktadır. KESK bu görevleri yerine getirmediğinde geleceksiz bir örgüte dönüşecektir. "KESK'i yıkmayı ve tasfiye etmeyi" önerenleri de haklı çıkaracaktır.

(EMEK)

istihdam yasası geçti sırada ne var?

DİLAY İNKAYA

AKP neoliberal politikaları gereği çıkardığı yasalara bir yenisini daha ekledi. Yasanın adı kulağa hoş geliyor: "istihdam paketi". Ancak yasanın içeriğine bakıldığında düpedüz bir istihdamsızlaştırma yasası, dahası sermayedarlara kaynak aktarma yüklerini azaltma çabası demek yerinde olacak.

Yasa emekçilerin işsizlik sorunuyla en derinden yüzyüze olan gençlerin, kadınların lehineymiş imajı verilerek çıkarıldı. Oysa yasanın lehine olduğu tek kesim sermayedarlar.

Yasa neleri değiştiriyor, değişiklikler gerçekte ne anlama geliyor?

Eski hükümlü ve terör mağdurlarının özel sektörde istihdam zorunluluğu kaldırılıyor, engelli istihdam zorunluluğu ise yarıyarıya düşürülüyor. Böylece zaten iş bulmakta en çok zorlanan kesim olan hükümlüleri ömür boyu işsizliğe mahkum ediyor. Yaratılan çaresizliğin yolunun suça teşviğe çıkacağını söylemek de çok aykırı olmasa gerek. Engellilerle ilgili düzenleme onların işsizliğinin ve istihdam sorununun asıl kaynağı onların engellilikleriye bu durumu görmezden gelip engelli istihdam zorunluluğunu azaltarak, pozitif ayrımcılıktan vazgeçerek toplumsal yaşama dahil olmakta fazlasıyla sıkıntı çeken bir kesimi eve hapsedmek anlamına geliyor. Bu türlü uygulamalar toplumsal eşitsizlik yaratıyor.

İşe alınan kadınlar ile 18-29 yaş arasındaki gençlere ait SSK primleri, 5 yıl boyunca İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacak. Özel sektörün çalıştırmak zorunda olduğu yüzde 3'lük özürülü kontenjanında istihdam edilenlerin primlerini, işveren adına Hazine ödeyecek. İşsizliğin azaltılması, yatırımların istihdam odaklı artırılması amacıyla sigorta primleri işveren hissesinde 5 puanlık indirim yapılacak. Sigortalıların, malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinden işverenin ödeyeceği tutarın 5 puanı Hazineye karşılanacak. Bu uygulamalarla istihdamı artıracığı kisvesi altında sermayeye kaynak aktararak yükünü hafifletiyor.

Yeni pakette ağır ve tehlikeli işlerde çocuk işçi çalıştıran işverene her bir çocuk için 100 YTL idari para cezası verilemesi öngörülüyor. Mevcut düzenlemede, işveren kaç çocuk işçi çalıştırırsa çalıştırsın, bu ceza şimdiki dönem için 904 YTL. Yeni paket geçerli olursa, hükümet dokuz çocuk çalıştırmayı teşvik etmiş oluyor. Üstelik etkin bir denetim yapısı yokken bu işin para cezasıyla önlenmeye çalışılmasının caydırıcı bir anlamı yok. Üstelik çocuk emeğinden kazanılanla ceza için ödenecek miktar arasında kaçak çocuk işçi çalıştırmayı her halukarda cazip kılacak bir denge oluşturulmuş durumda.

İşverenlerin işgüvenliği sorumluluğu "İşverenler, bu yükümlülüklerinin tamamını veya bir kısmını, bünyesinde çalıştırdığı ve çıkarılacak yönetmelikte belirtilen vasıflara sahip personel ile yerine getirebileceği gibi işletme dışında kurulu ortak sağlık ve güvenlik birimlerinden hizmet alarak da yerine getirebilecek" ibaresiyle muğlaklaştırıp işveren lehine hafifletiliyor. Yasa iş güvenliği mühendisi ve işyeri hekimi istihdamını daraltıyor ve işgüvenliğini piyasalaştırıyor. Temel iş sağlığı ve güvenliği önlem ve örgütlenmesi mantığını alt üst ediyor. İşgüvenliğine dair düzenleme işveren yükümlülükleri ve istihdamı daraltırken çalışanların sosyal hakkı olan iş güvenliğini zayıflatıyor. Yasayla asıl işveren ve alt işveren arasında "sözleşme yükümlülüğü" getiriliyor ve bundan kaynaklı taşeronlaşmanın yaygınlaşacağına işaret ederek bu sayede asıl işverenin sorumluluktan muaf tutulacağı bir düzenleme yapılıyor. İşgüvenliği kurullarının sadece 50 işçinin çalıştığı yerlere uygulandığı hesaba katıldığında, sıklıkla bu sayının altında işçi çalıştıran taşeron şirketler teşvik edilerek işgüvenliği sıfırlanacak ve iş kazaları artacaktır. İşçi ölümleriyle gündeme gelen Tuzla tersaneleri bu uygulamaya çok net bir örnektir. Çıkan yasanın tersine işgüvenliği mevzuatının sayıdan bağımsız bir zorunluluk haline getirilmesi gerekmektedir.

"Kreş kurma zorunluluğu bulunan işletmeler, bu hizmeti dışarıdan alabilecek" ibaresiyle işverenin kreş kurma zorunluluğu hizmet alımı esnekliğiyle muğlaklaştırılırken, 150 ve üzeri kadın işçi çalıştıran işletmelere zorunlu kılan anaokulu açma yükümlülüğü, 500 ve üzeri işçi çalıştıran işletmelere zorunlu kılan spor tesisi kurma zorunluluğu ise işverenin yükümlülüğünü kaldırmak gerekçesiyle ta-

mamen kaldırılıyor.

Yasanın kadın istihdamını artırmayı hedeflediği de kreş, anaokuluna dönük kimi hakları tırpanlamasından dolayı kocaman bir yalan. Kadın istihdamını artıracığı iddia edilen prim desteği hali hazırda 18-29 yaş arası tüm gençler için geçerliken yasada işverenin neden genç bir erkek değil de kadın çalıştırmayı tercih edeceği sorusuna bir yanıt ya da önlem yok. Kadınların ev içindeki emekleri toplumsallaştırılmadığı sürece bakım hizmeti kadınların omuzundan alınmadığı sürece kadınların eve hapsedilmekten kurtulup eşit bir şekilde iş yaşamına katılması sağlanamaz. Kadınların görünmeyen emeği kadın istihdamında en belirleyici unsurdur, bunu gözardı ederek toplumsal cinsiyet yaklaşımından yoksun bu düzenlemeler ancak sermayedarın yükünü hafifletmeye yarar. Kadın istihdamının önünü açacak değişiklik çalışan kadın sayısına bakılmaksızın kreş-anaokulu açma zorunluluğunun düzenlenmesiyle mümkün olabilirdi.

İşsizlik fonunda biriken işsizlerin hakkı olan maddi kaynak hükümet bütçesinden aktarılacak kaynakla yürütülmesi gereken GAP'a aktarılıyor. AKP'nin seçim yatırımı olarak yaklaştığı GAP'ın mali yükü de yine emekçilerin sırtına bindiriliyor.

AKP'nin emek düşmanı yasalarından biri olan istihdam yasası görüldüğü üzere özetle zorunlu istihdam yüklerinin hafifletilmesi, işverenin maliyetlerinin düşürülmesi, sermayeye emekçilerin sırtından para aktarılması, işsizliğin artırılması, kayıt dışı istihdamın ve taşeronlaşmanın teşviki, kadın istihdamının düşürülmesi, sosyal hakların tırpanlanması anlamına geliyor. Sırada ne mi var? Sendikal hakları tırpanlama yasa tasarısı!

(TOPLUM)

öğretmen imama yenildi mi?

Cumhuriyetin öğretmeninin mahalle imamına karşı mücadelesi hiç olmamıştır.

Öğretmen üniformalarla tek tip yapılmak için okula getirilmiş öğrencilere dinsel kültür dışında iyi güzel doğru değerleri verebilecek müfredata ve bilgiye sahip değildi. Kazara böyle bilgileri edinmiş olanlar da sürgün, açığa alınma ve ıslah olmadıklarında görevden men edilme gibi her türlü engelleyici ve dışlayıcı davranışa maruz kaldılar.

SELMA GÜNGÖR

En son mahalle baskısı olarak tanımlanan ve cuk oturduğu düşünülen bir baskı ve daha da artacağı korkusu gündemimizi meşgul ediyor. Tanımlama pek çok açıdan yaşanılanı çok iyi açıklıyor. Kavramı ortaya atam Şerif Mardin daha sonra "cami imamı cumhuriyeti temsil eden öğretmeni yendi" diyerek konuyu daha da açtı. Ve cumhuriyetin iyi güzel ve doğruya ilişkin İslam dininden daha üstün ya da eşdeğerde bir değerler sistemi yaratmadığı için bu yenilginin normal olduğunu söyledi. Bu eksikliğin bizim ülkemizin özelliği olduğunu batının iyi güzel ve doğruya ilişkin yıllar süren yaygın bir tartışma yaparak din dışında iyi güzel ve doğruyu bulduğunu söyledi. Bundan da anlamamız gereken, bu tartışma yapılmış olsaydı din dışında iyi güzel ve doğruya ilişkin değerler yaratabileceğimiz. Şerif Mardin'in saptamaları doğru tabii ki ama bunun nedeni olarak tanımladığı gerekçe çok iyi açıklıyor durumu.

Semavi dinlere baktığımızda tarihin bir döneminde, toplumsal gelişmenin bir aşamasında ortaya çıktığını görebiliriz. Özel mülkiyetin ve ataerkilliğin ortaya çıkmasıyla birlikte eski ilişkileri ortadan kaldıracak daha güçlü bir tanrı ihtiyacı tek tanrılı dinleri ortaya çıkardı. Hem giderek büyüyen toplumların kendi içlerinde yeni ortaya çıkan özel mülkiyete ve ataerkine saygıyı yerleştirmek için, ve kendileri dışındakilerle de özel mülkiyeti temel alan ilişki kurma biçimi olarak ortaya çıktı. Dinler kara ticaretinin artmasıyla, mülkiyet ve üretim ilişkilerinin sürekliliğini sağlayan en önem-

li araç olarak tarih içinde yerini aldı. Gelişen ataerkinin tüm biçimlerine uyumlu olarak gelişti. Aile içindeki babadan, fetih hakkının kabulüne, aristokrasiye ve hanedanlara hepsi tanrısal seçkinler olarak dinlerle meşrulaştı. Efendiye bağlılık ve itaat, tanrıya bağlılık ve itaatle özdeş hale geldi. Yani silahlı olanların fethederek kurdukları egemenliğin dinler tarafından kutsanması ve fethedilenlerin efendilerine zorunlu bağlılığı ve itaati üzerine kurulu bir sistem. Tek tanrılı dinler bu düzeni meşrulaştırdı ve tanrısal özellik vererek tartışılmaz ve değiştirilmez kıldı.

Burjuvazinin yeni bir sınıf olarak tarih sahnesinde yerini almasıyla beraber değişen üretim ilişkilerinin ihtiyaçları bu sistemden farklılaştı. Artan ticaretin ihtiyacı olan meta üretimi daha çok işçiye ihtiyaç duyuyordu ve bunun için de tebaanın efendiden özgürleşmesi gerekiyordu. Giderek zenginleşen burjuvazi şehrin yönetiminde söz sahibi olmak istiyordu. Bunun için ayrıcalıklı olmaya karşı çıkıyordu. Fetih hakkından doğan ve dinsel olarak korunmuş tüm ayrıcalıkları reddediyor ve ayrıcalıklı seçkinliğin yerine eşitliği koyuyordu. Babanın iktidarına karşı erkek kardeşliği ve özgürlüğü, koyuyordu. Tüm bu mücadelelerin ortasında din vardı. Eski rejimi koruyan dinler de tartışmanın ana konusundaydılar. Sonuçta dinsel olarak düzenlenen toplumsal ilişkiler ortadan kalktı ve din toplumdan sökülüp atılarak kişilerin vicdanlarına gönderildi.

Bu özgürlüğün ve eşitliğin kapsamı ise egemenliğin sürdüğü toprakların üzerindeki herkeste. Bu herkes eşitler ve özgürler olarak, fetih hakkından doğan egemenliği reddediyor, iktidarı istiyor ve iktidarın o topraklarda yaşayan herkesin olduğunu söylüyordu. Eşitlik, özgürlük, insan olmak ve kardeşlik, ayrıcalık ve ataerki ve bunları kutsayan dine karşı yeni değerler olarak ortaya çıkıyordu. İyi doğru ve güzel olanın temel belirleyeni seçkinlik değil bu kavramlar oluyordu. Yurttaşlık eğitimi, kişilerin hem yurttaş olarak haklarının öğretilmesi ve okur yazar olarak seçme seçilme haklarını kullanması, hem de kapitalizmin ihtiyacı olan bilgileri edinmesi için zorunlu hale getirildi. Böylece, hayatta yaşanan okulla pekiştirildi.

Burjuvazinin bu ilericiliği işçi sınıfının 1848'de iktidarı almasına kadar sürdü. Burjuvazi iktidarını almak için eski rejimin güçlerini —aristokrasiyi— yardıma çağırırdı ve bu andan sonra ilericiliği so-

na erdi. Yeni bir sınıf olarak işçi sınıfı artık eşitlik özgürlük kardeşlik ve demokrasi mücadelesini vermeye başladı. Hem bu hem de liberalizmin yarattığı işsizlik ve yoksullukla ortaya çıkan devrimlerle aristokrasi burjuvazinin silahlı gücü olarak burjuvazinin hizmetinde devrimleri bastırdı, burjuvazi de artı-değerini aristokrasiyle paylaşmayı kabul etti. Milliyetçilik korporatizm ortaya çıkan bu yeni durumun ideolojisini oluşturdu. Korporatizmle toplumda var olan ilişkiler insana benzetilerek doğallaştırıldı ve katılaştırıldı. Milliyetçilikle ise geçmiş referans gösterilerek eski ilişkiler tekrar meşru hale geldi. Milliyetçiliğin egemen olmasından önce bir toprak üzerinde yaşayanların ulusu oluşturduğu topraklar, bu tarihi referans göstererek geçmiş birliği yarattılar. Daha sonra ortaya çıkanlar ise eski rejimin hemen tüm ilişkilerini milletin özelliği olarak kabul ederek eski rejimin tüm ilişkilerini ayrıcalıkları daha geniş bir toplum kesimiyle, ama tümüyle değil, paylaşarak varlıklarını devam ettirdiler.

***

Bir üretim biçimi ve egemenlik ilişkisi döneminin ulaşım hızına bağlı olarak yayılır. Hem zaman içinde çevreye doğru yayılır hem de uzamsal olarak ulaşım olanaklarının izin verdiği evren içinde yayılır. Kapitalist üretim de doğruya, üç imparatorluğa doru yayılmaya devam etti. Hanedanlar kendilerini ya bir etni ya da bir dinsel grupla özdeşleştirerek ayrıcalıklarını ve yönetme hakkını bu gruplarla paylaşarak varlıklarını korumaya çalıştılar. Ama hem ayrıcalıklı yaptıkları bu grupların hem de haklarını kısıtladıkları etnilerin yönetime katılma talepleri ve sonunda ayrılmaları bu imparatorlukların dağılmasına yol açtı.

Meta üretimi ve ticaret Osmanlı topraklarına da dönemin hızında ulaştı. Osmanlı hanedanının egemenliği hem içten hem de dışarıdan giderek güçlenen Avrupa devletleri tarafından sarsılmaya başladı. Osmanlı hanedanı ve seçkinleri imparatorluğun/devletun bekası için önce askeri gücü ve yapıyı yenileyerek fetih hakkını korumaya çalıştı. Ama başarılı olamayınca beka için kapitalist üretimin kendisine dayattığı zorunlulukları kabul etti. Ticaretin ve meta üretiminin gereği olan özel mülkiyeti kabul etti.

Osmanlı toplumunda demokratikleşme, eşitlik özgürlük talepleri, toplumun burjuvazi ve işçi sınıfını oluşturan Ermeni ve Rumlar tarafından dile

(TOPLUM)

getirildi. Bu talepler, özel mülkiyetin korunması vb. haklarla palazlanan ve güçlenen Osmanlı asker ve sivil bürokrasisinin iktidara daha fazla katılma arzusuyla birleşti ve siyasal ifadesini 1908 devriminde buldu. Ancak 1908 devrimi, Osmanlı asker bürokrasisinin iktidar olanaklarını kullanarak kendilerinin burjuvalaşması ve devletin bekasını korumak için Türkleri, Türkler içinde asker sivil bürokrasiyi ayrıcalıklı kılacak yasa ve düzenlemelere gitmeleri ile eşitlik ve özgürlük taleplerinden uzaklaştı. 1908 devrimine katılan gayrimüslim bu grupların ayrılık hareketlerine gitmelerine yol açtı. Birinci paylaşım savaşı bu grupların İttihat ve Terakki hükümeti tarafından devletin bekası için Osmanlı topraklarından fiziksel ve tarihi tasfiyesine olanak tanırken gelen yenilgi, korunan devlet üzerindeki egemenlik alanını küçülttü. Asker ve sivil bürokrasi, kendi egemenliklerine en büyük rakip olabilecek Rum ve Ermeni burjuvaziden bu savaş sırasında kurtuldu, ve kendini yeni burjuvazi olarak kurma çabalarına girdi. Türklerin diğer halklar içinde ayrıcalıklı olduğu, egemen olan asker ve sivil bürokrasinin de Türkler arasında daha ayrıcalıklı olduğu bir rejim cumhuriyet adını alarak yürürlüğe koyuldu.

Osmanlıdaki burjuvalaşan halklar fetih hakkını reddeder, eşitlik ve özgürlük talep ederken Osmanlı aydınlarını oluşturan Osmanlı bürokratlarının kaygısı devleti korumaktı. Bu nedenle batıda tartışılan eşitlik, özgürlük, kardeşlik ve sosyalizm gayrimüslimlerin konuları olurken, Osmanlı aydınlarının devleti koruma kaygısı onların daha farklı konularla ilgilenmelerine ve konuşmalarına yol açmıştır. Her toplumsal kesim kendi toplumsal ilişkilerine uygun olan tartışmaları yapmış, bilgi dağarcığını buna göre oluşturmuştur. (İnsanlar yaşadığı gibi düşünür, düşündüğü gibi yaşamaz.) Osmanlı aydınlarını da milliyetçilik, ırkçılık ve korporatizm hemen hemen ilgilendiren tek konu olmuştur. Çok cılız bir ses olarak da liberalizm. Ama burjuvazinin rakip olarak çıkararak ayrıcalıklarını tehdit etme potansiyeli nedeniyle, liberalizmin karşıtı olarak kurulan korporatizm bu tartışmanın yapılmasını hep engellemiştir. Cumhuriyete aktarılan kültürel mirasın temel özelliği devletin bekası ve devleti korumak için gereken değişikliklerin yapılması idi. Bir ayrıcalıklar devleti olduğu için de, korunacak olan başlıca ilişki tabii ki ayrıcalıklı olmaktı.

Birinci dünya savaşı ve izleyen kurtuluş savaşıyla eşitlik ve özgürlüğü talep eden Ermeni, Rum burjuvazi ve işçi sınıfı ortadan kaldırılınca, Müslüman toplum içinde ortaya çıkan Sosyalist Fırka, TKP kapatıldıktan sonra, silahlı güç olarak yeşil ordu ortadan kaldırıldıktan sonra, liberal kanat sindirildikten sonra egemen düşünce devletin bekası, milliyetçilik, ırkçılık ve korporatizm olarak kaldı. Yeni cumhuriyetin iyi doğru güzel düşüncesinin temelini bunlar oluşturdu; eşitlik özgürlük kardeşlik demokrasi değil. Bunları da daha sonra CHP'nin altı oku halini alan ilkelerde görebiliriz: devletçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik cumhuriyetçilik, inkılapçılık.

İktidarın el değiştirme yöntemi olarak fetih hak-

kının hala itibarsız olduğu bir dünyada kurtuluş savaşının muzafferleri olarak padişah olmak mümkün değildi. Bunun için yeni fatihlerin egemen olmasının, iktidarın hanedandan asker bürokrasiye el değiştirmesinin bir yolu olarak cumhuriyet ilan edildi. Bunu en iyi anlayan da fetih hakkına dayanarak sultan olan son Osmanlı padişahı oldu zaten, hiç direnmeden tahtı terk etti. Eskinin devamını da seçilme hakkını kullanan cumhuriyet yalnızca asker sivil bürokratlar olarak tanımlayarak sağladılar. Halkın lider tarafından seçilmişleri onayladığı bir cumhuriyet oluşturuldu. Ya da halk asker sivil bürokrasiye indirildi.

Laiklik ise saltanatın meşrulaştırıcı ögesi dinin hilafet kurumundaki dönüşümlerle cumhuriyet dini haline gelmesinden ibarettir. Önce sultanlığı alınan hanedanın gücünü azaltmak için hilafet meclise aktarılır, ardından hilafet kurumu kaldırılarak devletin denetiminde diyanet kurumu ortaya çıkar. Böylece laiklik yeni cumhuriyete zarar verecek yozlaşmış dinsel akımları ortadan kaldırmak ve cumhuriyetin denetlediği ve cumhuriyet politikalarına hizmet eden bir ilişkiye dönüştürülür. Toplumun dinsel hizmeti devletin yetiştirip istihdam ettiği imamlar tarafından verilerek din devlet politikalarının destekçisi haline getirilir. Müslümanlığın Hanefi kolunun Sünni mezhebi bu devletin resmi dini haline gelir. Bu laisizmle gayrimüslim din kurumları da sınırlandırılır.

Milliyetçilik, Türklerin, Türkler içinde de asker sivil bürokrasinin ayrıcalıklı olması ve Anadolu'nun gayrimüslimlerden temizlenmesinin ve Türk olmayan Müslüman tebaanın kontrol altına alınması politikalarının ilkesi olarak ortaya çıkıyordu. Geçmiş birliği fetih hakkına dayandırılarak, askerlik Türk milletinin doğal özelliği haline getirildi; en kahraman askerin de doğal olarak milli şef olarak siyasal hayata yön vermesi meşrulaştırılıyordu.

Halkçılık korporatizmin yansıması olarak sınıfları ve sınıf mücadelesini reddeden, mutlu kaynaşmış kitle olmanın ilkesi olarak sunuluyordu. Burjuvazinin gelişerek asker sivil bürokrasinin ayrıcalıklarına karşı çıkışın, kapitalist sistemde sınıf mücadelesini asıl olarak işçi sınıfının vermesi nedeniyle işçi sınıfının mücadelesinin bastırılmasının ilkesi olarak düzenlendi. Dolayısıyla halkçılık egemenlik ilişkilerinin gizlendiği ideolojik bir maske oldu.

Devletçilik ayrıcalıklı grup olarak asker sivil bürokrasinin egemenliğinin korunması olarak devam etti. Hanedan egemenliğinin korunmasında asker ve sivil bürokrasinin iktidarına dönüşmesiyle bu iktidarın korunmaya alınmasına dönüştü. Kapitalist üretim ilişkileri dünyaya egemen olduğu için devlet eliyle düzenlenerek sınıfların baskı ve kontrol altında tutulduğu kapitalist yoldan ekonomik kalkınma bu devletin politikası haline gelmiştir.

Inkılâpçılık da bu düzenlemelerin ve korunmasının ilkesi olmuştur. Tüm bu düzenlemeler Taha Parla'nın deyişle monarşiye ve teokrasiye karşı düzenlemelerdir. Teokrasiye ve monarşiye karşı olduğu için ve halkçı olduğu için de demokratik olduğu iddia edilir.

Bu temeller yurttaşlık eğitiminin de konusunu oluşturur. Din cumhuriyetin temelinden çıkmadığı için eğitimin temelinden de hiç çıkmamış, aksine bir mezhebin inanç ve toplum düzenleyişi ile toplumu şekillendirmeye devam etmiştir. Bu nedenle imamla öğretmen hep el ele çalışmıştır. Eğitimin bir amacı ilim ve fennin öğretilerek hem meslek edinilmesi hem de bilimsel başarılarla Türklüğün muasır medeniyete ulaştığının gösterilmesidir. Ama eğitim dış cereyanlara (buradan özellikle liberalizm, Marksizm, sosyalizm, anarşizm, devrimcilik kastediliyor) tümüyle kapalı ve Türk kültürünü içerecek biçimde yapılmalıdır. Milletın tanımları içinde yer alan dini inanç birliği Türk kültürünün de en önemli ögesi olmakta ve böylece kültürün dinsel öğelerine uygunluk yurttaşın eğitiminin önemli bir bileşeni olmaktadır.

Başlangıçta eğitim müfredatında din derslerinin olmaması bir olumluluk gibi görülse de aslında yurttaş özel yaşantısında tümüyle erkek egemenliğini, ayrıcalıklı olmayı kutsayan dinin kontrolündeki mahalleye terk edilerek özel yaşantısı din tarafından kontrol edilmiştir. Özellikle kadınların yaşantıları; kapitalizmin ihtiyaç duyduğu işgücü ve eğitim ihtiyaçları ile kamusal alana çıkma olanağı bulan kadınlar mahalle baskısı ve özel alandaki dinsel kültür tarafından denetlenmektedir. Bireysellik hiçbir zaman olumlanmamış ve bireysel hak kullanımları toplumu rencide eder diye engellenmiş, rencide oldum diye hakkını kullananlara saldırılara şimdiye kadar hemen hiçbir şey yapılmamıştır. Kültür ve değerler namus cinayetlerinde olduğu gibi, yaşam hakkını ihlal ettiğinde bile kişisel hakların üzerinde yer almıştır.

Yani aslında cumhuriyetin öğretmeninin mahalle imamına karşı mücadelesi hiç olmamıştır. Öğretmen üniformalarla tek tip yapılmak için okula getirilmiş öğrencilere dinsel kültür dışında iyi güzel doğru değerleri verebilecek müfredata ve bilgiye sahip değildi. Kazara böyle bilgileri edinmiş olanlar da sürgün, açığa alınma ve islah olmadıklarında görevden men edilme gibi her türlü engelleyici ve dışlayıcı davranışa maruz kaldılar.

Burjuvazinin kendisinin de aristokratlaşarak devrimci barutunu yitirmesinin de payı var bunda tabii. Eşitlik özgürlük ve kardeşlik bayrağını burjuvazi taşıyor artık. Yıllardır eline aldığı yok. Ancak yeni bir sermaye grubu ortaya çıktığında onun diğer sermaye sahipleriyle eşitlenene kadar talebi oluyor. Sonra hemen eski düzene uyum sağlıyor.

Bugün eşitlik, özgürlük, kardeşlik ve demokrasi mücadelesini ezilenler ve işçi sınıfının ezilen kesimleri vermektedir. Birbiriyle eklemlenmiş dini, milliyetçi ırkçı ve cinsiyetçi "iyi, doğru ve güzel" in bizi ezilen ve sömürülen konumda tutmaya yaradığını çok iyi biliyoruz. Doğru olan tüm ayrıcalıkları ortadan kaldırmaktır. İyi olan sömürünün, zorun ortadan kalkmasıdır. Güzel olan insanın bir makinenin ya da sermayenin uzantısı olmaktan kurtulup insan olarak kendini gerçekleştirmesidir; istediği zaman ekmek yapmak, istediği zaman balık tutmak, istediği zaman ekonomi politikası eleştirmek...

(EKONOMİ)

özelleşen elektrik

Enerji alanına 30 milyar dolarlık yabancı sermaye yatırımı olacağı iddialarıyla TBMM'den geçirilen uluslararası tahkim yasalarının, enerji özelleştirme uygulamaları içine yerleştirilmesiyle bugüne kadar 155 milyon dolarlık tahkim faturaları ödenmiştir. Halen milyarlarca dolarlık tahkim davaları devam etmekte. Alım garantili sözleşmeler nedeniyle 2003-2019 yılları arasında kamu, toplam 78 milyar dolar zarar üstlenecektir. Bu zararın faturası yine halka kesilerek, yoksulluk daha da artacaktır.

CEM ALTIPARMAK

2001 yılında çıkarılan 4628 sayılı, Elektrik Piyasası Kanunu ile TEDAŞ'a (Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.) bağlı Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş., Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş., Meram Elektrik Dağıtım A.Ş. ve Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin yüzde 100'lük oranındaki hissesinin blok olarak satış yöntemiyle özelleştirilmesi amacıyla 24 Nisan 2008 tarihinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından ihale duyurusu yapıldı.

İhale duyurusunda elektrik hizmetinin özelleştirilmesinin gerekçesi olarak, büyük ölçüde yeni yatırım yapmak için yeterli devlet kaynağının bulunmadığı, bu yatırımların özel şirketler tarafından yapılacağı, kayıp kaçak oranlarının düşürüleceği, elektrik enerjisinin ucuzlayacağı ve daha kaliteli olacağı gösteriliyor.

Özelleştirmelerin, uluslararası tekeller ve özel şirketler tarafından istendiği bilinen bir gerçektir. 4628 sayılı yasayla, aynı zamanda kamunun bu alanda yatırım yapması yasaklanarak, elektrikte özelleştirmelerin yolu açılmış oldu. Elektrik özelleştirmelerinin altında halkın kullandığı elektrik üzerinden uluslararası tekellerin ve özel şirketlerin yüksek kârlar elde etme hırsı yatıyor.

Elektrikte özelleştirmenin ilk örnekleri olan ÇE-AS, KEPEZ ve AKTAŞ aynı gerekçelerle özelleştirilmiş, sonuç olarak kamunun milyarlarca dolar zararına neden olmuştu. Yapılan sözleşmelerde, elektrik üretecek şirketlere, yatırım yapmaları için devlet garantisi verilmiş, bu tekellerin aldıkları kredileri, ödememeleri halinde devletin ödeyeceği teminatı verilmişti. Bunun yanı sıra şirketle-

rin yaptıkları yatırımlar, elektrik tarifelerine yansıtılarak, halktan tahsil edilerek, yapılan yatırımlar bedavaya getirildi. Bu şirketlerin ürettiği elektriği belirlenen en yüksek tarifeden kamunun alması şartı konularak, ihtiyaç olmasa bile, kamunun almadığı enerjinin parası ödenmek zorunda kalmıştır. Bu zararlar ÇEAS'ta 276 milyon dolar, Kepez'de 300,5 milyon dolar ve AKTAŞ'ta 4 milyar dolardır.

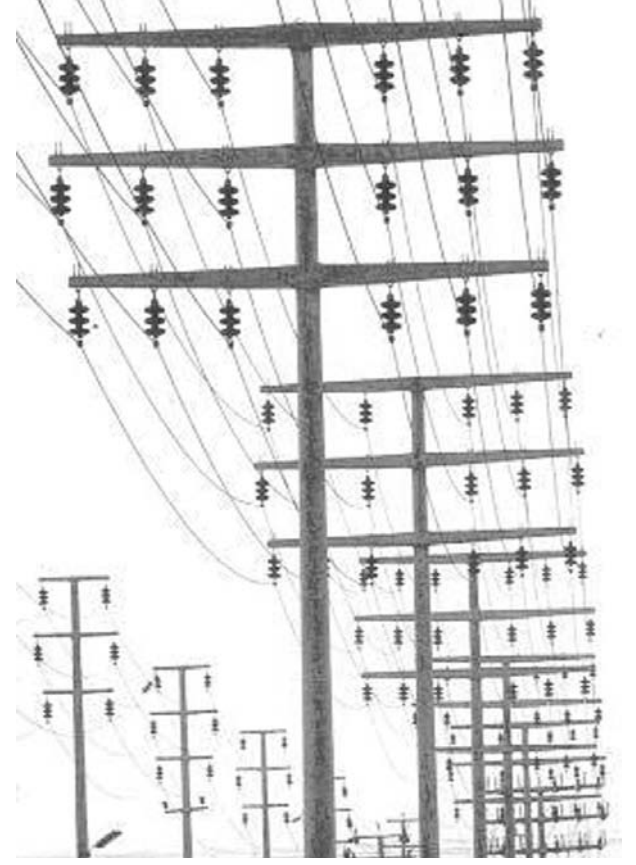
Yapılan bu özelleştirmeler sonucunda, Türkiye OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) ülkeleri arasında, elektrik enerjisini en pahalı kullanan ülkeler arasındadır.

Özelleştirme ile elektrik alanında oluşturulmak istenen parçalı yapı incelendiğinde birbiri arkasına devreye giren komisyoncular zinciri yaratılacaktır. Bir elektrik hizmeti, 5 farklı şirketten geçerek halka ulaştırılacaktır. 5 şirketin her biri elektriğin fiyatına kendi kârını ekleyecektir. Elektriğin fiyatı katlanarak fahiş düzeylere ulaşacaktır. Şirketler, zaten yatırım bedellerini faiziyle birlikte tarifelere yansıtarak, vergiler, fonlar, EPDK'ya yapılan ödemeler gibi kalemleri de tarifelerin içine koyarak, halktan tahsil edecekler.

Elektrik enerjisindeki özelleştirmelerin diğer bir boyutu da elektrik üretiminde dışarıya bağımlı bir kaynak olan doğalgazla sağlanmasıdır. Plansızlık, enerji açığı oluşacağı söylemleri ve sermayeye alan açma yarışı içinde yap-işlet-devret ve yap-işlet projeleriyle doğalgaza dayalı santrallerin sayısı yıllar geçtikçe artmıştır.

Doğalgazın elektrik üretimindeki payı 1985'te yüzde 0,2 düzeyinde bulunurken, 1990 yılında yüzde 17,7'ye, 1995'te yüzde 19,2'ye, 2000 yılında yüzde 37'ye yükselmiştir. 2005 yılında ise doğalgazla yapılan elektrik üretiminin payı yüzde 43,8'e çıkarak toplam elektrik üretiminin yarısı olmuştur. Doğalgaz santrallerinin elektrik üretimindeki payı artarken su ve kömüre dayalı santrallerin elektrik üretimindeki payı daraltılmıştır. Su kaynaklarının yüzde 25,8'i, jeotermal kaynakların yüzde 0,1'i, linyit kömüründe potansiyelin yüzde 32,4'ü, rüzgarda potansiyelin yüzde 0,1'i, taşkömüründe potansiyelin yüzde 5,5'i kullanılmaktadır. Türkiye, hem elindeki potansiyel kaynaklarını değerlendirmemekte, hem de var olan kaynaklarıyla üretim yapan santrallerini çalıştırmamaktadır.

Enerji alanına 30 milyar dolarlık yabancı sermaye yatırımı olacağı iddialarıyla TBMM'den geçirilen uluslararası tahkim yasalarının, enerji

özelleştirme uygulamaları içine yerleştirilmesiyle bugüne kadar 155 milyon dolarlık tahkim faturaları ödenmiştir. Halen milyarlarca dolarlık tahkim davaları devam etmekte. Alım garantili sözleşmeler nedeniyle 2003-2019 yılları arasında 43 milyar 519 milyon doları yap-işlet-devret modeliyle yapılan santraller, 3 milyar 231 milyon dolar işletme hakkı devir yöntemiyle kamudan özele devredilen santraller, 7 milyar 466 milyon dolar da mobil santraller olmak üzere kamu, toplam 78 milyar dolar zarar üstlenecektir. Bu zararın faturası yine halka kesilerek, yoksulluk daha da artacaktır.

Sonuç olarak ihale duyurusu yapılan Başkent Elektrik A.Ş., Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş., Meram Elektrik Dağıtım A.Ş. ve Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin özelleştirilmesiyle birlikte, neo-liberal politikalar sürdürülmeye devam edilecek. Kamu milyarlarca dolarlık zararın altına imza atmış olacaktır. Faturalara yansıyan fahiş fiyatlar yüzünden halkın cebindeki son kuruş da, devlet tarafından uluslararası tekellere ve özel şirketlere aktarılmış olacak. Yüksek miktardaki elektrik faturalarını ödeyemeyecek olan emekçiler için, bu özelleştirmeler aynı zamanda karanlığa mahkum olmak anlamına gelecek. Bu özelleştirmeleri durduracak olan, daha da yoksullaşacak emekçilerden başkası değildir.

{ GENÇLİK }

gençlik gelecek, gelecek sosyalizm

Ülkede yaşanan ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vb. sorunlara karşı gösterilmesi gereken "genç aydın duyarlılığı"nın aşınması, gençliği toplumdan ve toplumsal sorunlardan uzaklaştırıyor ve kendisini gençliğin sorunları ile sınırlayan gençlik hareketinin tecrit olmasına ve giderek marjinalleşmesine yol açıyor.

NECDET İLERİ

Türkiye'de toplumsal ve siyasal mücadelelerin geliştiği her evrede gençlik hareketi mücadelenin en dinamik ve militan gücünü oluşturmuştur. Bu bakımdan gençlik hareketi, siyasal ve toplumsal mücadelenin seyrine göre gelişir, bazen sel olur, bazen durgun akan su gibi, dipten gelen dalga gibidir. Bu süreçlerde dalga çekilir, sel gider kum kalır. Selin ve dalganın büyüklüğüne bağlı olarak bir miktar da, taş ve çakıl kalır. Bunlar akıntıya karşı direnen ağır taşlar olarak gençlik hareketinden geriye kalan sağlam kadrolardır.

Eskiler "testiyi su akarken doldurmak lazım" derler. Bu genel benzetme bize gençlik hareketine karşı ideolojik, siyasal ve örgütsel yaklaşımımızın ana hatlarını belirler. O halde su akarken testiyi doldurmalı, suyun akış hızı, debisi, taşıdığı değerler dikkate alınmalı; aynı zamanda suyun akışına engel olunmamalı, suyun daima önü açık tutulmalı ve mutlaka suyun içinde olunmalıdır.

Siyasal bir hareketin kadro kaynağı olarak gençlik, devrimci bir hareketin sürekli olarak kendini yenilediği, yeniden ürettiği, sağlıklı gelişme ve büyüme süreci bakımından hayati önemde olduğu bitmez tükenmez bir kaynaktır. Bu noktada siyasal örgütlerin gençliğe karşı takındığı yanlış tutum ve anlayışların harekete verdiği büyük zararlar ve kayıplar ile gençlik hareketindeki kimi sorunların da devrimci hareketin gelişimindeki etkileri unutulmamalıdır.

Egemenler, gençliğin eğitimine ve geleceğine, düzenin/sistemin korunması ve sürdürülmesi için, yani kendi gelecekleri bakımından özel bir önem veriyor. Çünkü her bir toplumun, toplum-

sal düzenin kendi karakterine ve egemenlik ilişkilerine bağlı olarak yapılan eğitimin amacı "yeni kuşaklara bir kültür birikimi aktarmak, gençlerin davranışını yetişkinlerin hayat tarzı yönünde biçimlendirerek, onları gelecekteki toplumsal rollerine doğru yönlendirmektir." Dolayısıyla burjuvazi gençliği devrim ve sosyalizm mücadelesinden uzaklaştırmak için akla gelen her şeyi yapıyor. Gençleri, içkiye, kumara, uyuşturucuya, sekse, dine, vb. çekmeye çalışıyor.

Gençlik devrimci propaganda ve ajitasyona en duyarlı kesim olduğu kadar, gerici, faşist, şovenist vb. her türlü propaganda ve ajitasyona da açık bulunuyor. Bu nedenle gençliğin ideolojik donanımı tek bir alanla ve sorunla sınırlanmamalı, siyasal, kültürel, sanatsal, edebi, etik vb. olarak çok yönlü bir çalışma düzeyinde ele alınmalıdır. Bu noktada popüler kültürün, popüler yaşam tarzı ve yansımalarının gençlik üzerinde yarattığı dönensel ve döngüsel etkilerine karşı mücadele sürekli ve sistemli bir çalışma olmalıdır.

Öğrenci gençlik gerektiğinden çok tartışıyor, çok yazıyor ve çok konuşuyor; ama az okuyor ve az iş yapıyor. Dahası popüler kültürün etkisinde kalarak bazen "boş şeylerle" zaman harcıyor. Marksist ideolojik ve teorik bir formasyondan uzak olduğu için de, söz ve eylemi arasında bir tutarlılık gösteremiyor. Dolayısıyla günlük hayatı devrimcileştiremiyor ve iş eyleme, sokağa, zahmetli işlere gelince ortalıkta görünmüyor. Bu bakımdan gençlik için sürekli ve yoğun bir ideolojik çalışma, yani Marksist eğitim çalışmaları önem kazanıyor.

Eskiden devrimci harekette "az laf, çok iş" söylemi geçerliydi. Son yıllarda bu tersine döndü: "az iş, çok laf" üreten, tembel, uyuşuk, kendini aşamayan ya da bu yönde bir çaba içine girmeyen, ailesinden, çevresinden, yaşlı devrimcilerden devraldığı geleneksel ilişkileri yeniden üreten bir "genç devrimci tip" oluştu. Bu tip devrimcilik, sıradan, "okulcu" denilebilecek bir öğrenci tipi değil, kendisine devrimci, sosyalist diyen ve lafta mangalda kül bırak-

"Belirleyici olan, gün geçtikçe olgunlaşan mücadele azmi, devrimci bir değişimin gerekliliğine ilişkin bilinç ve bunun mümkün olduğuna ilişkin kararlılıktır"
(Ernesto Che Guevara)

mayan "devrimci öğrenci" tipinden kaynaklanıyor.

Ülkede yaşanan ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vb. sorunlara karşı gösterilmesi gereken "genç aydın duyarlılığı"nın aşınması, gençliği toplumdan ve toplumsal sorunlardan uzaklaştırıyor ve kendisini gençliğin sorunları ile sınırlayan gençlik hareketinin tecrit olmasına ve giderek marjinalleşmesine yol açıyor.

Doğru ve tutarlı bir özgürlük bilincinden de yoksun olan bu gençlik, kendisini topluma kabul ettirecek bir "eşitlik ve özgürlük" mücadelesinden de uzak duruyor. Bu nedenlerle, toplumun en dinamik kesimi olan öğrenci gençlik, halk arasında ve esas olarak da işçi ve emekçi sınıflar arasında geçmişte olduğu gibi hakettiği saygıyı görmüyor.

Bu durumdan kurtulmanın devrimci mücadele tarihinde bilinen en etkili yolu, sınıf ve kitle çalışmasını günlük hayatın, günlük devrimci faaliyetin odağına koymaktır. Gençlik hareketi eğer üniversitelerde tıkanıp kalmışsa ve devlet gençliği özellikle de okullarda hapsedmeye çalışıyorsa, o zaman bir yandan okulun içindeki daralan mevzileri korurken bir yandan da "okulun dışına çıkmanın" imkanları yaratılmalıdır. Okul dışına çıkmak, işçilere, emekçilere, varoşlara yönelmek, sınıf mücadelesi perspektifi ve bir toplumsal devrimin ihtiyaçları üzerinden toplumu aydınlatma görevini sürdürmek olmalıdır.

Böylelikle, okulla hayat arasında, öğrencilerle emekçiler arasında, eğitim ve kültür alanıyla iş ve emek arasında sağlam ve kalıcı bağlar kurulmalıdır. Bunun öncülüğü gençlik içindeki örgütlü güçler tarafından, örgütsel ihtiyaçlara göre yapılabilir ve öğrenci kitlesi bu alana doğru bilinçli olarak yönlendirilebilir. Eğer öğrenciler işçilerin ve emekçilerin yardımına gitmezse, onların mücadelelerine katılmazsa, onlara destek vermezse; işçilerin ve emekçilerin öğrenci hareketine ilgi duyması ve destek vermesi; başka bir ifadeyle bu iki hareketin devrim ve sosyalizm mücadelesinde aynı kuldarda yürümesi sağlanamaz.

sorunu işçiler çözecek

MAHMUT SÜRMEİ

Hiçbir yeri güvenli değil bu ülkenin, ancak Tuzla'da yaşam tasadüflere kalmış demek hiç de abartı olmaz. Tuzla irili ufaklı onlarca tersanenin içiçe geçtiği, çalışanların çok büyük çoğunluğunu sigortasız, sendikasıız işçilerin oluşturduğu bir iş havzası.

Yok pahasına insanlık-dışı koşullarda çalıştırılan bu insanlar, son zamanlarda gündemi oldukça meşgul eder oldular. Peşpeşe yaşanan ölümler çalışanları yaşam için direnişe iterken, tersane patronları ve iktidar güçleri, ortaya attıkları komplo teorileriyle cinayetlerini örtmeye çalışıyorlar. İnsanların canı pahasına oluşturdukları, dünya beşincisi ya da sekizincisi olmakla övündükleri sektörlerinde iş cinayetinde kaçınıcı olduklarının lafını bile etmiyorlar. Çünkü onlar için başarı kâr oranlarıyla orantılı bir olgu.

Şimdi Tuzla işçisi 16 Haziran'da greve hazırlanıyor. 'Artık yeter, sizin daha fazla kazanmanız için ölmek istemiyoruz' demeye hazırlanıyor. Tüm oyunları boşa çıkarmaya, bizim ölümüme neden ne dış mihraklar ne de bir lokma ekmeği paylaştığımız Kürt kardeşlerimiz değil, sizin bitmeyen kâr hırsınız demeye hazırlanıyor. Tuzla işçisi 16 Haziran'da hem tersane patronunu hem sarı, işbirlikçi sendikal anlayışları yenmek zorunda olduğunun bilincinde olarak hazırlanmalı. Bunu hem kendi onuru için hem genel sınıf mücadelesi için yapmalı. Yıllardır her zorluğa göğüs gererek tuzla işçisinin yanında olan örgütüne, Limter-İş'e sahip çıkmak için yapmalı, başarmalı. Tuzla işçisi bugün daha iyi bir yaşam için değil, bıçak sırtında seyreden yaşam hakkı için, 16 Haziran'a hazırlanıyor, başlarına gelenlerin kader olmadığını, kapitalistlerin daha fazla kâr hırsından kaynaklandığını biliyorlar. Artık bir şeyi daha, sorunlarını çözecek olanın patronlara kesilen göstermelik cezalar değil, kendi direnişleri ve sınıf dayanışması olacağını da biliyorlar.

Bugün kuşkusuz egemenleri, belleklerden silmeye çalıştıkları 15-16 Haziran'ı yaratan sınıf ruhunun 16 Haziran'da canlanma korkusu tedirgin ediyordur. Tuzla'da başarılacak olanın sonuçları aynı zamanda tüm emek güçleri tarafından da iyi okunmalıdır. Tuzla'da ölümleri durduracak kaza-

nımları elde etmek, sorumluları ortaya çıkartmak anlamına gelecektir. Kaybedilen işçi kardeşlerimizin katilinin daha fazla kâr diyen bu düzen olduğunun görülmesi olacaktır. Bu kazanım yalnızca Tuzla işçisinin değil tüm işçilerin, emekçilerin kazanımı olacaktır. 16 Haziran'a böyle bakılmalı, bu perspektifle Tuzla işçisinin yanında olunmalıdır. Sınıf mücadelesinde tarihsel bir kazanım olan 15-16 Haziran işçi direnişi bu yıl dönümünde Tuzla grevinin kazanımlarıyla taçlandırılıp, sınıf mücadelesine yeni bir halka daha eklenebilmelidir. Tüm emek güçleri bu 15-16 Haziran'da faaliyetlerinin merkezine Tuzla grevini koymalı Tuzla işçisinin yanında olmalıdır. Büyük direni-

şin 38. yılında işçi sınıfının kazanımlarına yönelik saldırılara, taşeronlaştırılmaya, güvencesiz çalışma koşullarına ve iş cinayetlerine en güçlü yanıt verilmelidir.

Sınıf örgütlerinin bu kadar siteme

yedeklendiği günümüzde sınıf sendikacılığında ısrar eden Limter-İş ve Tuzla işçisiyle omuz omuza olmak görevi hepimizin önünde duruyor. Başta proletaryaya sosyalistleri olmak üzere tüm emek güçleri 16 Haziran'da Tuzla'ya.

BİR İSYAN YATAĞIDIR TUZLA SULTAN SEÇİK

Tuzla'da hummalı bir koşuşturmaca yaşanıyor. Sadece Tuzla'da da değil, suya atılan taşın yarattığı dalgalar Gebze'den Kocaeli'ne, Kurtköy'den Kartal'a, İstanbul'un sokaklarından bütün yoksul mahallelere doğru uzanıyor. Dalgaların kuvveti duvarları devirecek kadar güçlü olmayabilir henüz. Biliyoruz ki, kelimenin gerçek anlamıyla binbir emek ve özveriyle, büyük bedellerle yaratılan bu dalga duvarları dövmeye başladı ve artık vazgeçemeyecek/ vazgeçmeyecek kadar güçlü bir izi var ardında.

Limter-İş sendikasının havzada tersane işçilerini örgütlenme çabası uzun yıllar öncesine dayanıyor. İşçi sınıfının dava insanlarının ayak izleri saklı her köşesinde. Biri Süleyman Yeter'dir örneğin. Gözaltında işkence ile öldürülen Limter-İş Sendikası eğitim uzmanı. Bir diğeri Mustafa Barlas'tır. Kışın soğuşunda gemiden kayıp buz gibi denize düşen ve hemen sonrasında kanser olup yine havzaya gömülmeyi vasiyet eden sendika yöneticisi işçi Galip Yoldaş'tır. İsimleri bilinen ve bilinmeyen kararlı, ne istediğini bilenlerdir onlar. Hatta hâlâ direnişin ön safalarında elinde sendika bayrağı sağa sola azimle koşturun ve bizzat kendi evladını tersanede iş cinayetine kurban vermiş Hakkı ustadır onlar. Limter-İş sendikası deyim yerindeyse emekle yaratılmıştır. Şimdi aynı kendini var edişindeki yoğun özveride olduğu gibi önemli bir sorunu dile getirmek için gündüz demeden, gece demeden koşturuyorlar havzada.

Havza kapitalistler bakımından son derece önemli getirisi olan tersanelerin merkezi. Milyon dolarların bir günde ciro edildiği havzada bir baret, bir kurtarma kemeri, bir kaynak gözlüğü, bir yüz maskesi almamak basit bir patron duyarsızlığı da değildir kesinlikle. Tuzla Tersaneler Bölgesi'nde olmak üzere 2006 senesinde 10, 2007 senesinde 13, bu sene bugüne dek 9 işçi hayatını iş kazalarında kaybetmiş. Aynı süre içinde sektörün üretim hacmi 550 bin dwt'lerden 1 milyon dwt'ye çıkmış, Havzada yüzde binleri/on binleri aşan kâr oranı basit ve bir o kadar anlaşılır bir döngüye göre kurgulanmıştır. Demirin kilosu insan etinden pahalı çeker havzada. Asbestli suyla değil, kanla yıkamak daha ucuza gelir oralarda. Bu yüzden, sadece ama sadece hızlı, en az maliyetle, en yüksek kâr elde edilebil-

sin diye kurgulanır havzanın iş yaşamı.

Göç etmek zorunda kalanın can simidi sandığı ama can verdiği yerdir Tuzla. Okuma yazması olmayan, Türkçeyi doğru dürüst konuşamayan, kent yaşamına uyum sağlayamamış, yoksul ve geçinmek zorunda olanın hele de eli kolu tutuyorsa ilk aklına gelen yerdir tersane işçiliği.

Havzayı gezenler bilir, Limter-İş sendikası göze batacak kadar büyük tabelaları ile karşılar işçileri. Bütün işçi geçiş noktalarında yıllardır bildirileri dağıtılır sendikaların. Havzada yeni çalışmaya başlayanlar yan gözle bakar sabahın köründe tren istasyonlarında, havza girişlerinde bildiri dağıtıp, iş cinayetlerine, sigortasız çalışmaya karşı direnişe ve örgütlenmeye çağırarlara. Ve yine havzayı gezenler bilir ki, hayatta kalmayı başaranların sendika bildirilerinden kaçan gözleri yerini bildiriye uzanan ele bırakır. Çünkü havzada zaman hızlı akar. Gün geçmez bir ölüm sırtlamak için omuzlarda. Gün doymaz işçi kanı akmadıkça. Gemi işverenleri gemi azya aldıkları için olsa gerek, gözün içine baka baka aynı yalanı tekrarlarlar. Çünkü vazgeçemeyecek kadar yüksek kazançları.

Havza bir isyan yatağıdır. Kapitalizme ve patrona isyan, iş cinayetine ve ölüme isyan ve yine işçi örgütlenmenin zorluklarına isyan. Sendika yönetiminden Kambersiz bildiri dağıtılmaz oralarda. Polis saldırısında Genel Başkan Cem'siz direniş olmaz. Limter-İş Sendikası da havza gibi kendine hastır biraz. Orda deri başkan koltuğu, afli yönetim odaları yoktur. Limter-İş başkanından çaycısına, üyesinden yöneticisine kadar saf işçidir. Katksız yol arkadaşlığı ve kararlılık. Bu yüzdendir inatçılıkları. O kadar çok kaybettiler ki artık kazanmaya kilitli bellekleri.

Limter-İş sendikasının çağrıları ile 16 Haziran günü greve gidiliyor havzada. İş cinayetleri bir anda durmayacak biliyorlar onlar da. En çok bir yol açmak istiyorlar kendileri için. Hayatta kalabilecekleri bir çalışma ortamı, ağır iş koşullarında koruyucu malzemeler, sigorta, dinlenme saatleri, eldiven ve maskeler istiyorlar. Ayakları kaydığında onları gemiye değil hayata bağlayan halatlar istiyorlar. Tek tek değil, toplu pazarlık hakkı istiyorlar. Bu yüzden gidiyorlar greve.